

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๓๐๕ ท ๓๐๖

ชุด ทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓



DCID LIBRARY



0000012399

ข ๔๙๗.๑๑

พ ๓:๗

๐ ๗๔๖ ๗

๙๗ (๒๗๔๓)

หนังสือเรียนภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๓)

กระทรวงศึกษาธิการ

๕๑.-



ภาพปก “ทำขวัญพลายงาม”
วาดและเื้ออเฟื้อโดย ธาณี อีสระ

หนังสือเรียนภาษาไทย

ท ๓๐๕ ท ๓๐๖

ตัวอย่าง

ชุด ทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓



ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

วันที่ 30 พ.ค. 45

เลขทะเบียน ๙ 12895 ค.3

เลขเรียกหนังสือ ๙ 495. 91 ๙.๕ :ท 1

จ 546 ๗



หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๓๐๕ ท ๓๐๖ ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 9743010878

พิมพ์ครั้งที่สิบสาม ๒๐๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๕๓

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ



คำนำ

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๓๐๕ ท ๓๐๖ ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เล่มนี้ คณะกรรมการปรับปรุงหนังสือเรียนและคู่มือครูภาษาไทย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ และมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งได้จัดทำขึ้น โดยนำผลการวิเคราะห์หนังสือจากการประชุมปฏิบัติการ จากงานวิจัยที่มีผู้ทำไว้และจากงานวิจัยของกรมวิชาการมาพิจารณาประกอบ ในการนี้ได้ปรับ บทนำเรื่อง กิจกรรมทุกบทและปรับเปลี่ยนบางเรื่องของหนังสือเรียนภาษาไทย ท ๓๐๕ ท ๓๐๖ ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ ให้มีความยากง่ายเหมาะกับวัย น่าสนใจ และมีคุณค่าทางวรรณศิลป์มากยิ่งขึ้น

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยบทที่คัดมาให้อ่าน ความรู้เกี่ยวกับบทอ่าน และกิจกรรมท้ายบท โดยมุ่งให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกสังเกต คิด พัง อ่านในใจ อ่านออกเสียง พูดและเขียนอย่างประสานสัมพันธ์ตามวัยและประสบการณ์อันควร เมื่อเจริญวัยจะได้เพิ่มพูนทักษะมากขึ้น สามารถใช้ ภาษาไทยให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อกันในหมู่ชนชาติเดียวกัน ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นี้ คณะกรรมการฯ ยังได้ปรับปรุงหนังสือเรียนหลักภาษาไทย เล่ม ๓ อีก ๑ เล่ม เพื่อให้ควบคู่กับหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓ ให้เกี่ยวเนื่องกลมกลืนกัน นอกจากหนังสือสำคัญ ๒ เล่มนี้แล้ว นักเรียนควรรหาโอกาสอ่านหนังสือที่ดีมีคุณค่าอื่น ๆ ประกอบด้วย นักเรียนจะได้รับประโยชน์มากขึ้น กว้างขวางขึ้น และความนึกคิดก็จะพัฒนาขึ้น

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเรียนนี้จะอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี หากมีข้อควรแก้ไข กรมวิชาการยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงหนังสือเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมจัดทำหนังสือทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้



(นายพนม หงษ์ไพบูลย์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๔ พ.ย. ๓๔



สารบัญ

	หน้า
คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์	ก
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	๑
รามเกียรติ์ ตอน ทศกัณฐ์สู้สม	๑๑
ธรรมจริยา : ความสัตย์สุจริต	๒๙
ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายงามพบพ่อ	๓๙
เมตตากรรณา	๕๙
โคลงโลกนิติ	๖๓
สามก๊ก ตอน จูล่งฝ่าทัพรับอาเต๊า	๗๔
เห็นแก่ลูก	๘๘
บทร้อยกรอง	๑๐๕
กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน	๑๐๖
จากนิราศนรินทร์	๑๑๑
อันของสูงแม้ปองต้องจิต	๑๑๕
ณ หาดทรายชายทะเลแห่งหนึ่ง	๑๒๐
ประวัติผู้แต่ง	๑๒๖
ศัพทานุกรม	๑๓๔

คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียนภาษาไทย

ชุดทักษะสัมพันธ์

หนังสือชุดนี้ ประกอบด้วยบทที่คัดตัดตอนมาจากหนังสือไทยหลายประเภท และแบบฝึกหัดการใช้ทักษะภาษาไทยหลายอย่าง โดยมุ่งให้นักเรียนได้ประสบการณ์ที่ประสานสัมพันธ์กันทั้งการอ่านในใจ อ่านออกเสียง การฟัง การพูด และการเขียนแบบต่าง ๆ ในการคัดเลือกบทที่จะนำมาให้อ่าน และใช้เป็นแกนกลางสำหรับสร้างเสริมทักษะต่าง ๆ นั้น ใช้หลักการคัดเลือkdังต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนได้อ่านหนังสือที่มีรูปแบบต่าง ๆ กัน
๒. ให้นักเรียนได้คุ้นกับการใช้ศิลปะเชิงภาษาด้วยกลวิธีต่าง ๆ กัน มีการเลือกเฟ้นถ้อยคำที่เหมาะสม เป็นต้น
๓. ให้นักเรียนได้เห็นแบบอย่างภาษาไทยอันเป็นที่รับรองว่าดีพอสมควร และบางเรื่องก็ดียิ่ง
๔. ให้นักเรียนได้ใช้บทที่คัดมาให้อ่านนั้น สำหรับสร้างสรรคให้เกิดความสามารถในการฟัง พูด และเขียน
๕. ให้นักเรียนได้ร่วมทำงานกับเพื่อน ๆ ขยายความคิดนึก ขยายประสบการณ์ และจินตนาการให้กว้างขวาง

เราควรทำความเข้าใจว่าภาษาไทยเป็นภาษาของชาติไทย สำหรับคนที่ดำเนินชีวิตในภาคต่าง ๆ ของประเทศใช้สื่อความหมายร่วมกัน ภาษาไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้เป็นภาษาที่พัฒนาขึ้นมาตามความเจริญของชาติไทย มิใช่ภาษาของคนไทยเฉพาะถิ่นหนึ่งถิ่นใด การที่คนไทยปัจจุบันมีภาษาไทยใช้ร่วมกันนี้เป็นพยานว่าเราดำรงชีวิตและมีวัฒนธรรมร่วมกัน ประชาชาติในประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศไม่มีภาษาของตนเองใช้ ต้องอาศัยภาษาของคนชาติอื่น

ภาษาไทยของเรานั้นใช้ในกิจการสำคัญ ๆ ของประเทศชาติได้เป็นอย่างดี เราใช้ภาษาไทยออกกฎหมาย ใช้ในการประชุมรัฐสภา ใช้ในศาลสถิตยุติธรรม ใช้ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ใช้ในการประพันธ์บทเพลง ใช้ในวรรณคดีทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง ตลอดจนใช้สนทนาปราศรัยในโอกาสต่าง ๆ

(ข)

ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่นี้ นักเรียนจะใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดีตามวัยและประสบการณ์ของนักเรียน ยิ่งนักเรียนเจริญวัยขึ้นก็จะได้เรียนรู้วิธีการใช้ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ กันมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดทักษะและสามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อข้อความให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อกันในหมู่ชนชาติเดียวกัน หากนักเรียนสนใจเอาใจใส่ในเรื่องการใช้ภาษา นักเรียนก็จะได้ประโยชน์มากขึ้น กว้างขวางขึ้น ความคิดนึกก็จะพัฒนายิ่ง ๆ ขึ้น

เราเรียนวรรณคดีไทย เพื่อว่าจะได้เข้าใจความรู้สึกและความนึกคิดของเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะที่ร่วมชาติของเรา และเพื่อเข้าถึงศิลปะการใช้ภาษาของเพื่อนคนไทยของเราที่มีชีวิตอยู่ในอดีต ในปัจจุบัน และจะมีต่อไปในอนาคต ผู้ที่มีประสบการณ์ต่างจากเราก็มียาก และที่คล้ายคลึงตัวเราก็มียาก การพยายามเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเพื่อนร่วมชาติและเพื่อนมนุษย์ ทำให้เราเข้าใจตนเองมากขึ้นด้วย หนังสือที่นักเรียนใช้ในการเรียนภาษานั้นจะเป็นอุปกรณ์ให้นักเรียนได้มีความเข้าใจและมีทักษะทางภาษามากขึ้น

ขอชี้แจงวิธีการที่จะใช้หนังสือนี้ให้มีประโยชน์มากเท่าที่จะทำได้ ดังต่อไปนี้

๑. หนังสือชุดนี้มี ๓ เล่ม สำหรับให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้อ่านในใจ และอ่านออกเสียง และมีแบบฝึกหัดเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมที่นักเรียนจะกระทำในห้องเรียน ในคาบการเรียนภาษาไทย

๒. แบบฝึกหัดและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสนอแนะในหนังสือนี้ ให้แล้วแต่ครูจะเห็นสมควร สอนมากน้อยเพียงใด เพราะตามธรรมชาติ ในการเรียนภาษาของตนเอง คนเราบางคนจะเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เร็วมาก บางคนก็ปานกลาง บางคนต้องใช้เวลามาก คำ *กิจกรรมเสริม* เป็นคำเตือนเพียงให้เห็นว่าอาจทำต่อไปอีกได้เท่านั้น

๓. ครูอาจเลือกสอนบทที่เรียงไว้ข้างหลังก่อนบทที่เรียงไว้ต้นเล่มก็ได้ เพราะความสนใจของนักเรียนต่างถิ่นต่างท้องที่คงจะไม่เหมือนกัน และความชำนาญของนักเรียนที่มาจากโรงเรียนต่าง ๆ ก็อาจไม่เสมอกันด้วย

๔. ที่กล่าวว่า *รูปแบบ* นั้น ขอชี้แจงดังนี้คือ งานเขียนของไทยเราในเวลานี้ มีรูปแบบมากขึ้นทุกวัน บางรูปแบบเรามีมาแต่โบราณ บางรูปแบบเราเพิ่งจะรับมาจากชาวตะวันตก รูปแบบ คือ ลักษณะต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นงานเขียนประเภทหนึ่ง ซึ่งอาจแบ่งย่อยเป็นชนิดต่าง ๆ อีกก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้พอเป็นสังเขป

(ก)

รูปแบบ **บทละคร** เรื่อง **รามเกียรติ์** ลักษณะคือ ใช้กลอน (สุภาพ) มีการขึ้นต้นของกลอนตามลักษณะของบทละคร เช่น เมื่อนั้น บัดนั้น มีบทสำหรับให้ละครที่นำไปใช้เล่นได้ ร่าเริง ๆ และร้องเพราะ ๆ

รูปแบบ **นิยาย** เรื่อง **พระอภัยมณี** ลักษณะคือ ใช้กลอน (สุภาพ) ไม่ขึ้นต้นบทของกลอนอย่างบทละคร มีการบรรยายเรื่องตลอดไป

รูปแบบ **นิทานเทียบสุภาษิต** **ฝนทั้งเป็นเข็ม ฯลฯ** ลักษณะคือ ใช้ร้อยแก้วเล่าเรื่องให้ผู้อ่านเข้าใจสุภาษิต

ทั้งสามรูปแบบที่กล่าวข้างต้นนั้น มีลักษณะเหมือนกันที่ยังไม่ได้ระบุคือ มี **โครงเรื่อง** มี **เหตุการณ์ในเรื่อง** (เนื้อเรื่อง) มี **ตัวในเรื่อง** (หรือเรียกเพื่อสะดวกว่า ตัวละคร หรือบุคคลในเรื่อง) ตัวละครมีลักษณะนิสัยแปลกแตกต่างจากกัน ลักษณะนิสัยของตัวละครก่อเรื่องขึ้นมา ทำให้มีเหตุการณ์ต่อเนื่องกันไป ตัวละครมีการสนทนากัน เป็นต้น

งานเขียนในรูปแบบอื่น ๆ ก็มีอีก เช่น **บทความ** ที่ผู้เขียนเจตนาให้มีผู้อ่าน บทความสำหรับออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง และบทความชนิดอื่น บทความย่อมมีลักษณะหรือส่วนประกอบผิดแผกไปจากบทละครว่า หรือบทละครพูด นอกจากนั้นในหนังสือ **ชุด ทักษะสัมพันธ์** นี้ ยังมี **ชีวประวัติ** บทกลอนที่ไม่ใช้นิยาย บทพรรณนาลักษณะพืชตามแบบวิทยาศาสตร์ บทพรรณนาสภาพธรรมชาติตามแบบกวี และอื่น ๆ

ในการเรียนอ่านงานเขียนรูปแบบต่าง ๆ นั้น สำหรับระดับนี้ ไม่มุ่งเล็งให้นักเรียนรู้จักบอกรูปแบบ หรือส่วนประกอบของรูปแบบ ซึ่งเป็นการเรียนสำหรับระดับสูงขึ้นไป หนังสือชุดนี้มุ่งหมายให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยเท่านั้น

๕. แนะนำวิธีการอ่าน การอ่านหนังสือนั้น ถ้าอ่านเป็นก็มีประโยชน์มาก ถ้าอ่านไม่เป็นก็มีประโยชน์น้อย แต่ก็ยังดีกว่าไม่อ่านเลย มีวิธีการที่นักเรียนน่าจะใช้ดังต่อไปนี้

๕.๑ อ่านเพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่อง

๕.๒ เมื่อเข้าใจเนื้อเรื่องแล้ว ก็พิจารณาแยกแยะต่อไปว่า มีข้อความรู้อะไรที่เราอาจจำไปใช้เป็นประโยชน์ได้บ้าง

๕.๓ มีข้อคิดเห็นอะไรที่ผู้เขียนแสดงไว้ที่น่าจะนำมาคิดนึกต่อไป หรือถกเถียงกันระหว่างเพื่อนในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ได้ตามความคิดนึกของผู้ใหญ่ เช่น ครู หรือผู้ปกครอง

๕.๔ ทำนองของผู้เขียนนั้นเป็นไปเพื่อชี้บอกความรู้ ยั่วให้เกิดเพิ่มเติมต่อไป เดือนสติ ให้คติชีวิต ยั่วเย้า หรือให้ความบันเทิงใจ หรือผู้เขียนรำพันความในใจของตนเพื่อขอความเห็นใจ หรือแสดงความสามารถในศิลปะการประพันธ์ หรือเป็นไปในทำนองอื่นอย่างไร

๕.๕ เมื่อได้อ่านแล้ว คิดแล้ว ตกเถียงกับเพื่อน ๆ ใต้ถ่มผู้ใหญ่แล้ว เรามีความคิดไปในทางใด จะใช้ความรู้หรือความคิดที่ได้จากการอ่านมาเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของเราเอง หรือเพื่อเพื่อนหรือญาติของเราบ้างได้หรือไม่ อาจทำให้เรานำเพี้ยนประโยชน์ให้ประเทศชาติเพิ่มขึ้นได้หรือไม่

๕.๖ ในการเก็บข้อความรู้และข้อคิดเห็น เราจะพบว่าคนเราจะไม่เข้าใจตรงกัน ไม่คิดเห็นในเรื่องใดตรงกันเสมอไป จะเป็นในเรื่องความไพเราะของกาพย์กลอนหรือในเรื่องความดีความชั่ว ความควรไม่ควร ก็ตาม เราควรรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นไว้เสมอ ในบางโอกาสเราอาจเห็นสอดคล้องไปกับผู้อื่น ในบางโอกาสเราจะยึดความคิดของเราเองไว้ ความรู้สึกและความคิดเห็นของมนุษย์นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัยโดยธรรมชาติ เราจึงยังไม่ควรปฏิเสธสิ่งใดเด็ดขาดหรือลงความเห็นเชื่อมั่นในสิ่งใดเด็ดขาด นอกจากจะได้ใช้เหตุผลหลายด้านหลายทาง แต่ทั้งนี้เราย่อมไม่ประพฤติปฏิบัติไปในทางใด อันจะนำมาซึ่งความรอนใจแก่ตนเองหรือผู้หนึ่งผู้ใดที่มีความสัมพันธ์อยู่กับเรา ทั้งที่เป็นผู้ใกล้ชิดหรือห่างไกล

๖. ในการอ่านหนังสือนั้น เราย่อมพยายามอ่านทั้งที่ง่ายและทั้งที่ยาก หนังสือหรืองานเขียนที่อ่านยากนั้น ถ้าเราพ้นจากโรงเรียนไปแล้ว ก็จะมีโอกาสน้อย เพราะจะหาผู้ช่วยเหลือให้ความเข้าใจได้ยาก เราจะต้องอ่านหนังสือทั้งที่ใช้ภาษาเก่า และที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เพราะเราจะต้องรู้ว่าภาษาของเราได้เปลี่ยนแปลงมาทีละเล็กละน้อยอย่างไร ในการอ่านหนังสือเก่า เราย่อมพยายามเข้าใจชีวิตเก่าของไทยเรา เพื่อจะได้เข้าใจชีวิตปัจจุบันของเราให้แจ่มแจ้งขึ้นว่า เหตุใดเราจึงมีแบบแผนการดำรงชีวิตเช่นนี้ การอ่านหนังสือเก่า ทำให้เราเข้าถึงอารมณ์ของบรรพบุรุษของเรา ทำให้เราเข้าใจความเลื่อมความเจริญของชีวิตมนุษย์ในด้านต่าง ๆ

๗. เรามีวรรณคดีที่เป็นมรดกไทย วรรณคดีประเภทนี้อาจมีเนื้อเรื่อง มีบทสนทนา มีลักษณะนิสัยของตัวละครแปลกไปจากที่เราเคยชิน แต่วรรณคดีที่เป็นมรดกของไทยนี้ พิสูจน์ให้เราเห็นว่า ภาษาไทยเป็นภาษาที่ใช้ได้ในระดับสูง และพิสูจน์ว่าคนไทยเรามีอารมณ์ในระดับสูง ไม่ใช่คนที่รู้สึกเฉื่อย ๆ เรื่อย ๆ บทที่ให้อ่านในหนังสือชุดนี้ เลือกมาเฉพาะที่นักเรียนในวัยนี้พอจะเข้าถึงได้ งานเขียนระดับสูงมีอีกมาก วรรณคดีมรดกไทยนั้น กวีหรือผู้เขียนมุ่งหมายให้ผู้อ่านที่เป็นผู้ใหญ่ที่รู้ดีรู้ชั่วอ่าน ในฐานะที่เราเป็นนักเรียนได้มีโอกาสรับการศึกษาในโรงเรียน เราจึงอ่านบ้าง พอได้รู้รสเท่าที่อาจรับได้เพียงส่วนน้อย ต่อไปเมื่อเราเป็นผู้ใหญ่เราจึงจะเข้าถึง

งานเขียนระดับสูงได้อย่างเต็มที่ วรรณคดีย่อมมีประโยชน์แก่ชีวิตคนทุกสมัย แต่ต้องอาศัย การตีความที่ค่อนข้างจะลึกซึ้ง ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ เราอ่านแต่เพียงให้เกิดความ คำนึงและรับความบันเทิงเท่าที่จะทำได้

๘. นอกจากอ่านบทต่าง ๆ ที่บรรจุในหนังสือนี้แล้ว นักเรียนจะได้ใช้บทที่อ่านเป็น สะพานเชื่อมโยงไปถึงทักษะอื่น ๆ เช่น ฝึกการพูดโต้ตอบกันอย่างสุภาพ ไม่โกรธกันเพราะ ความเห็นไม่ตรงกัน รู้จักขึ้นต้นคำพูดและจบลงเพื่อให้เกิดความเข้าใจแจ่มชัดแก่ผู้ฟัง พูดเพื่อ ให้เกิดไมตรีจิต เราจะต้องฝึกทักษะเขียนให้เกิดความคล่อง ความชำนาญ ทำให้เกิดความ เข้าใจแจ่มแจ้งและน่าชื่นชม เราจะสังเกตว่าภาษาของเรามีวิธีการใช้อย่างไรบ้าง การสะกดตัว การเรียบเรียงถ้อยคำในประโยคดำเนินไปตามหลักการอย่างไร และเราอาจใช้ภาษาไทย เป็นเครื่องมือสื่อความหมายโดยทั่วไปด้วยความนึกคิดที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นให้ดีที่สุด ที่จะดีได้อย่างไร

๙. กิจกรรมท้ายเรื่องที่ให้อ่าน จัดให้พอเป็นแนวทางในการสอนของครูและการเรียน ของนักเรียน นักเรียนอาจทำกิจกรรมไปพร้อม ๆ กับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียนโดยมีครูผู้สอนคอย แนะนำ ให้คำปรึกษา หรือนักเรียนอาจจะปฏิบัติกิจกรรมบางข้อด้วยตนเองที่บ้านก็ได้ กิจกรรม บางอย่างเป็นการถามความจำ จะทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่อง มักจะเป็นคำถามสั้น ๆ ง่าย ๆ ถ้านักเรียนตอบไม่ได้ก็อาจพลิกกลับไปอ่านเนื้อเรื่องตอนนั้น ๆ อีกครั้งหนึ่งก็จะตอบได้ กิจกรรม บางข้อก็กระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิด แล้วถกเถียงกับเพื่อน ๆ หรือได้ถามผู้ใหญ่ กิจกรรม บางข้อมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดและทำงานร่วมกันกับเพื่อน แล้วแสดงความคิดของนักเรียน ออกมาในรูปการโต้ตอบ การอภิปราย การรายงาน และการเขียนภาษาไทย นักเรียนจะ เห็นว่าในการเรียนวิชาภาษาไทย โดยใช้หนังสือ **ชุด ทักษะสัมพันธ์** นักเรียนจะได้มีโอกาส ฝึกฝนทั้ง อ่าน คิด ฟัง พูดและเขียน ดังนั้น การทำกิจกรรมตามที่เสนอไว้ท้ายเรื่องที่ให้อ่าน จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่นักเรียนควรปฏิบัติ ทั้งนี้ พึงเข้าใจว่าการทำกิจกรรมมิได้มีแต่การเขียนตอบ การเลือกคำตอบที่ถูกต้อง หรือการตอบคำถามเท่านั้น และการทำกิจกรรมก็ไม่ใช่การทดสอบ หรือการประเมินผลการเรียน แต่เป็นการทำแบบฝึกหัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และการประพฤติ ปฏิบัติตนในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนั่นเอง

ส่วนกิจกรรมเสริมนั้น มิใช่กิจกรรมที่บังคับ แต่จัดไว้สำหรับนักเรียนและโรงเรียน ที่มีความพร้อมที่จะทำ จะทำให้ได้รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้น

หมายเหตุ คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียนนี้ ขอเสนอแนะให้ครูกับนักเรียนอ่านร่วมกัน โดยครูอธิบายให้นักเรียนฟังเป็นตอน ๆ

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช



ศาลาการเปรียญ วัดใหญ่สุวรรณาราม

นำเรื่อง

เรื่อง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นี้ เป็นตอนหนึ่งในหนังสือ **ตำนานเมืองเพชรบุรี** ซึ่งเสวกเอก พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) เป็นผู้เรียบเรียงไว้ และพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ชาวบ้านเรียกเป็น สำเร็จเจ้าตากสิน เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสมัย กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีเรื่องที่ถูกกล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินในหนังสือต่าง ๆ หลายเล่ม เช่น หนังสือ **บุรุษเรื่องนาม** ซึ่งเขียนเป็นคำกลอนของผู้ประพันธ์ท่านเดียวกันนี้ หนังสือ **สมุทรสาครบุรี** ซึ่งจางวางโท พระยาศุภราชสมบัติ สมุหเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลราชบุรีจัดทำขึ้น เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับมณฑลราชบุรี เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๔ ก็ได้เล่าถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินไว้เช่นเดียวกัน

เรื่อง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตามที่ปรากฏในหนังสือเรียนเล่มนี้ มีประวัติของท่านและมีความคิดเห็นของผู้เรียบเรียงประสมอยู่ด้วย เมื่อนักเรียนอ่าน ควรสังเกตวิธีการเรียบเรียง ประวัติของบุคคลสำคัญของไทยผู้นี้ และพิจารณาว่ามีสิ่งใดที่เราอาจประพจน์ตาม หรือมีข้อคิดอันใดที่ทำให้เราน่าจะไตร่ตรองให้กว้างขวางออกไปได้บ้าง

ในบทที่อ่านนี้ ย่อมจะมีถ้อยคำสำนวนที่ในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยนิยมแล้ว นักเรียนควรสังเกต ศึกษา พยายามทำความเข้าใจ และลองใช้ความคิดเทียบเคียงว่าภาษาสำนวนที่ท่านใช้ในสมัยนั้นแตกต่างจากที่ใช้ในปัจจุบันอย่างไรบ้าง ถ้าพอทำได้ก็ลองเขียนลงไว้ การทำเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ภาษาที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นไว้อย่างแท้จริง การอนุรักษ์มิได้หมายความว่าเพียงเก็บรักษาไว้เท่านั้น แต่หมายถึงการสืบทอดความเข้าใจต่อ ๆ กันมา โดยแลเห็นประโยชน์และคุณค่าของสิ่งที่อนุรักษ์นั้น และเมื่อคำนึงถึงความจริงที่ว่า ภาษาเป็นสมบัติของสังคม ผู้ที่มีหน้าที่อนุรักษ์ภาษาก็คือคนไทยทุกคน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนักเรียนทุกคนด้วย



ภาพของสมเด็จพระเจ้าตากโมในหนังสือเรียนเล่มนี้ถ่ายมาจากรูปหล่อของท่านที่ประดิษฐานไว้ที่วัดสุวรรณาราม (วัดใหญ่) จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งปัจจุบันมีชื่อเป็นทางการว่า วัดใหญ่สุวรรณาราม นักเรียนควรสังเกตท่าพนมมือของท่านว่าทำได้ถูกแบบแผน จึงดงามชวนให้ศรัทธาเลื่อมใสยิ่ง สมดังที่สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ได้บรรยายไว้ว่า

การพนมมือ ควรประกบฝ่ามือนี้นิ้วมือให้เรียบเสมอกัน
ตั้งข้อมือเสมอนม ปลายมือซ้อนเข้าหาตัวหน้าหนึ่ง คอกลงไป
ข้างหลังเล็กน้อย ระวังให้คงอยู่ในอาการอย่างนี้เสมอไป ทุกงาน
สถานที่ ดุจมน้ำขมมาก กิริยาอาการอย่างอื่นนอกจากนี้ไม่งาม
หมดสง่า อย่างนำมาใช้ตามสบายตนเอง เพราะขัดกับสังคม

อนึ่ง พระยาปริยัติธรรมธาดาผู้เรียบเรียง เรื่อง สมเด็จพระเจ้าตากโม เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในทางรวบรวมประวัติของบุคคลมาเรียบเรียง ซึ่งนอกจากเรื่องนี้ก็มีเรื่องอื่นอีกหลายเรื่อง ที่สำคัญคือ ตำนานศรีปราชญ์ ซึ่งเป็นต้นแบบของประวัติศรีปราชญ์ ในหนังสือประวัติวรรณคดีทั่ว ๆ ไป

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

พระยาปริยัติธรรมธาดา

เด็กเพชรหรือใจเพชร มีตำนานเล่ากันว่า ที่บ้านหนองหว้ามีเด็กเพชร (อายุประมาณ ราวเก้าขวบ สิบขวบ) ชื่อเดิมไม่ทราบ เป็นกำพร้าบิดามารดา อยู่กับพี่สาว พี่สาวใช้ให้ ตำข้าวหาฟืน วันหนึ่งตำข้าวหก พี่สาวคว่ำฟืนใส่ติลเลยวิ่งหนีเอาตัวรอดโดยใจเพชรพัน แล้ว ะหะหนเข้ามาเมืองเที่ยวสามะเลเทเมา เข้าหมู่บ้านตามเหล่าฝูงเด็ก ๆ จนมีเพื่อนเล่นเพื่อนเที่ยว ทั้งเด็กบ้านเด็กวัด แต่ตัวเด็กเพชรนั้นอดอยากโหยหิว ได้อาศัยแต่น้ำเกลือกท้องไปวันหนึ่ง ๆ โดยความอดทน

วันหนึ่งลงเล่นน้ำกับเด็กวัดใหญ่ที่ทำหน้าวัด มีเปลือกแดงโมลอยตามน้ำมา เด็กเพชร ก็คว้าแล้วดำลงไปเคี้ยว ๆ กิน แล้วโผล่ขึ้นมา เพื่อนเด็กที่รู้จักเรียเด็กเพชรกินเปลือกแดงโม ก็พากันแย่งกันต่าง ๆ ว่า เด็กกินเปลือกแดงโม

ถึงอย่างไรก็ดี เด็กเพชรก็หาแสดงความก้อเขินหรือขัดแค้นต่อเพื่อนเด็ก ๆ ไม่ คง แสดงแต่ความยิ้มแย้มแจ่มใสพูดจาเล่นหัวกันตามเคย ตั้งแต่วันนั้นมา ฝูงเด็ก ๆ ก็พากันเรียกว่า เด็กแดงโม เด็กแดงโมได้พลอยกระโจนกระแจกับเด็กวัดใหญ่ จนเลยไหลเข้าไปเล่นหัวอยู่ในวัด กับเพื่อน ๆ ได้ดูเขาเขียนอ่านกันอยู่เนือง ๆ วันหนึ่งก็เลยไถลนอนอยู่ในวัดกับเพื่อนและวันนั้น เป็นวันพิธีมงคลกาล เจ้าเมืองได้นิมนต์สมภารไปสวดมนต์เย็น เมื่อกลับมาแล้วกลางคืนจำวัด ตอนใกล้รุ่งฝันว่า มีช้างเผือกตัวหนึ่งเข้ามาในวัด ถลันขึ้นไปบนหอไตร แทะเอาตู้พระไตรปิฎก ล้มลงหมดทั้งหอไตร ครั้นตื่นจากจำวัดท่านก็นั่งตรองความฝัน จึงทราบได้โดยตำราลักษณะ สุบินทำนายแล้วก็สั่งพระที่เฝ้ากุฏิว่า ถ้ามีใครมาหาให้เอาตัวไว้จนพบกับท่านก่อน แล้วท่าน ก็ไปฉัน ครั้นกลับมาตามพระเฝ้ากุฏิว่ามีใครมาหาหรือเปล่า เรียนว่าไม่มีใครมา ท่านคอยอยู่ จนเย็นก็ไม่เห็นใครมา จึงได้ถามพระเณรศิษย์ว่า เมื่อคืนนี้ใครแปลกหน้าแปลกตาเข้ามาบ้าง หรือเปล่า เด็กวัดคนหนึ่งเรียนว่า มีเด็กแดงโมเข้ามานอนด้วยคนหนึ่งจึงให้ไปหาตัวมา แล้ว พิจารณาดู ท่านก็รู้ว่าจะเป็นเด็กแดงโมนีเองที่เข้าสุบิน ท่านจึงไต่ถามได้ความตลอดแล้วก็ ชวนให้อยู่วัดมิให้ระหะหนไปไหน มีธรรมเนียมวัดโบราณ เมื่อผู้พาศิษย์มาฝากให้เล่าเรียน ท่านปล่อยให้เล่นหัวพอดุ้น ๆ เสียสองสามวันหรือเจ็ดวัน แปรวันก่อน จึงจะให้ลงมือเขียน อ่าน พอถึงวันกำหนด สมภารเรียกให้มาเขียนหนังสือ เด็กแดงโมก็เขียนได้ ตั้งแต่ ก ข ก กา ไปจน เกย สมภารเห็นประหลาดใจให้อ่าน ปฐม ก กา ก็อ่านได้ให้อ่านมาลัยก็อ่านได้ ท่านนึกประหลาดใจ จึงถามว่าเอ็งรู้มาแต่ไหน ก็เรียนท่านว่า รู้ที่วัดนี้เอง กระผมดูเพื่อน เขาเขียนเขาอ่านก็จำได้



หอไตรสามเสา วัดใหญ่สุวรรณาราม

เรื่องนี้เป็นเหตุให้เด็กแดงโมซึ่งเป็นคนมีเขาวน หรือคาไว หูไว มือไว บัญญาไว จึงได้อ่านได้เขียนได้เสียก่อนเรียนทุกอย่าง ท่านสมภารจึงให้บวชเณร หัดเทศน์ธรรมวัตร มหาชาติ และเรียนอรรถแปลบาลีด้วย ครั้นถึงเทศกาลเข้าพรรษา เจ้าเมืองวางฎีกาให้สมภาร เทศน์ไตรมาส วันหนึ่งท่านอาพาธจึงจัดให้สามเณรแดงโมไปเทศนาแทน เจ้าเมืองทราบว่ามีเจ้าสมภารอาพาธ ให้เณรมาแทนก็ไม่สู้ศรัทธา จึงว่าพ่อเณรมาแล้วก็ขึ้นเทศน์ไปเกิด แล้วก็กลับเข้าไปข้างใน พอสามเณรขึ้นเทศน์ตั้งนะโมแล้ว เดินบทอุณณีย์เริ่มทำนองธรรมวัตร สำแดงไป พวกทนายทั้งข้างหน้าข้างในฟังเพราะจับใจกระแสดเสียงแจ่มใส เมื่อเอ่ยถึงพระพุทธคุณ มีภควาหรือพระอะระหัง เป็นอาทิครั้งใด เสียงสาธุการพนมมือแลเป็นผกต่างไปทั้งโรงธรรม ท่านเจ้าเมืองนอนฟังอยู่ข้างในให้ร้อนอาสน์ ถึงกับนั่งนอนไม่ได้ ต้องกลับออกมา นั่งฟังข้างหน้าอย่างเคย เพิ่มเครื่องกัณฑ์ติดเทียนขึ้นอีก เมื่อเทศนาจบแล้วด้วยความเลื่อมใส เข้าไปประเคนของ ชักใช้ถามเหตุผลภูมิลำเนา แล้วเลียบวาระเป็นโยมอุปัฏฐาก อารารนา ให้มาแทนสมภารต่อไป ว่าท่านแก่เฒ่าชราอาพาธอย่าให้มาประดักประเดิดเลย ขอให้ท่านเณร มาเทศน์แทนท่านเถิด สามเณรแดงโมได้เล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรม และข้อวัตรปฏิบัติ จนสิ้นภูมิรู้ของท่านสมภารแล้ว ท่านก็ให้ไปศึกษายังป่าโมกข์อาจารย์ที่มีอยู่ในอารามต่าง ๆ ในเพชรบุรีนั้น สามเณรแดงโมก็ศึกษาจนสิ้นภูมิรู้ของอาจารย์สมัยนั้น ๆ ท่านจึงได้พาลงเรือ เข้ากรุงศรีอยุธยาไปฝากไว้ต่อเจ้าคุณวัดหลวงแห่งหนึ่ง ได้ศึกษาพระปริยัติศาสนาจนจบ



บาตรพร้อมฝ่าบาตรมังมูก
ของสมเด็จพระเจ้าตากสิน

พระปิฎกทศรีย นับว่าได้เป็นเปรียญแล้ว ได้อุปสมบทเป็นภิกษุมีชื่อเสียงโด่งดังจนเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินนับถือ โปรดให้เป็นพระอาจารย์สอนพระราชนัดดาเสด็จมาเล่าเรียนศึกษาพุทธศาสนาปฏิบัติและคัมภีร์ไตรเพททางศาสนา นัยเล่าว่ากาลภายหลังกษัตริย์เจ้าลูกเธอพระองค์นั้นได้เสด็จเสวยราชย์แล้ว โปรดตั้งพระอาจารย์แดงโมเป็นที่พระราชอาคันตุกะ ซึ่งปรากฏในฝูงชนภายหลังเรียกกันว่า สำเร็จเจ้าแดงโม หรือ สมเด็จพระเจ้าแดงโม เมื่อท่านได้มั่งคั่งด้วยสมณศักดิ์ฐานันดรแล้ว ภายหลังต่อมาท่านคิดถึงภูมิลำเนาเดิม และวัดอันเป็นสถานมูลศึกษาของท่าน จึงได้ถวายพระพรลาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินว่าจะออกไปบูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามที่เคยอยู่สำนักอาศัย เป็นการบำเพ็ญพุทธบูชา พระราชาเจ้าก็ทรงอนุญาตอนุโมทนาแล้วถวายท้องพระโรงในพระราชฐานองค์หนึ่งเป็นการช่วยเจ้าคุณอาจารย์ ซึ่งท่านได้ประดิษฐานเป็นศาลาการเปรียญไว้ในวัดใหญ่นั้น ตัวไม้และเสาใหญ่งามมาก ลวดลายเขียนลายสลักก็เป็นฝีมือโบราณจริง ควรเชื่อตามตำนานนี้ได้จริง บานประตูโบสถ์และศาลาสลักงามอย่างโบราณและเล่าว่าท่านให้หล่อรูปท่านไว้รูปหนึ่ง เรื่องหล่อรูปนี้เล่าว่า หาช่างปั้นหุ่นแสนยากทำไม่เหมือนได้เลย มาได้ตาแป๊ะหลังโก่งคนหนึ่งเป็นช่างปั้นอย่างเอกหล่อเอาเหมือนมิได้ผิดเพี้ยน ท่านจึงให้หล่อรูปตาแป๊ะไว้เป็นที่ระลึกด้วย ประดิษฐานไว้ในโบสถ์วัดใหญ่ ยังอยู่ตราบนานทุกวันนี้ รูปหล่อหน้านั้นหน้าเพียบ ประนมมือถือดอกบัว ดอกบัวนั้นเป็นของเดิม คงแปลว่า นั่งทำพุทธบูชาเวลาไหว้พระ ลักษณะรูปทรงสัณฐานของท่านเป็นสันทัดคน ทรงสูงๆ ปากแหลม อย่างเรียกว่าปากครุฑ (ถ้าใครเคยเห็นสมเด็จพระวันรัตแดง วัดสุทัศน์แล้ว อาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะละม้ายคล้ายคลึงกันได้) ในโบสถ์วัดใหญ่นั้นยังมีของเป็นพยานอยู่อีกสิ่งหนึ่ง คือฝ่าบาตรมูก ซึ่งเจ้าอธิการวัดได้รักษาต่อ ๆ กันมา ใส่ตู้กระจกโดยความเคารพนับถือ จารึกชื่อไว้ว่า ฝ่าบาตรของสังฆราชทอง เมื่อข้าพเจ้าได้เห็นแล้วได้พูดกันขึ้นถึงเรื่องฝ่าบาตรด้วย พระรัตน-



ช่างปั้นรูปสมเด็จพระเจ้าตากสิน

ภรณ์พิมล (พริ้ม) ท่านเป็นผู้รู้เรื่องได้ดีว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินเดิมชื่อ ทอง แล้วได้เป็นที่พระ-
 สุวรนุชนิ เมื่อครั้งปฏิสังขรณ์วัดใหญ่เสร็จแล้ว วัดใหญ่จะได้นามพระราชทานหรือขนานนาม
 จึงเรียกกันว่า วัดสุวรรณาวาส (รวม) ต่อมาข้าพเจ้าเองได้เคยเห็นเจ้าพระคุณสมเด็จพระ-
 สังฆราช ปุสสเทวะ วัดราชประดิษฐ์ ๑ สมเด็จพระวันรัต (แดง) วัดสุทัศน์ ๑ เจ้าพระยา
 รัตนนิบศร์ (พุ่ม) ๑ ได้สังเกตเวลาท่านแย้มโอษฐ์แล้วแหลมยื่นออกมา เป็นเหตุให้รำพึง
 ในใจว่า ท่านบุญญวันตบุคลนี้ย่อมมีลักษณะหลายประการก็จริง แต่ก็คงนับได้ลักษณะหนึ่ง
 ส่วนบุญญวันตลักษณะของท่านเหล่านี้ เรื่องรูปหล่อตาแป๊ะนั้น ข้าพเจ้าให้นึกถึงไปว่า ไม่ใช่
 คนที่เป็นพหูบุการ ท่านจะหล่อไว้ทำไมกับรูปเจ็กแป๊ะ (คงจะเป็นคนพหูบุการคนใดคนหนึ่ง
 ของท่านแท้) เมื่อครั้งปฏิสังขรณ์วัดใหญ่นั้นแล้วท่านได้ปฏิสังขรณ์วัดหนองหว้า ซึ่งเป็นวัด
 อยู่ในตำบลชาติภูมิของท่านด้วย บานประตูวัดหนองหว้านั้น ก็สลักเสลาลวดลายงามวิจิตร
 บรรจง จนบางคนมาเห็นบานประตูวัดสุทัศน์ เลยหักเอาว่าเอามาแต่วัดหนองหว้า บานประตู
 วัดหนองหว้าก็หายไปจริง บางเสียงว่าเอามาไว้ที่วัดพระพิหาร แต่ที่จริงบานประตูวัดสุทัศน์
 ลายสลักเครือไม้ นก เนื้อสลักซับซ้อนกันหลายชั้น ที่วัดใหญ่เป็นลายสลักชั้นเดียว ถึงวัด
 หนองหว้าก็คงเป็นชั้นเดียว บานประตูวัดสุทัศน์นั้น หนังสือพระราชวิจารณ์กล่าวชัดเจนว่า
 เป็นของรัชกาลที่ ๒ ทรงสร้าง ซึ่งคนทั้งหลายพิศวงว่าเอามาแต่ที่โน่นที่นั่นนั้นผิดหมด นี่ก็
 อ้างกล่าวยุคิเรื่องเด็กเพชร คือ สมเด็จพระเจ้าตากสิน จบไว้โดยสังเขปแลฯ

กิจกรรม

๑. ศึกษาศัพท์และสำนวน

๑) ขณะที่นักเรียนอ่านเรื่องนี้ หากพบว่ามีศัพท์หรือสำนวนใดที่นักเรียนไม่เคยเห็นหรือไม่เข้าใจ ให้นักเรียนลองเดาความหมาย แล้วตรวจสอบกับศัพท์พจนานุกรมท้ายเล่ม หรือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

๒) เลือกคำและสำนวนที่ปัจจุบันไม่นิยมใช้หรือใช้ในความหมายที่ต่างออกไป แล้วให้คำแปล

๒. ฝึกสังเกตเนื้อเรื่องและความจำของนักเรียน

ตอบคำถามต่อไปนี้

๑) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีพ่อแม่และญาติพี่น้องหรือไม่ ถ้ามีคือใครบ้าง

๒) ท่านต้องหนีออกจากบ้าน เพราะเหตุใด

๓) เหตุใดเพื่อน ๆ จึงเรียกท่านว่า เด็กแดงโม

๔) โดยปกติ ท่านมีอุปนิสัยอย่างไร นักเรียนทราบได้จากเนื้อเรื่องตอนใด

๕) สติปัญญาของท่านเป็นอย่างไร

๖) ในสมัยก่อน เด็ก ๆ จะเรียนหนังสือจากที่ใด

๗) ในสมัยก่อน ถ้าเด็ก ๆ อ่านหนังสือออกแล้ว จะต้องเรียนอะไรต่อ ต่างกับสมัยนี้
อย่างไร

๘) นักเรียนจงอธิบายให้เข้าใจถึงการเทศน์ธรรมวัตรในเทศกาลเข้าพรรษา ตามเนื้อความที่เก็บได้จากเรื่องนี้

๙) เหตุใดสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงต้องจากจังหวัดเพชรบุรี

๑๐) ท่านมีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นเพราะเหตุใด

๑๑) ท่านได้ศึกษาจนได้เปรียญ นักเรียนเข้าใจว่าอย่างไร

๑๒) “พระราชอาคันตุกะ” หมายความว่าอย่างไร

๑๓) หลังจากที่พระภิกษุแดงโมได้เป็นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแล้ว ท่านได้ประกอบคุณงามความดีอย่างไร

๑๔) ในการไปบูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามที่เคยอยู่สำนักอาศัย พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงร่วมบำเพ็ญกุศลด้วยอย่างไร

๑๕) ใครเป็นผู้หล่อรูปของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้เหมือนที่สุด

๑๖) จากรูปหล่อนี้ มีผู้สันนิษฐานว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นบุคคลอย่างไร เพราะเหตุใด

๓. ฝึกความจำโดยลำดับเหตุการณ์

จงใส่ตัวเลขข้างหน้าข้อความตามลำดับเหตุการณ์

- _____ เด็กเพชรอดและหิวจึงกินเปลือกแตงโมที่ลอยน้ำมา จนเพื่อน ๆ ล้อเลียน และเรียกว่า เด็กแตงโม
- _____ สามเณรแตงโมเข้าไปศึกษาต่อที่วัดอีกแห่งหนึ่งในกรุงศรีอยุธยา แล้วอุปสมบทเป็นภิกษุ
- _____ พระภิกษุแตงโมได้รับแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะ ภายหลังคนเรียกกันว่าสมเด็จพระเจ้าแตงโม
- _____ เด็กเพชร ชาวบ้านหนองหว้า จังหวัดเพชรบุรี หนีพี่สาวไปเพราะถูกตี
- _____ เด็กแตงโมติดตามเด็กวัดเข้าไปอยู่ที่วัดใหญ่ในตัวเมืองเพชรบุรี ได้บวชเป็นสามเณร ได้เรียนหนังสือและฝึกหัดเทศน์
- _____ สมเด็จพระเจ้าแตงโมกลับไปเมืองเพชร บูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามที่วัดใหญ่ให้มีศิลปะงดงาม
- _____ สมเด็จพระเจ้าแตงโมได้ปฏิสังขรณ์วัดหนองหว้า อันเป็นวัดที่บ้านเกิดของท่านด้วย
- _____ สมเด็จพระเจ้าแตงโมได้ประดิษฐานทองพระโรงเป็นศาลาการเปรียญไว้ ณ วัดใหญ่ ซึ่งมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า วัดสุวรรณवास หรือวัดสุวรรณาราม

๔. ฝึกแยกศัพท์

ตัวอย่าง ไตรมาส = ไตร (สาม) + มาส (เดือน) แปลว่า สามเดือน

- มูลศึกษา.....
- พุทธบูชา.....
- พหุประการ.....
- อนุโมทนา.....
- ธรรมวัตร.....
- มหาชาติ.....
- เทศกาล.....
- บุญวันตบุคคล.....
- ฐานันดร.....
- รัตนวิเบศร์.....
- สุวรรณาราม.....

๕. ฝึกเขียน

- ๑) ย่อเรื่องสมเด็จพระเจ้าตากสิน ให้มีความยาวประมาณ ๑ ใน ๔ ของเรื่องเดิม ใช้ภาษาง่ายพอที่เด็ก ๆ จะอ่านได้ด้วยความสามารถ
- ๒) จัดย่อหน้าเรื่องนี้เสียใหม่ โดยให้ย่อหน้าหนึ่ง ๆ บรรจุเนื้อความสำคัญเพียงอย่างเดียว
- ๓) จงเขียนเรื่องนี้ใหม่ โดยใช้เครื่องหมายอัฒภาค (".....") เมื่อแสดงคำพูดของตัวบุคคลในเรื่อง หรือเมื่อหยิบยกข้อความในเรื่องมาอ้าง บทเรียบเรียงควรมีความยาวไม่น้อยกว่า ๑๐ บรรทัด

๖. ฝึกพูด

- ๑) ให้นักเรียน ๔ - ๕ คน ไปศึกษาถึงวิธีการนิมนต์พระมาที่บ้าน เพื่อกระทำกิจทางศาสนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การนิมนต์มาแสดงพระธรรมเทศนา มารับสังฆทาน มาสวดพระอภิธรรม ฯลฯ แล้วนำมาเล่าให้ฟังในชั้นเรียน เพื่อฝึกใช้คำพูดกับพระภิกษุให้ถูกต้อง สรุปสาระสำคัญให้ได้ว่าตนได้เรียนไว้ต่อภิกษุท่านว่าอย่างไร คนที่บ้านหรือที่โรงเรียนจะต้องเตรียมอะไรไว้บ้าง เพื่อให้พิธีการดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย
- ๒) ให้นักเรียน ๔ - ๕ คน เตรียมแล้วมาเล่าประวัติของบุคคลที่น่าสนใจตามที่ได้พบ ได้ฟังหรือได้อ่านมา ใช้เวลาคนหนึ่งประมาณ ๓ - ๕ นาที
- ๓) ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกันอภิปรายเรื่องผืน ไคร่เชื่อว่าผืนมีความหมายอย่างไรหรือไม่ ไคร่เคยผืนแล้วได้เห็นผลอย่างไร หรือรู้จักใครที่ผืนแล้วมีความหมายอย่างไรเกิดขึ้น ไคร่เชื่อว่าเรื่องผืนเป็นเรื่องเหลวไหลหรืออย่างไร รวบรวมความคิดเห็นและเหตุผล ไม่จำเป็นต้องมีข้อยุติในเรื่องนี้ เพราะนักเรียนยังมีโอกาสเห็นชีวิตได้อีกนาน

กิจกรรมเสริม

๑. นักเรียนที่สนใจอาจรวมกลุ่มศึกษาภูมิศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี โดยปรึกษากับครูสังคมศึกษาหรือครูบรรณารักษ์ถึงเรื่องหนังสือที่จะต้องค้นคว้า
๒. นักเรียนอาจไปเที่ยวเพชรบุรีเป็นการส่วนตัว หรือทางโรงเรียนจัดเป็นการศึกษานอกสถานที่ แล้วหาโอกาสไปชมวัดใหญ่สุวรรณาราม สังเกตลวดลายศิลปะดังกล่าวไว้ในหนังสือ

รามเกียรติ์

ตอน ทศกัณฐ์ลัก





ทศกัณฐ์โคกสังเมืองและออกรบ

๒. ฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หรือที่นิยมเรียกสั้น ๆ ว่า รามเกียรติ์รัชกาลที่ ๑ ซึ่งมีต้นฉบับสมบูรณ์ ทรงพระราชนิพนธ์เป็นเรื่องเดียวที่ยดยาวตั้งแต่ต้นจนจบ คล้ายกับมีพระราชประสงค์ที่จะรวบรวมเรื่องรามเกียรติ์ที่คนไทยรู้จักเข้าไว้ด้วยกัน

๓. ฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า รามเกียรติ์รัชกาลที่ ๒ ทรงมุ่งพระราชนิพนธ์ให้เป็นบทละครรำโดยแท้ สรรค่าใช้อย่างประณีตเหมาะแก่กระบวนทำร่าทุกประการ แม้จะทรงพระราชนิพนธ์ไว้เป็นเรื่องราวแต่ก็ไม่เท่าฉบับรัชกาลที่ ๑

๔. ฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับเล่นโขนหรือละครโดยตรงเป็นตอน ๆ ไป เช่น ตอนพระรามเดินป่าเพื่อรักษาสัตย์ของพระบิดา

๕. ฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือรามเกียรติ์รัชกาลที่ ๕ แปลกไปกว่ารามเกียรติ์ฉบับก่อน ๆ ทรงพระราชนิพนธ์เป็นโคลงจารึกไว้ตามเสาพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดารามตรงตามภาพวาดที่อยู่บนฝาผนังเป็นช่อง ๆ ไป รวมหลายพันบทด้วยกัน มีเจ้านายและข้าราชการอื่น ๆ ที่ทรงชักชวนให้ช่วยกันร่วมแต่งด้วย

๖. ฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เป็นตอน ๆ เช่นกัน ทรงบรรยายไปตามเค้าเรื่องเดิมของคัมภีร์รามายณะของอินเดีย ซึ่งวาลมิกิเป็นผู้รจนา ชื่อตัวละคร การลำดับเรื่อง ตลอดจนบุคลิกลักษณะของตัวละครทรงอนุโลมตามรามายณะของวาลมิกิ



ทศกัณฐ์แปลงตนเป็นท้าวตรีเนตรออกรบกับพระราม

เรื่องย่อ

เนื้อเรื่องย่อของพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ หลังจากเสร็จศึกไมยราพ จนถึงทศกัณฐ์ล้มมีดังนี้

หลังจากที่หนุมานได้ฆ่าไมยราพแล้ว อุ้มพระรามกลับขึ้นมาจากเมืองบาดาลทั้งกำลังบรรทมหลับ จึงเริ่มศึกลงกา ทศกัณฐ์ได้ขอให้กุมภกรรณผู้เป็นน้องชายร่วมสายโลหิตออกรบเพื่อทำลายกองทัพฝ่ายพระราม แม้กุมภกรรณจะกราบทูลทัดทานให้ทศกัณฐ์ระลึกถึงความถูกต้องชอบธรรม แต่ทศกัณฐ์ก็ได้ฟัง กุมภกรรณจึงจำใจต้องออกรบ พระรามได้ใช้ให้พิเภกออกไปพูดจาห้ามปรามกุมภกรรณให้เลิกทัพกลับไปแล้วจะมอบกรุงลงกาให้ครอบครองเมื่อเสร็จศึก กุมภกรรณก็มีได้ยินยอม และไม่เชื่อถือเลยถึงกับย้อนว่า “ลงกาเป็นสองเมืองหรือ ให้น้องแล้วจะรื้อให้พี่...” ทั้งนี้เพราะกุมภกรรณหาได้ตระหนักแม้แต่น้อยไม่ว่า แท้จริงนั้นพระรามคือพระนารายณ์อวตาร กุมภกรรณได้ออกรบอยู่หลายครั้งและได้ใช้กลศึกอย่างชาญฉลาด แต่ในที่สุดก็พ่ายแพ้แก่ฤทธิ์ของพระรามถึงแก่ความตายในสนามรบ ก่อนสิ้นใจ กุมภกรรณเพิ่งจะเห็นประจักษ์แก่ตาตนว่า พระรามนั้นคือองค์พระนารายณ์อวตาร

ถัดจากศึกกุมภกรรณก็ถึงศึกอินทรชิตซึ่งเป็นลูกชายของทศกัณฐ์อันเกิดจากนางมณโฑมเหสี อินทรชิตเป็นยักษ์ที่มีศักดิ์านุภาพมาก เคยรบชนะพระอินทร์มาแล้วจึงได้นามว่าอินทรชิต อินทรชิตได้รับขับเคี่ยวกับฝ่ายพระราม และเคยชนะพระลักษมณ์ผู้เป็นอนุชาของพระรามหลายครั้ง แต่ในที่สุดก็พ่ายแพ้ถูกศรของพระรามตาย

ทศกัณฐ์จึงแค้นมากเมื่อสูญเสียอินทรชิต จึงตัดสินใจออกรบเอง ลูกทศกัณฐ์ทั้งสิบร่วมออกรบด้วยถือว่าเป็นศึกใหญ่ การรบดำเนินไปอย่างยืดเยื้อ มีบรรดาญาติวงศ์และสัมพันธมิตรของทศกัณฐ์เข้ามาช่วยรบอีกหลายราย อาทิ สหัสเดชะ มุลพळा แสงอาทิตย์ สัตถุ์ สัทธาสูร วิรุณจำบัง แต่ละคนล้วนมีฤทธิ์มาก ๆ ทั้งนี้ ในที่สุดพระรามได้อาศัยความหยั่งรู้

ของพิเภกเข้าช่วย ประกอบกับมีเหล่าขุนกระบี่และกองทัพที่เกรียงไกร จึงสามารถปราบยักษ์เหล่านี้ได้หมดสิ้น

ในระหว่างการทำศึก ครั้งหนึ่งทศกัณฐ์ได้ไปเชิญท้าวมาลีวราชผู้เป็นพระอัยกา ซึ่งสถิตอยู่บนสวรรค์ให้มาช่วยว่าความ โดยหวังว่าจะได้เข้าข้างตน แต่ท้าวมาลีวราชมิได้หลงเชื่อคำเท็จของทศกัณฐ์ ได้ไต่สวนจากปากคำของนางสีดาและเทวดาทั้งหลาย แล้วทรงชี้ขาดว่า ทศกัณฐ์เป็นผู้ผิด ให้คืนนางสีดาแก่พระรามเสีย แต่ทศกัณฐ์หาได้เชื่อฟังไม่

เมื่อสูญเสียญาติวงศ์และมิตรสหาย ทศกัณฐ์ก็ออกรบด้วยขัดขี้ต้อนมาณะ บาดเจ็บสาหัส ถึงกรขาดและกายทะลุ แต่เพราะทศกัณฐ์นั้นถอดดวงใจฝากพระฤาษีโคบุตรไว้ พระรามจึงไม่อาจฆ่าทศกัณฐ์ได้ พระรามทรงทราบเรื่องนี้จากพิเภกเช่นเคย แล้วในที่สุดหนุมานก็ได้อาสาไปจัดการหลอกเอากล่องดวงใจมาได้ เมื่อได้กล่องดวงใจแล้ว ก็ให้พระฤาษีพาเข้าไปอาสาช่วยทศกัณฐ์รบพระราม ทศกัณฐ์หลงกล หลงรักหนุมานเสมอบุตร มอบให้หนุมานออกรบกับพระราม ในการรบครั้งแรกหนุมานทำให้ฝ่ายยักษ์ตายใจ ทำทีเป็นเข้ารบอย่างสุดกำลัง เข้าตีกองทัพพระลักษมณ์แตกกระเจิง แต่ในการออกรบครั้งหลัง ทศกัณฐ์ยกตามออกมาด้วย และครั้งนี้คืออวสานของทศกัณฐ์ ดังที่นักเรียนจะได้อ่านต่อไป

รามเกียรติ์ตอนทศกัณฐ์ล้มที่ได้นำมาให้เรียนนี้ตัดตอนมาจากรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ ในรามเกียรติ์ฉบับอื่น ๆ เช่น ฉบับรัชกาลที่ ๒ ไม่มีตอนนี้ ลักษณะเด่นเป็นพิเศษของตอนทศกัณฐ์ล้มก็คือ เป็นตอนที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของทศกัณฐ์อันเป็นที่น่าประทับใจยิ่ง ในการออกรบครั้งนี้ ทศกัณฐ์รู้ตัวดีว่าเป็นวันสุดท้ายของชีวิต จึงต้องการแสดงเกียรติยศของตนให้ปรากฏไว้ ได้เนรมิตตนให้กลายเป็นท้าวตรีเนตร อันมีรูปโฉมงดงาม ดังคำประพันธ์ที่ว่า

บัดเดี๋ยวก็กลับกลายเพศ	เป็นท้าวตรีเนตรเรืองศรี
ทรงโฉมประโลมโลกีย์	ใครเห็นเป็นที่จำเริญนัก
ผิวผ่องฟุ้งพิศมุดผาด	งามวิลาสล้ำเลิศในไตรจักร
กรายกรอ่อนแอ้นพริ้มพัศตร์	พระยายักษ์มาสงรงชลธาร

จากคำพูดของทศกัณฐ์ที่สั่งเสียกับพิเภกผู้เป็นน้องชายร่วมสายโลหิตก่อนที่จะถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต แสดงให้เห็นประจักษ์ชัดว่า ทศกัณฐ์เป็นผู้ที่เข้าถึงความรู้และคุณธรรมขั้นสูง เมื่อใกล้จะถึงอวสานแห่งชีวิต มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักความรับผิดชอบชีวิต มีความสำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำตลอดมาเกือบทั้งชีวิต

ขอให้นักเรียนอ่านเรื่องรามเกียรติ์ตอนนี้ด้วยความพินิจพิจารณา ใช้ความคิดนึกและสติปัญญาของนักเรียนเองจนเข้าถึงความงาม ความไพเราะของวรรณคดีมรดกที่สำคัญยิ่งของไทยเล่มนี้



ทศกัณฐ์ล้ม



อวสานของทศกัณฐ์



พิเภกให้เชลยศพทศกัณฐ์เข้าเมือง

ภาพรวมเกียรตินิยมนี้ถ่ายจากจิตรกรรมฝาผนัง พระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

รามเกียรติ์

ตอน ทศกัณฐ์ลี้ม

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ข้า เมื่อนั้น
ไสยาสน์เหนืออาสน์รูจี
ตริโกไปในการรณยุทธ์
ด้วยได้ดวงใจสุรา
พอล่วงปัจฉิมราตรี
ดาวเดือนเลื่อนลับอัมพร
เสนาะเสียงจักจั่นเจื้อยแจ้ว
เหมือนจะแกลังถวายชัยพระทรงธรรม

พระตรีภพลโลกเรืองศรี
ยังที่สุวรรณพลับพลา
พระทรงครุฑแสนโสมนัสสา
ทศพักตร์นั้นมาไว้กับกร
ภานุมาศส่งสีประภัสสร
สกุณาบินร่อนหากัน
การเวกไก่อั่วประกาศชน
สำเนียงสนั่นจับใจ ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ

ก็เสด็จโสรจสรงทรงเครื่อง
จับพระแสงพรหมศาสตร์ฤทธิไกร

อร่ามเรื่องดั่งดวงไข
ภูวไนยออกสุวรรณพลับพลา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

พร้อมอักษาทศมงกุฎ
ทั้งชมพูชิตชินนครา
จึงมีบัญชาประกาศิต
จงเตรียมโยธาวานร

ทหารฤทธิรุทรซ้ายขวา
เฝ้าบาทดาดดาประนมกร
สั่งลูกพระอาทิตย์ชาญสมร
เราจะไปราญรอนทศกัณฐ์ ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

บัดนั้น
รับสั่งพระองค์ทรงสุบรรณ

พระยาสุครีพตัวขยัน
ถวายบังคมคัลแล้วออกมา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ ประถม

ยานี้
จัดเป็นสุบรรณพยุหบาตร
เกยรมาเยวเป็นสองตา
อันขุนกระบิรินทร์นิลขัน
ปีกขวานิลนันทมนตรี
วานรสุรเสนสุรการ
พระทรงครุฑเป็นตัวครุฑรัตน์
เดี่ยวเพชรจิงเกียงกระบิพล
สุคริพหนุมานพิเภกนั้น

นิลราชเป็นเคียรปักษา
ปิงคลาเป็นปากสกุณี
เป็นคอสุบรรณปักษิ
ปีกซ้ายกระบิพิทวิพัท
เป็นสองเท้าทะยานยืนหยัด
หางค้อมหัวทักกัน
รายเป็นเล็บขนสลักัน
เคียรรถสุวรรณพระสีกร ๫

๗ ๘ คำ ๗ เจริง

เมื่อนั้น
กับพระอนุชาฤทธิรอน

องค์พระจักรกฤษณ์อดิศร
บทจรไปสรวงชลธาร ๫

๗ ๒ คำ ๗ เสมอ

โขน
ไขท่อน้ำทิพย์ไอนดาต
ต่างทรงสนับเพลาอลงการ
พระเชษฐาผ้าทิพย์เครือหงส์
ชายแครงชายไหวพรรณราย
ตาบทิสสะอึงแก้วกุดัน
ทับทิมทิพย์ประดับทับทรวง
ข้ามรงค์อมรินทร์พลอยเพชร
ห้อยสุวรรณกนกนลการเจียจกร
ต่างทรงศรีสิทธิ์พระแสงขรรค์
พร้อมหมู่พานรินทร์สุริย์วงศ์

สุคนธ์ธารกุสุมาศหอมหวาน
เชิงงอนแก้วก้านกระหนกกลาย
พระลักษมณ์ทรงภูษิตเทเวศร์ถวาย
ฉลององค์ลอยลายณสุดวง
สังวาลวรรณมรกตรุ่งร่วง
พาหุรัตโชติช่วงทองกร
มงกุฎเก็จเนาวรัตน์ประภัสสร
สง่างามอรชรทั้งสององค์
ตามกันลีลาศดำเนินหงส์
เสด็จมาทรงรถอลงกรณ์ ๫

๗ ๑๐ คำ ๗ บาทสกุณี

รถเอยรถวิมาน
ดุมทองดวงทูปอรชร
บัลลังก์บทลดประกวตภาพ
บุษบกบันสะบัดจรัสพลอย

กงประไพแก้วประพาพประภัสสร
แฉกงอนอ่อนงามสลวยลอย
เครื่องกระหนกครุฑกระหนาบจับนาคห้อย
ทวยช้อยทองช่อบราลี

เทียมสินธพสิบทเวศร์
แผ่นโจนโผนจรด้วยฤทธิ์
พระลักษมณ์นั่งประณตประนมหัตถ์
เสียงกลองฆ้องกลบกังสดาล
กงเลื่อนก้องลั่นพันลึง
โบกธงป้ายทัพยาตรา

ลำพองลำเพศราชสีห์
ขุนรถขับรีดดังลมกาล
เครื่องสูงแถวฉัตรธงฉาน
พวกทหารพลให้เป็นโกลา
เสียงคึกแซ่ลั่นสนั่นป่า
กองหน้าเกณฑ์นำเสด็จจร ๙

๗ ๑๐ คำ ๗ กราวนอก

ร้าย เมื่อนั้น
เห็นพระรามยกพลวานร
ให้หวาดหวั่นครันคร้ามฤทัยนัก
ชนพองสยองเกล้าเมาลี
แข็งใจตรัสสั่งเสนา
เข้าหักขวานรอย่าละลด

ท้าวทศพัทตร์ชาญสมร
ออกมาต่อกรราว
ตั้งพยัคฆ์เห็นพระยาราชสีห์
เพียงจะตกจากที่บัลลังก์รถ
ให้โบกธงสัญญาเป็นกำหนด
ฆ่าเสียให้หมดทั้งทัพชัย ๙

๗ ๖ คำ ๗

บัดนั้น
รับสั่งพระองค์ทรงภพไฉน

มโหทรเสนาผู้ใหญ่
ก็ขับพลไกรเข้าร่ว ๙

๗ ๒ คำ ๗

บัดนั้น
มิได้เป็นใจจะต่อตี
ครั้นนายขับต้อนก็จำไป
लगमारก็วิ่งชอกซอน
लगหมู่แกล้งทำฤทธิรุทร
วิ่งผลุนดังจะหมุนเข้าโรมรัน
บ้างนิมิตเป็นนกวินคหังส
บ้างทำสีหนาทอยู่แต่ไกล
แตกกระจัดพลัดพรายทุกแห่งหน
วิ่งพล่านไปทั่วทุกทิศ

ฝ่ายหมู่สุรศักดิ์ยักษ์
ด้วยกลัวฤทธิวานร
บ้างหนีเข้าไพร่เรือนซ่อน
เข้านอนในโครงช้างที่ตายนั้น
กวัดแกว่งอาวุธตัวสั้น
ขบฟันให้แล้วก็หนีไป
บินลี้หนีตรงเข้าดงใหญ่
ครั้นใกล้กระบี่ก็หนีฤทธิ
ไพร่พลไม่คุ้มกันติด
ดังชีวิตจะออกจากกาย ๙

๗ ๑๐ คำ ๗ เชิด

บัดนั้น
เห็นยักษ์แตกหนี่งุ่นวาย
บรรดาวานรทวยหาญ
ต่างคนต่างออกราวี

ฝ่ายพลวานรทั้งหลาย
ไพร่นายไม่เป็นสมประดี
ให้ส่ำหับสะท้อนสะเทือนมี
ไล่พิฆาตฟาดตีกุมภัณฑ์ ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

หัวขาดดินขาดตัวขาด
กายกองย่อยยับทับกัน

เกลื่อนกลาดสิ้นชีพอาสัญ
ตั้งสาลวันต้องลมประลัยกาล ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

เมื่อนั้น
เห็นวานรเข้าไล่รอนราญ
เหลือแต่โลทันสารถิ
ยังอยู่สองคนก็จวนใจ

ท้าวยี่สิบกรใจหาญ
พลมารตายแตกทั้งทัพชัย
ด้วยขั้บรมณไม่หนีได้
ให้ขั้บรรตเข้าไล่วานร ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

หวดซ้ายป่ายขวาอุดุลุด
ผู้เดียวไม่ละลดกร

ด้วยกำลังฤทธิรุทรชาญสมร
ราญรอนหักโหมโจมตี ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

บัดนั้น
แตกย่นไม่ทนฤทธิ์

ฝ่ายหมู่โยธากระบี่ศรี
จนที่หน้ารถพระจักรา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

เมื่อนั้น
มุ่งหมายพระลักษมณ์พระรามา

ท้าวทศพัคตร์ยักษา
อสุราจับศรแผลงไป ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

สำแดงนิมิตผดประหลาด
กลับเป็นข้าวตอกดอกไม้
พระยาอภัยภูธรเห็นวิปริต
โลมาชูชันทั้งอินทรี

จะมีเสียงสีหนาทก็หาไม่
ตกในหน้ารถพระภูมิ
ตะลึงคิดสยองเกศ
ยิ่งทวิทุกข์เทวชนเป็นพินนิก ๫

๗ ๔ คำ ๗

เมื่อนั้น
แลเห็นทศเศียรขุนยักษ์
งามรูปงามโฉมงามทรง
รัศมีสีเลื่อมพรายพรรณ
อันสถิตในทิพย์วิมานมาศ
พระองค์ผู้ทรงฤทธิ์
แต่ชักพรหมาสตรศรชัย
ให้พิศวงงวยงงวิญญาน

พระสุริยวงศ์องค์นารายณ์ทรงจักร
ผิวพัศตร์ลักขณาวิลาวณย์
ยิ่งองค์เจ้าตรีตริงศ์สวรรค์
ดังพระจันทร์หมดเมฆไม่ราศี
ลีลาศตามจักรราศี
พิศรูปอสุรีไม่วางตา
พาดสายขึ้นไว้แล้วเงื่อง่า
ผ่านฟ้าไม่แผลงไปราญรอน ๫

๗ ๘ คำ ๗

เมื่อนั้น
กับสับแปดมงกุฎวานร
เห็นรูปทศเศียรกุมภัณฑ์
ผิวพรรณผุดผ่องทั้งอินทรี
บ้างชมว่างามประหลาดตา
รูปใครในพื้นสุธาดล
หรือองค์บรมพรหมเมศ
เป็นที่สามโลกชมเชย
หรือจะเป็นพระจันทร์พระอาทิตย์
หรือชั้นดุสิตเทวา
ต่างตนพินิจพิศวง
มิได้ระวังอินทรี

พระลักษมณ์สุริยวงศ์ทรงคร
พวกพลนิกรโยธี
งามล้ำเทวัญทุกราศี
หมู่กระบี่หลงไหลไปทุกตน
แต่เราเห็นมาทุกแห่งหน
จะงามพันรูปนี้ไม่มีเลย
พระอิศวรแปลงเพศนอกเอ๋ย
ไม่เคยพบเห็นแต่ก่อนมา
หากแกล้นนิมิตกระมังหนา
ลงมายังพื้นปถพี
ที่ในรูปทรงยักษ์
กระบี่งวยงงหลงไป ๫

๗ ๑๒ คำ ๗

บัดนั้น

เห็นองค์พระตรีภูวไนย
แต่ชักแสงศรขึ้นพาดสาย
ให้แด่นางตั้งใครมาพาดฟัน
เหตุไฉนพระองค์ทรงฤทธิ์
ผิดกับที่ทรงพระจินดา
อันคำบุราณกล่าวไว้
คือรูปรสวาจาพาที
พระองค์ก็ทรงปรีชาชาญ
หรือมางหลงด้วยรูปยักษ
อันตัวข้าบาทนี้เห็นผิด
พากันหลงรูปมารยา
พระองค์จงแผลงพรหมาสูตร
ก็จะเสร็จเสียนศึกที่ปราบมาร

หนุมานผู้มีอิชฌาสัย
หลงไปด้วยรูปทศกัณฐ์
น้ำวหน่วงมุ่งหมายแล้วไม่ลั่น
บังคมคัลแล้วทูลกิจจา
มาหลงพิศดูรูปยักษ
หมายมาจะล้างไฟรี
อย่าให้หลงกลทั้งสี่
ดูริยางค์ดนตรีนี้ห้ามนัก
อันโอฬารเลิศล้ำไตรจักร
แต่ตั้งพัศตรพิศเพ่งไม่วางตา
จะเหมือนครั้งอินทรชิตยักษ
จนเสียกลอสुरาสาธารณ์
ไปพิฆาตให้ม้วยสังขาร
ผ่านฟ้าจึงได้ปราณี ๕

๖ ๑๔ คำ ๖

เมื่อนั้น

ฟังดูพระพวยพาทิ
จึงว่าดูก่อนหนุมาน
แต่เราสังหารอสุรา
ถึงรูปงามทั้งสามชาติ
งามจริงยิ่งกว่ารูปทอง
แต่เราขายเห็นยังเช่นนี้
น่าแสนพิศวาสจะขาดใจ
ตรัสแล้วพระตรีภูวนาถ
อันมีฤทธิ์ไกรดงไฟกลับ

พระกฤษณ์รักรัษเริงศรี
ภูมิก็ได้สติมา
ท่านว่านี่ชอบหนักหนา
ตายเต็มพสุธากายกอง
ก็ไม่เปรียบรูปนี้เสมอสอง
นวลละอองผ่องแผ้วอำไพ
ถ้าสตรีจะเห็นเป็นใจ
หลงไปด้วยรูปกุ่มกัณฑ์
น้ำวศรพรหมาสูตรรังสรรค์
ทรงธรรม์แผลงไปด้วยศักดา ๕

๖ ๑๐ คำ ๖ เชิด

เปรี๊ยะเปรี๊ยะดั่งเสียงฟ้าร้อง
ต้องอกทศกัณฐ์อสุรา

ก็กก้องทั่วทศทิศา
ตกจากธรรมาลงกรณ์

อันนางข้างซึ่งปักอยู่นั้น
กลับเป็นทศพัทริย์สิบกร

หักสะบั้นกระเด็นเป็นสองท่อน
ลั่นนอนอยู่กับสุธาธาร ฯ

๗ ๔ คำ ๗

เมื่อนั้น
ต้องครเจ็บเพียงจะวายปราณ
ความแค้นเป็นแสนสุดนัก
ค่อยผ่อนจิตระงับลำดับกาย

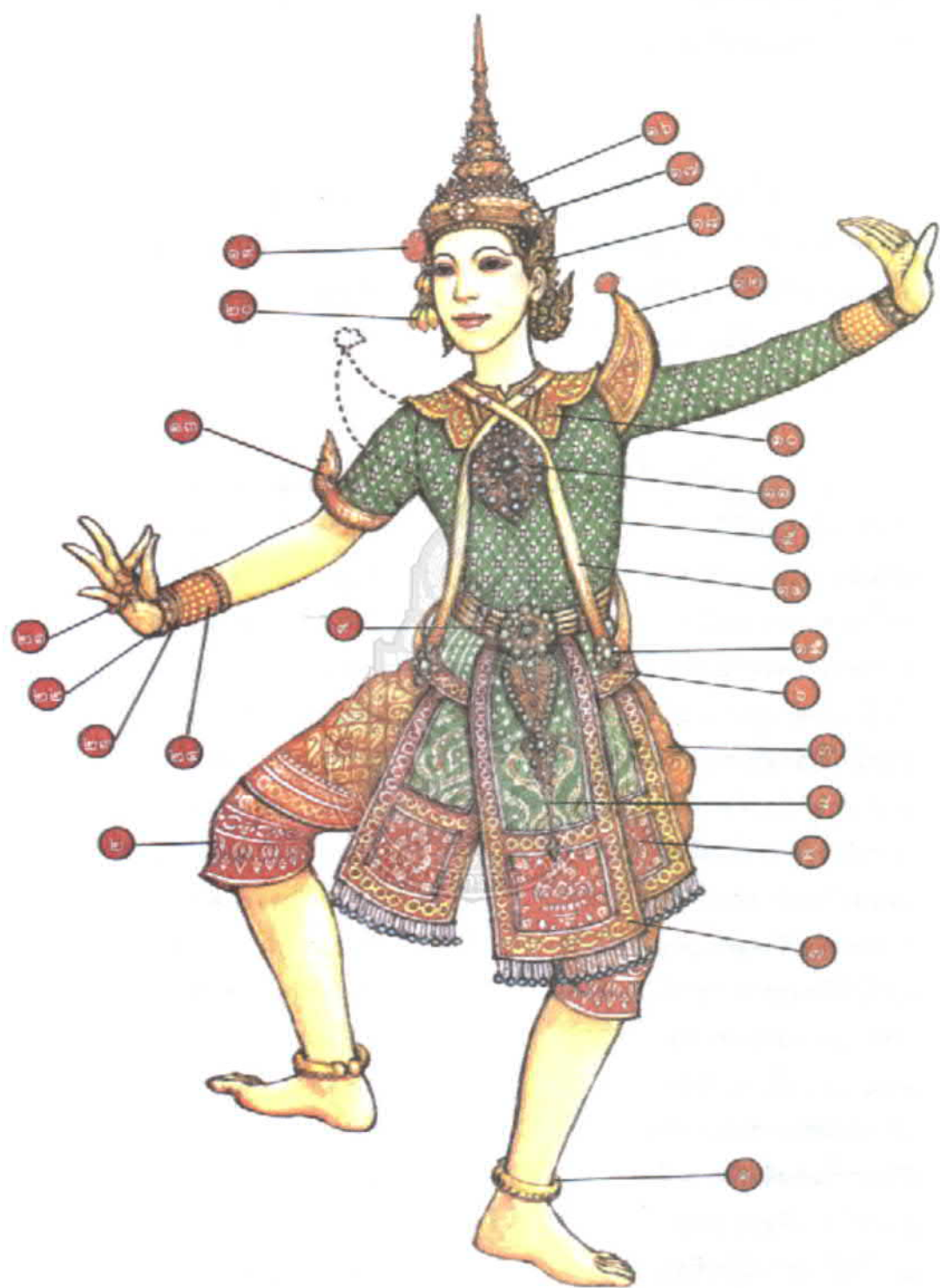
ทศเคียรสุริย์วงศ์ใจหาญ
ขุนมารเหลือบเห็นน้องชาย
คืนคิดถึงรักก็ใจหาย
แล้วบรรยายรู้ว่าพาที ฯ

๗ ๔ คำ ๗

โอ
ปากหนึ่งว่าไอ้พิเภกเอ๋ย
ตัวเราก็จะม้วยชีวี
ปากสองว่าเจ้าผู้เป็นน้อง
จะได้ผ่านลงกาลสมคิด
ปากสามขอฝากมณโฑด้วย
ทั้งอัคคีกลยาอายุพาฬ
ปากสี่ว่าเจ้าจะครองยศ
จงเอ็นดูสุริย์วงศ์พงศ์พันธุ์
ปากห้าจงดำรงทศพิธ
ตัดโลกโอบอ้อมอารี
ปากหกว่าเจ้าจงอดโทษ
อย่าให้เป็นเวรอาวรณ์
ปากเจ็ดขอฝากนครเศ
สิบมาแต่องค์พระอัยกา
ปากแปดว่าเราเลี้ยงท่าน
ตัวเราชั่วเองจึงเสียชนม์
ปากเก้าว่าพี่จะลาตาย
อย่าให้ค้างราตรีในที่รบ
สิบปากสั่นฝากสั่นสั่ง
พิชศรร้อนรุ่มทั้งกายา

โฉนเลยมาแกลังฆ่าพี่
ในเวลานี้ด้วยศรพิษ
ร่วมทอ้งสืบสายโลหิต
เป็นอิสรภาพแก่หมู่मार
ช่วยบำรุงให้เป็นแก่นสาร
ฝูงสนมบริวารทั้งนั้น
ปรากฏเป็นจอมไอศวรรย์
โดยธรรม์สุจริตประเวณี
อย่าทำทุจริตให้เหมือนพี่
แกโยธีไพร่ฟ้าประชากร
ซึ่งกริ้วโกรธด่าว่ามาแต่ก่อน
แก่เราผู้จะจรไปเมืองฟ้า
อันทรงวงศ์พรหมเมศนาถา
เมตดาอย่าให้จลาจล
ก็ประมาณหมายใจให้เป็นผล
แล้วได้รื้อนรณทั้งแผ่นภพ
น้องชายเมตดาช่วยปลงศพ
ไทรภพจะหมิ่นนินทา
สิ้นกำลังสิ้นคิดยักษา
อสุรากลึงเกลือกเสือกไป ฯ

๗ ๒๐ คำ ๗



เครื่องแต่งตัวพระ



- | | |
|------------------------------------|---|
| ๑. กำไลเท้า | ๑๑. ดาบหน้า หรือ ดาบทับ ใน |
| ๒. สนับเพลา | วรรณคดีเรียกว่า ทับทรวง |
| ๓. ผ้าถุง ในวรรณคดีเรียกว่า | ๑๒. อินทรรณู |
| ภูษา หรือ พระภูษา | ๑๓. พายุรัต |
| ๔. ห้อยช้าง หรือ เจียรระนาด | ๑๔. สังวาล |
| หรือ ขายแครง | ๑๕. ดาบทิศ |
| ๕. เสือ ในวรรณคดีเรียกว่า | ๑๖. ขญา |
| ฉลององค์ | ๑๗. ดอกไม้เพชร (ซ้าย) |
| ๖. รัศมะเอน หรือ รัศมรงค์ หรือ | ๑๘. จอนหนู ในวรรณคดีเรียกว่า |
| รัศมัสตร์ | กรรเจียก หรือ กรรเจียกจร |
| ๗. ห้อยหน้า หรือ ขายไหว | ๑๙. ดอกไม้ทัด (ขวา) |
| ๘. สุวรรณกระดอบ (แผ่นทองคำฉลุลาย | ๒๐. อุบะ หรือ พวงดอกไม้ (ขวา) |
| สำหรับเสียบห้อยที่ชายพกลงมาระหว่าง | ๒๑. ข้ามรงค์ |
| ช่องหน้าขาทั้งสอง) | ๒๒. แหวนรอบ |
| ๙. เข็มขัด หรือ ปั้นหน่ง | ๒๓. ปะทะหล้า (เครื่องประดับสำหรับผูกข้อมือ) |
| ๑๐. กรองคอ หรือ นวมคอ ใน | ๒๔. กำไลแฉง ในวรรณคดีเรียกว่า |
| วรรณคดีเรียกว่า กรองคอ | ทองกร |

หมายเหตุ บางครั้งไม่จำเป็นต้องแต่งครบทุกชิ้นตามนี้ก็ได้

กิจกรรม

๑. ทบทวนเนื้อเรื่อง

นักเรียนสามารถอ่านเรื่องรามเกียรติ์ตอนนี้ได้ด้วยตนเองเพราะเนื้อเรื่องไม่ยาก ศัพท์ต่าง ๆ ที่มีอยู่อาจเดาความเองได้ แต่ถ้าต้องการทราบความหมายที่แน่นอน อาจค้นดูได้จาก ศัพท์านุกรมท้ายเล่มหรือจากพจนานุกรม ควรอ่านตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่จำเป็นต้องเร่งรีบ เมื่ออ่านจบแล้วจึงค่อยพิจารณาคำถามข้างล่างนี้ อาจตอบด้วยวาจาหรือเขียนตอบ ทั้งนี้สุดแต่อาจารย์ผู้สอนจะกำหนด

- ๑) ฉากของเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนี้เกิดขึ้นในเวลาใด
- ๒) ก่อนที่พระรามจะเสด็จออก ธรรมชาติในตอนนั้นเป็นอย่างไร
- ๓) ที่พลับพลาในตอนนั้นมีใครประจำอยู่บ้าง
- ๔) คำสั่งแรกของพระรามหลังจากเสด็จออกแล้วได้แก่คำสั่งว่าอะไร ผู้ใดเป็นผู้รับคำสั่ง และได้ปฏิบัติไปอย่างไร
- ๕) ก่อนยกทัพพระรามและพระลักษมณ์ได้ปฏิบัติกิจอะไร แต่งกายอย่างไร
- ๖) รถศึกประกอบด้วยส่วนสำคัญอะไรบ้าง
- ๗) เมื่อทศกัณฐ์แลเห็นพระราม พระลักษมณ์ยกทัพออกมา ทศกัณฐ์มีความรู้สึกอย่างไร และสั่งการว่าอย่างไร
- ๘) กำลังใจของไพร่พลฝ่ายยักษ์เป็นอย่างไร แตกต่างจากฝ่ายวานรอย่างไร
- ๙) ทศกัณฐ์ได้แสดงขัดตียมานะอย่างไร
- ๑๐) ทศกัณฐ์ใช้อาวุธอะไรในการรบกับพระรามพระลักษมณ์ อาวุธนั้นมีฤทธิ์ร้ายแรงอย่างไร หรือเกิดผลอย่างไร
- ๑๑) ปรากฏการณ์จากฤทธิ์ของทศกัณฐ์ทำให้พระลักษมณ์และไพร่พลถึงเกิดความคิดและความรู้สึกอย่างไร
- ๑๒) หนุมานได้แสดงว่าเป็นผู้มีความรอบคอบอย่างไร
- ๑๓) คำพูดของหนุมานมีผลต่อพระรามอย่างไร ทำให้พระรามปฏิบัติไปอย่างไร
- ๑๔) การใช้อาวุธของพระรามเกิดผลแก่ทศกัณฐ์อย่างไร
- ๑๕) เมื่อทศกัณฐ์แลเห็นพิเภกเกิดความรู้สึกอย่างไรในตอนแรก และเปลี่ยนความรู้สึกอย่างไรในตอนหลัง
- ๑๖) กวีได้ใช้วิธีนำเสนออย่างไรในการให้ทศกัณฐ์สังเสียพิเภกในวาระสุดท้ายของชีวิต
- ๑๗) คำสั่งเสียของทศกัณฐ์กล่าวถึงสิ่งใดบ้าง

๒. ฝึกแสดงความคิดเห็น

ให้นักเรียนเลือกตอนที่เห็นว่าประทับใจที่สุด เขียนเรียบเรียงด้วยคำพูดของนักเรียนเองลงในสมุด ชี้แจงเหตุผลด้วยว่าเหตุใดจึงมีความประทับใจในตอนนั้น แล้วแลกเปลี่ยนกันอ่าน อาจนำของบางคนมาอ่านที่หน้าชั้นให้ฟังทั่วกัน แล้วให้ที่ประชุมแสดงความคิดเห็น อาจเป็นเชิงคำาน สนับสนุน หรือติง หรือต่อเติมเสริมความก็ได้ แล้วให้เจ้าของข้อเขียนแสดงความคิดเห็นตอบ

๓. พิจารณาลักษณะเฉพาะของวรรณคดีประเภทบทละคร

- ๑) วรรคแรกในแต่ละช่วงที่เป็นบทของตัวละครเริ่มต้นอย่างไร
- ๒) แต่ละช่วงในข้อ ๑ ใช้คำประพันธ์ที่คำกลอนเป็นอย่างน้อย (คำประพันธ์ ๒ วรรค เรียกว่า ๑ คำกลอน)
- ๓) คำพูดของบุคคลในเรื่องมีการใช้บุรุษสรรพนามอย่างไร
- ๔) การกล่าวถึงตัวบุคคลในเรื่อง ผู้ประพันธ์ใช้วิธีเรียกชื่ออย่างไร
- ๕) มีการกำหนดชื่อเพลงไว้บ้างสำหรับคำประพันธ์บางตอน แต่บางตอนก็ไม่ได้กำหนดไว้ จงให้ข้อสังเกตว่าชื่อเพลงหนึ่ง ๆ ใช้กับการดำเนินความประเภทใด

๔. สังเกตภาษา

- ๑) ชื่อตัวละครสำคัญในเรื่องใช้วิธีเรียกอย่างไร มีความหมายว่าอะไร ให้นักเรียนช่วยกันรวบรวม
- ๒) ศัพท์ที่มีความหมายว่าสวยงามที่ใช้ในเรื่องรามเกียรติ์ตอนนี้ ได้แก่อะไรบ้าง
- ๓) จงหยิบยกศัพท์สมาสทั้งที่มีการสนธิและไม่มีการสนธิจากเรื่องรามเกียรติ์ตอนนี้ ออกมา แล้วบอกด้วยว่าเป็นการสมาสระหว่างศัพท์อะไรกับอะไร แต่ละคำมีความหมายว่าอะไร และที่มีการสนธิด้วยนั้น สนธิกันอย่างไร
- ๔) คำประสมที่เป็นคำไทยแท้ ๆ มีที่ใช้ในบทละครตอนนี้บ้างหรือไม่ ถ้ามีได้แก่คำอะไรบ้าง
- ๕) พิจารณาข้อความในบทละครและวิเคราะห์ในแง่ของการผูกประโยคว่าเป็นประโยคความเดียว ความรวม หรือความซ้อน โดยให้ครูเป็นผู้กำหนดข้อความให้ หรือจะให้นักเรียนคนอื่น ๆ เป็นผู้กำหนดให้ก็ได้

๕. สังเกตศิลปะการแต่ง

จงหาตอนที่มีศิลปะการแต่งลักษณะต่าง ๆ ต่อไปนี้

- ๑) การพรรณนาความงามของธรรมชาติ มนุษย์ และวัตถุ
- ๒) การเปรียบเทียบให้เห็นภาพ
- ๓) การใช้สัมผัสใน

๖. ฝึกถอดความ

๑) ให้ถอดความตอนที่ศกัณฐ์สั่งเสียพิเภกก่อนจะสิ้นใจเป็นร้อยแก้ว แล้วนำมาอ่าน เปรียบเทียบกันว่าสำนวนของผู้ใดตรงตามความหมายในบทประพันธ์ครบถ้วน และใช้ถ้อยคำ สละสลวย

๒) ให้ถอดความตอนที่ครูกำหนดให้ ความยาวประมาณ ๔ คำกลอน แล้วนำมา เปรียบเทียบกันเช่นเดียวกับข้อ ๑

๗. ฝึกคิดและเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร

๑) การที่ชนบของละครไทยกำหนดให้ตัวละครจะต้องอาบน้ำแต่งตัว ก่อนออกรบ โดยพรรณนาไว้อย่างไพเราะ นักเรียนเห็นว่าเป็นการแสดงถึงค่านิยมของคนไทยอย่างไร

๒) การชมรถหรือชมกระบวณทัพบก ทีวีได้ใช้ศิลปะการแต่งอย่างไร แสดงให้เห็นถึง ชื่นเชิงของทีวีไทยอย่างไร

๓) ในบางตอนบทประพันธ์กล่าวอย่างรวบรัด แต่บางตอนก็กล่าวอย่างละเอียดลออ เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่าง

๔) คติสอนใจที่ผู้อ่านพึงได้รับมีอะไรบ้าง

๕) ความเป็นมนุษย์ปุถุชน คือยังมีโลก โกรธ หลง ตีใจ เสียใจ เป็นต้น ปรากฏ ในบทบาทของตัวละครในเรื่องอย่างไร

กิจกรรมเสริม

๑. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ที่ตนเคยพบเห็นเกี่ยวกับเรื่องรามเกียรติ์โดยตรงหรือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรามเกียรติ์โดยอ้อม ให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง แล้วชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของเรื่อง รามเกียรติ์ที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทย

๒. หาโอกาสไปชมการแสดงโขนหรือชมวิดิทัศน์แล้วนำมาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

ธรรมจริยา

ความสัตย์สุดจริต



นำเรื่อง

เรื่อง ความสัตย์สุจริต ที่นักเรียนจะได้เรียนต่อไปนี้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือชุด **ธรรมจริยา** ซึ่งเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นผู้เรียบเรียงขึ้นใช้เป็นแบบเรียนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ ผู้เรียบเรียงได้กล่าวไว้ในคำนำหนังสือ ชุด **ธรรมจริยา** ว่า การที่นักเรียนเรียนวิชาการต่าง ๆ นั้น ทำให้นักเรียนมีสติปัญญาและความรู้คล่องแคล่วขึ้นจริง แต่ยังไม่เป็นการกล่อมเกล้าธรรมาศัยให้เป็นคนดี หรือรักษาชีวิตให้เป็นไปในทางที่ชอบที่ควร อาจกลับทำให้ผู้เรียนได้รับความเดือดร้อน “เพราะความรู้ทำให้เหิมกำเริบก็เป็นได้” การที่จะให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีธรรมาศัยเรียบร้อย เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าการมีวิชาดี เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยการฝึกฝนในทางธรรมจริยาฝึกหัดตัดนิสัยอริยาบทและจิตใจให้ดีขึ้น จะได้เป็นเครื่องประกอบกับความรู้ทางวิชาการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากการศึกษาเล่าเรียน แล้วจะได้เป็นผู้ทำประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองของตนสืบไป

การที่เลือกเรื่องนี้มาให้เรียน เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณธรรมสำคัญและจำเป็นมากสำหรับสังคมมนุษย์ในปัจจุบัน ช่วยให้คนประสบความสำเร็จในการทำงาน สามารถตั้งหลักฐานได้ และสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ด้วย

ความสัตย์สุจริต

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ความสัตย์ เป็นธรรมอันประเสริฐที่สุดที่มนุษย์จะต้องมี ก่อนที่จะเดินทางไปสู่ธรรมอื่น ๆ อันพึงสงวน ท่านนักปราชญ์เก่าชื่อว่า เปลโต ผู้มีนามอุโฆษอยู่ในทวีปยุโรป กล่าวถ้อยคำไว้ว่าดังนี้ “ผู้ที่แสวงหาความสุขจงปฏิบัติแต่ความสัตย์ให้เป็นสันดานของตน ถ้าปฏิบัติได้ดังนี้แล้วจึงจะพ้นห้วงทุกข์ ถ้าปฏิบัติยังไม่ได้ ก็ยังจะคงลอยค้ำอยู่” นี่เป็นความจริง เพราะความสัตย์เป็นของแท้ในตนเอง ปราศจากราคี ใน พระธรรมบท ท่านก็กล่าวไว้ว่า “คำจริงเป็นวาจาไม่ตาย”

แต่ความเท็จเป็นของประสม หากความบริสุทธิ์มิได้ ความสัตย์เป็นของอยู่ใกล้ที่สุด จะต้องการในวินาทีใดก็ได้ในวินาทีนั้น ไม่พักต้องเที่ยวเสาะแสวงหา แต่ความเท็จเป็นของที่ยืดยาก ประสมยาก เมื่อหาเค้ามูลได้แล้วจะต้องประกอบก่อกันเข้าให้ได้รู้ปรอยสมเหตุสมผล คำเท็จคำเดียวที่กล่าวเทียบเทียมให้คล้ายความจริง จะต้องใช้เท็จอื่น ๆ มาช่วยส่งเสริมอีกหลายคำ

คนที่พูดความจริง ถือเอาสัตย์ธรรมเป็นที่ตั้ง ปราศจากครั้นคร้ามต่าง ๆ จึงมีความสุข แต่คนที่พูดคำเท็จนั้น เปรียบประจวบยืนอยู่บนปลายหอกหรือหลาว ต้องระวังตัวกลัวจะพลีชีพพล้ำอยู่เสมอ ตัวนึกว่าตัวปิดความไว้มิด แต่ความรู้สึกนี้กลับทำตนเองให้รู้ ไขความสว่างเป็นพิรุณปรากฏแก่ตาผู้อื่น ศรีปราชญ์กล่าวไว้ในอนิรุทธคำฉันท์ว่า

“ควันความบควรความ

ฤาจะปิดจะป้องคง”

คือเปรียบว่าสิ่งใดที่ไม่ควรทำนั้น ถ้าทำเข้าแล้วก็เหมือนหนึ่งควัน จะปกปิดไว้ไม่ได้ คงจะพลุ่งออกมาให้เห็นแจ้งอยู่เสมอ

คนที่ปกปิดความจริงด้วยความเท็จนั้น นิยมหมายว่าตนหลอกลวงผู้อื่นให้หลงเชื่อ แต่แท้จริงตนกลับหลอกลวงตนเอง เพราะความจริงนั้นคงจะปรากฏขึ้นสักวันหนึ่ง คนจำพวกนี้จึงได้ชื่อว่าอยู่ในกองทุกข์

มิเราคิดโกรธแค้น

เคืองใคร ใครนา

จะพูดจะทำใด

เมื่อนั้น

ล้วนแต่ทุจริตไป

เป็นโทษ

ทุกข์จะตามบีบคั้น

ชั่วสิ้นสงสาร

ปานดังจักรเต้า
โคจะเดินไปถอย
จักรเกวียนย่อมจะคอย
โคหยุดจักรก็ตั้ง
มิเรามีจิตแผ้ว
จักประกอบการใด
ล้วนแต่สุจริตไฟ-
ผลสุขจักเคลื่อนคล้อย
เปรียบเงาซึ่งติดต้อย
คราวนั่งหรือยืนคล
คราวนอนออกเดินหน
เงาย่อมตามกระชั้น

ตามรอย โคฤา
หยุดยั้ง
หมุนเคลื่อน ตามแฮ
แต่ต้อยตามเสมอ
ผ่องใส
ใหญ่น้อย
บุญเลิศ เหลือแล
คิดเต้าตามสนอง
ตามตน นั้นฤา
ก่อนนั้น
ไปแห่ง ไฉนา
ชิดแท้ทันเรา

(จาก “โคลงแปลคาถาธรรมบท” ใน รัชฎาภิเชก)

ความสัตย์นี้จะหมายแต่วาจาที่พูดจริง หรือการรักษาวาจาให้จริงอยู่เท่านั้นหามิได้ ความสัตย์ต้องประกอบพร้อมไปด้วยกายวาจาใจ เมื่อรักษาวาจาให้จริงแล้ว ก็ต้องรักษา กายและใจ หรือสรุปเนื้อความก็คือ ต้องรักษาสันดานให้จริงเป็นสัตย์สุจริตอยู่เสมอด้วย จึงจะได้ชื่อว่า มีสัตย์ธรรมอันประเสริฐ บุคคลที่ตั้งอยู่ในสัตย์ธรรมเป็นผู้ประเสริฐมีสิริมงคล แก่ตน และเป็นที่น่าเชื่อถือฟังของผู้อื่น จะประกอบการสิ่งใดก็อาจสำเร็จได้โดยเร็วไม่ขัดขวาง

แต่บุคคลที่ไม่ตั้งอยู่ในสัตย์ธรรมนั้น ย่อมเป็นศัตรูแก่ผู้อื่น หากผู้เชื่อถือนับหน้ามิได้ ถึง จะพูดจริงบ้างเขาก็ไม่เชื่อ และถึงจะกระทำความซื่อตรงเขาก็คงกลางแกลง เมื่อบุคคลได้ กระทำตัวให้ขุ่นหมองเป็นอสังคยธรรมเสียแล้ว ยากนักยากหนาที่จะทำให้ผู้อื่นลงความเชื่อ ในตนอีกได้ เพราะอสังคยธรรมนั้นได้เคยเป็นเจ้าเรือนเสียแล้ว ถึงมาตรวจจะละทิ้งเสีย ราศี อันร้ายแรงนั้นก็คงยังไม่หมด เหตุฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของชาวเราอีกอย่างหนึ่งที่จะปลูกฝังสันดาน ให้ตั้งอยู่ในสัตย์ธรรม และมีความมองอาจไม่เข็ดขามที่จะรักษาสัตย์ธรรมนี้ ถึงแม้ว่าเราจะต้อง รับโทษอันสาหัสก็ดี

คำจริงสิ่งเที่ยงแท้
กล่าวสัตย์ศัพท์ระบือ
เผยพจน์กล่าวเล่าลือ
ทำสัตย์คนเชื่อกว้าง

คนถือ กันแฮ
บอกอ้าง
ลมเล่ห์ สัตย์แล
ชอบให้ควรทำ

คำเท็จเท็จบ่อยล้น
ปวงสดับทราบสำคัญ
รู้สึกละเท็จพลัน
ผลเท็จส่งผลให้

ลมหมัน เกิดแธ
คู่ไป
ผลกลับ จริงๆ
พจน์นั้นยังหมัน

(จาก วิจารณ์ ปี ๑๑๖)

ในนิทานชาดกมีเรื่องที่แสดงถึงการรักษาความสัตย์ว่า ครั้งหนึ่งพระโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติเป็นลูกโค วันหนึ่งแม่โคซ่อนลูกไว้แล้ว ก็ไปเที่ยวแสวงหาอาหารในป่า เผอิญไปพบเสือโคร่งตัวหนึ่ง เสือนั้นกระโดดเข้ามาจะกัดแม่โคกินเป็นกักขาหาร แม่โคจึงได้อ้อนวอนขอชีวิตแก่เสือด้วยวาจาอ่อนหวาน เสือก็ไม่ยอมให้ จะกินแม่โคให้ได้ แม่โคจึงว่า “ถ้าท่านจะกินข้าพเจ้าจริงแล้ว ข้าพเจ้าขอผัดพ้อให้ข้าพเจ้าได้กลับไปให้บุตรกินนมเสียก่อนแล้วข้าพเจ้าจะกลับมาให้ท่านกิน”

เสือก็ยอมปล่อยให้แม่โคกลับไป ครั้นแม่โคกลับไปถึงลูก จึงเรียกลูกให้มากินนม แล้วเล่าเรื่องที่ได้อ้อนวอนกับเสือ จนได้ทำสัญญาว่าไปให้ลูกกินนมแล้วจะกลับมาให้เสือกินให้ลูกฟัง และได้สั่งเสียบุตรเสร็จแล้ว แม่โคก็จะไปให้เสือกิน แต่ลูกโคมีความรักและกตัญญูต่อมารดา จึงได้ขออาสารอดตายไปให้เสือกิน แต่มารดาไม่ยอมให้ลูกไปตายแทนตน ตกกลางเมื่อมารดาไป ลูกก็วิ่งตามไปด้วย ครั้นไปถึงเสือแล้วลูกโคจึงได้เข้าไปอ้อนวอนขอชีวิตมารดาแก่เสือ ยอมให้เสือกินตนแทนมารดา เสือเห็นแม่โคมีความสัตย์กลับมาให้กินตามสัญญา และเห็นลูกโคมีความกตัญญูต่อมารดา ก็มีความสงสาร เลยไม่กิน ปล่อยให้โคแม่ลูกรอดอันตรายไปโดยความสวัสดิ์



ในพระราชพงศาวดารก็มีปรากฏว่า พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พระบรมราชาธิราชที่ ๓) มีพระบรมราชโองการรับสั่งถามปะขาวจันเพชรว่า “อ้ายหมื่นราชสิทธิ์ (กัน) บุตรของท่านกระทำได้ นี่ โทษมันจะเป็นประการใด” ปะขาวจันเพชรกราบบังคมทูลว่า “บุตรข้าพระพุทธเจ้ากระทำการเป็นกบฏดังนี้ โทษถึงตายเจ็ดชั่วโคตรตามบทพระอัยการ ควรสมควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรด” จึงรับสั่งถามอีกว่า “ปะขาวจันเพชรจะขอโทษอ้ายหมื่นราชสิทธิ์หรือไม่เล่า” ปะขาวจันเพชรกราบทูลพระกรุณาว่า “ผู้กระทำความผิดคิดมิชอบแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าไม่รับพระราชทานขอโทษเลย ควรสมควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรด” พระเจ้าอยู่หัวจึงตรัสชมว่า ปะขาวจันเพชรมีความสัตย์ซื่อ มีเสียที่ที่เป็นผู้ใหญ่ แล้วก็พระราชทานชีวิตหมื่นราชสิทธิ์ให้แก่ปะขาวจันเพชร

ในพงศาวดารอังกฤษก็ยังมีเรื่องหนึ่งว่า นายทหารอังกฤษชื่อว่าบลูเซอร์* เมื่อควบคุมกองทัพจะยกไปช่วยเวลลิงตันแม่ทัพใหญ่ของอังกฤษ ในปีคริสต์ศักราช ๑๘๑๕ นั้น ต้องเดินบุกป่าฝ่ารก พืชอาหารอดโรยกำลังมาก ท่านบลูเซอร์จึงพูดเอาใจทหารว่า “แข็งแรงเดินเร็ว ๆ เข้าเถิดเจ้าน้องแกวทั้งหลายของพี่เอ๋ย” แต่ทหารพากันตอบว่า “ไปไม่ได้แล้วขอรับ ถึงอย่างไร ๆ ก็ไปไม่ไหวด้วยอ่อนกำลังเต็มที” ท่านบลูเซอร์จึงตอบว่า “น้องแกวพี่ เราต้องไปให้ได้ถึงอย่างไรเราก็ต้องไปให้ได้ เจ้าจะพูดว่าไปไม่ไหว แต่ก็เป็นกิจของเราที่จะต้องไปให้ไหว และให้ทันเวลาด้วย เพราะพี่ได้สัญญาไว้กับคุณพี่เวลลิงตัน สัญญา สัญญา น้องแกวพี่ทั้งหลาย ได้ยินไหม น้องจะให้พี่ผิดสัญญาเจียวหรือ” กองทัพก็แข็งแรงเดินจนบรรลุถึงที่ทันเวลาตามสัญญา นี่ก็เป็นอุทาหรณ์อันพึงชมของความสำเร็จรักษาവാจา

งาสารฤาอ่อนเหี้ยน	หุดคิน
คำกล่าวสาธุชนยี่น	อย่างนั้น
ทรชนกล่าวคำผีน	คำเล่า
หัวเต่ายาวแล้วสั้น	เล่ห์ลิ้นทรชน

(จาก โลกนิติสุภาวชิ)

ส่วนตัวเรา เรารักษาความสัตย์นับถือความตรงเป็นใหญ่ เราไม่กลั่นแกล้งแสดงตนให้ตึกเกินที่เป็นจริง เพราะการที่ทำได้นี้เป็นเท็จ และเท็จเป็นของชั่ว ควรชัง ควรหลีกเลี่ยงให้ไกลที่สุด เท็จคือความขลาดความโกง ผู้ใดที่กล่าวเท็จ ผู้นั้นแสดงความขลาดความโกงของตัวเอง ก็เมื่อเรารักษาตัวเราเช่นนี้ เราจึงควรจะรักษาการของเราทุกสิ่งให้เป็นเช่นเดียวกัน คือนับความตรงเป็นที่ตั้งในการอาชีพทั่วไป

* ที่จริงเป็นชาวปรัสเซีย ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของเยอรมัน

ความตรงนี้ควรเป็นกำลังของพ่อค้าแม่ค้า เท่ากับความมองอาจเป็นกำลังของทหาร และความเลื่อมใสศรัทธาเป็นกำลังของทนายทนายิกา พ่อค้าที่ซื้อตรง ขายของตามราคาจริง ไม่ผ่าน ไม่ย้อมของเลวขายเป็นของดี ฯลฯ จะได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น ปรากฏชื่อเสียง และทั้งจะได้รับผลประโยชน์ความสะดวกด้วย อนึ่งความสุจริตนี้จะเป็นน้ำหล่อหัวใจให้ ชุ่มชื้นอยู่เสมอ จะชักนำมาซึ่งความอุทิศสาหัส ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดผลความเจริญทางทำมาหากิน ของตัวจนตลอดชีวิต

ท่านแบรอนดubin เมื่อได้พิจารณาไต่สวนหาเหตุผลของความเจริญแห่งสินค้าของประเทศ อังกฤษ จึงแลเห็นความจริงได้ดังนี้ว่า

“เราจะหาผลประโยชน์ด้วยความโกงความล่อลวง และความกดขี่ได้ชั่วสมัย แต่เราจะหาผลประโยชน์ด้วยความซื้อตรง ได้เป็นอย่างมั่นคงตราบเท่าชีวิตจะหาไม่”

ประเทศอังกฤษประกอบไปด้วยความสมบูรณ์มั่งคั่ง มีสินค้าแผ่ไปทั่วโลก ก็เพราะผลแห่งความซื้อตรงในทางค้าขาย สิ่งใดที่ขายเป็นชนิดดี ก็ทำประณีตดีจริง ๆ หาได้ชุบย้อมปลอมราคา ขายของเลวเป็นของดีไม่ฉฉฉฉ ประเทศเรามีโอกาสที่จะสร้างสมสินค้าให้สมบูรณ์ มั่งคั่งขึ้นได้ในทำนองเดียวกันฉฉฉฉ

ความรู้คู่เปรียบด้วย	กำลัง ภายเฮย
สุจริตคือเกราะบัง	ศาสตร์พ้อง
ปัญญาประจักษ์	อาวุธ
ภูมิสติต่างโล่ป้อง	อาจแกลัวกลางสนาม
สุจริตรวบยอดสิ้น	สรรพมงคล
ห่อนยกอย่างอื่น	ยิ่งฟ้า
โดยกลายฝ่ายโทษคง	เจือทุก จริตแฮ
หยั่งสถิติรัตนควา	คู่ร้ายคงเห็น

(พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ความสัตย์สุจริตทั้ง	ไตรทวาร
เป็นหลักเป็นประธาน	ที่ตั้ง
จักกอบกิจสรรพพยาการ	ย่อมสุข สวัสดิ์แฮ
เป็นประโยชน์แก่ตนทั้ง	อื่นผู้ควรแสวง

(พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์)

ใจซื่อถือสัตย์หมั่น*
 ความสัตย์ช่วยอุดหนุน
 ซื่อสัตย์ย่อมเป็นบุญ
 ภัยพิบัติช่วยได้

มีคุณ
 เมื่อไร
 ภายภาค หน้าเอย
 กลับร้ายกลายเป็นดี

(พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์)



*หมั่น คือ มั่น ในที่นี้เป็น โทโทษ

กิจกรรม

๑. ฝึกทดสอบความเข้าใจ

อ่านทวนแต่ละอนุเขต (ย่อหน้า) แล้วตอบคำถามด้วยถ้อยคำของนักเรียนเองว่าเข้าใจอย่างไร

๑) เปเลโต กล่าวถึงความสำคัญว่าอย่างไรและผู้เขียนคือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี กล่าวว่อย่างไร

๒) ในย่อหน้าที่ ๒ “ความเท็จเป็นของที่หยาบคายประสมยาก” ผู้แต่งอธิบายข้อความนี้ไว้อย่างไร เขียนแสดงความเข้าใจของนักเรียน

๓) ในย่อหน้าที่ ๓
“คนที่พูดคำเท็จนั้น เปรียบประดุจยืนอยู่บนปลายหอกหรือหลาว” หมายความว่าอย่างไร

“ความรู้สึกนี้” คือ ความรู้สึกอย่างไร

“ทำตนเองให้รู้ ไขความสว่างเป็นพิรุณปรากฏแก่ตาผู้อื่น” หมายความว่าอย่างไร คำกล่าวของศรีปราชญ์มีความหมายว่าอย่างไร ศรีปราชญ์เปรียบวันกับอะไร

๔) “คนจำพวกนี้” ในย่อหน้าที่ ๔ หมายถึงอะไร มีสภาพอย่างไร เพราะเหตุใด

๕) จงบอกความหมายของโคลงบทที่ ๑ และที่ ๒ โดยบอกรวมกันหรือบอกแยกกันก็ได้

๖) จงบอกความหมายของโคลงบทที่ ๓ และที่ ๔ โดยบอกรวมกันหรือบอกแยกกันก็ได้

๗) ในย่อหน้าที่ ๑ ต่อจากโคลง “ต้องรักษาสันดานให้จริง” หมายความว่าอย่างไร

๘) ในย่อหน้าที่ ๒ ต่อจากโคลง “บุคคลได้กระทำตัวให้ขุนหมองเป็นอสัตย์ธรรมเสียแล้ว” มีผลอย่างไร

๙) ในความเห็นของผู้เขียน ระหว่างการรับโทษกับการเสียสัตย์ ท่านให้เลือกเอาทางไหน

๒. ฝึกตีความและย่อความ

นักเรียนอ่านเรื่อง ปะชาวจีนแพชร บลูเซอร์ และแบรอนคูบิน แล้วเขียนเล่าเรื่องตามที่เข้าใจ โดยใช้ถ้อยคำประมาณ ๕ บรรทัด (ประมาณ ๑๐๐ คำ) หรือเล่าเป็นวาจาก็ได้ เรื่องละประมาณ ๒ - ๓ นาที

๓. ฝึกตีความและขยายความ

เขียนแสดงความเข้าใจข้อความต่อไปนี้ ความยาวประมาณ ๑๐๐ คำ หรือ ๕ บรรทัด อาจอภิปรายเพื่อตีความร่วมกันก่อนก็ได้

- ๑) บุคคลที่ตั้งอยู่ในสัจธรรมเป็นผู้ประเสริฐมีสิริมงคลแก่ตน
- ๒) แท้จริงคือความขลาดความโง่
- ๓) ความมองอาจเป็นกำลังของทหาร และความเลื่อมใสศรัทธาเป็นกำลังของทนาย

ทนาย

๔. ฝึกใช้ความคิดเสริมและอภิปราย

อภิปรายระหว่างนักเรียนโดยแบ่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๖ – ๘ คน ตัวอย่าง ปัญหาที่อาจนำมาอภิปราย

- ๑) นักเรียนมีความคิดนึกหรือความรู้สึกอย่างไรต่อนิทานชาดกที่มีอยู่ในเรื่องนี้
- ๒) ประเทศที่มีคนจำนวนมากนิยมกล่าวเท็จ จะตกอยู่ในสภาพอย่างไร

๕. ฝึกเรียงความ

ให้นักเรียนฝึกเรียงความโดยใช้หัวข้อที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์และให้เกี่ยวข้องกับนักเรียน ด้วย เช่น

- ๑) การแสดงความซื่อสัตย์ของนักเรียน
- ๒) ความสำคัญของความซื่อสัตย์ในอาชีพที่ข้าพเจ้าเลือก
- ๓) อุทาหรณ์แห่งความซื่อสัตย์และความไม่ซื่อสัตย์ที่นักเรียนเคยพบเห็นมา

ขุนช้างขุนแผน

ตอน พลายงามพบพ่อ



บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นเรื่องที่ยกย่องกันว่าเป็นวรรณคดีที่เยี่ยมยิ่งมาช้านาน เพราะเป็นเรื่องชีวิตของคนไทย ถึงแม้เรื่องขุนช้างขุนแผนจะเป็นเรื่องของคนไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ฉบับที่เราอ่านกันทุกวันนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะชีวิตจิตใจของคนไทยในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง ในเรื่องของความเป็นวรรณกรรมชิ้นเอก ผู้รู้ต่างได้แสดงความเห็นให้ปรากฏหลายท่านด้วยกัน ซึ่งจะขอยกมากล่าวให้นักเรียนได้ทราบเพียงบางท่าน

ในหนังสือ **สาส์นสมเด็จ** ซึ่งเป็นหนังสือรวมจดหมายโต้ตอบกันไปมาระหว่างสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กับสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เล่ม ๒ หน้า ๑๓๑ ฉบับพิมพ์โดยองค์การคำของคุรุสภา ได้ทรงชี้ให้เห็นคุณค่าของเรื่องขุนช้างขุนแผนในแง่ของเค้าโครงเรื่องที่เด่น ไม่มีวรรณคดีไทยเรื่องอื่นใดเทียบได้ ดังนี้

คนชอบเรื่องขุนช้างขุนแผนเพราะเป็นเรื่องจริงนั้นก็ถูกส่วนหนึ่ง แต่เห็นว่าจะเป็นด้วยเป็นเรื่องที่ไม่เป็นไปตามใจหวัง ทำให้ใจผู้ฟังนั้นว้าวุ่นด้วยอีกส่วนหนึ่ง เพราะเรื่องของไทยเรา ใครในท้องเรื่องซึ่งน่ารักก็มีแต่ความดี ถึงจะมีอันตรายบ้างก็เพียงยักษ์มาลักเอาเมียไป นึกให้ทำอะไรไม่ได้ก็ไม่ได้ นึกให้ฆ่ายักษ์ตาย ได้นางกลับ ก็ตาย ก็ได้กลับ สมนึก มันก็สิ้นสนุกไปในตัวเอง แต่เรื่องขุนช้างขุนแผนนั้นนึกไม่สมนึกตะบึงไป ตั้งแต่แรกพลายแก้วรักนางพิม ขุนช้างก็รักพ่อ พลายแก้วนำเอ็นดูแต่ขุนช้างมีเงิน นึกเอาใจช่วยให้พลายแก้วได้สมนึกก็จริง แต่เคราะห์ร้ายต้องจากไปทัพ ขุนช้างก็ขวางเข้ามาให้ใจหวามอีก กลัวจะเสียทีแก่ขุนช้างเกือบตาย พลายแก้วกลับมาทันยังไม่ทันเสียตัว ช่วยตีใจเจียนตาย กลับเกิดความวิวาทกับลาวทองถึงตัดขาดกัน ต้องเป็นเมียขุนช้างด้วยจำใจ ฟังน่าสงสารและเสียใจมาก ครั้นขุนแผนคิดถึงจะมาลอบลักพากลับไป ช่วยตีเนื้อดีใจ วันทองกลับไม่ไปอาลัยรักขุนช้าง มันขวางใจที่สุด ถ้าไม่มีมนต์ก็ต้องถึงจุดคร่ากันจึงไปได้ เป็นนานจึงได้รักใคร่ลงรอยกันอย่างเดิม นึกว่าจะเป็นสุขกันเสียทีก็หาเป็นอย่างนึกไม่ ขุนช้างถวญญูการรับสั่งให้หาเข้าไปชำระ ฟังเรื่องใจว้าวุ่นกลัวจะถูกตัดสินให้ได้แก่ขุนช้าง แต่มีหวังที่ขุนแผนเป็นผัวเก่ามีทางจะได้แต่ก็ทำผิดไว้ เรื่องกลับหลักไปเป็นวันทองต้องถูกตัดหัว ร้ายไปกว่าอะไรเสียหมดอีก เรื่องมันขวางน่าใจอยู่

ดังนี้ ของเรามีอยู่เรื่องเดียวเท่านั้น ประกอบกับคำแต่งเหมือนเรื่องคน
จริงจัง จึงชอบกันไม่รู้จิต

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เขียนไว้ในหนังสือ ขุนช้างขุนแผน ฉบับอ่านใหม่ ว่า
เรื่อง ขุนช้างขุนแผนได้บอกให้เรารู้ถึงอดีตตอนหนึ่งของ
คนไทยในรายละเอียดที่ถ้วนเป็นอย่างยิ่ง เป็นรายละเอียดในชีวิต
ประจำวัน รายละเอียดในกิจการงานตลอดจนอาชีพ ความเชื่อถือ
และประเพณีทั้งปวงของคนไทยในสมัยตอนปลายกรุงศรีอยุธยา
มาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มาสิ้นสุดลงเอาในสมัยรัชกาลที่ ๕
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์... เป็นรายละเอียดในประวัติศาสตร์ที่คนไทย
ทุกคนจำต้องรู้...

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ กล่าวไว้ในหนังสือวิเคราะห์วรรณคดีไทย ว่า
เสภาเรื่องนี้อุดมในทางโวหารต่าง ๆ เช่น โวหารรัก โวหาร
พรรณนาธรรมชาติ โวหารแสดงภาพชีวิตในสมัยของนิยาย โวหาร
แสดงเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ และภาพการกระทำต่าง ๆ และดูเหมือน
จะมีที่พิเศษกว่ากลอนในเรื่องใดก็คือ โวหารผรุสวาท ซึ่งเป็นโวหาร
ที่มีรสกวีทั้งสิ้น.

คำ “โวหาร” ในที่นี้ก็คือ การใช้ถ้อยคำที่กระทบอารมณ์กระทบใจคนเป็นพิเศษ
กล่าวออกไปอย่างมีศิลปะ มีการเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้ได้เหมาะสม ขอยกตัวอย่างโวหาร
ผรุสวาทให้ดูสักตอนหนึ่งดังนี้

อ้ายเจ้าชู้ลอมปอมกระหม่อมบาง	ลอยชายลากหางเที่ยวเกี่ยวหมา
ชีชะแบ่งจันทน์น้ำมันทา	หย่งหน้าสองแฉกเหมือนหางเปี้ยว
หมามันจะเกิดชิงหมาเกิด	มึงตายไปเสียเถิดอ้ายห้าเปี้ยว
หน้าตาเช่นนี้จะมีเมีย	อ้ายมะม่วงหมาเลียไม่เจียมใจ
เหมือนแมลงปออดอิทธิว่าฤทธิ์สุด	จะแข่งครุฑข้ามอ่าวทะเลใหญ่
ก้อนเส้าหรือจะเท่าเมรุไกร	หิ้งห้อยไพรจะแข่งแสงสุริยง
ชาติชั่วตัวดังนกตะกุ่ม	จะเอ้อมอุ้มอิงอกวิหคหงส์
เขาสีปองเล่นมุจลินท์ลง	ตัวพะวงตมกลับทะนงใจ

เมื่อนักเรียนอ่านเรื่องขุนช้างขุนแผนแล้วอาจแลเห็นแง่มุมบางอย่างที่ยังไม่มีผู้ใดกล่าวไว้
ก็ได้ จึงควรอ่านเรื่องนี้ด้วยความพินิจพิจารณาต่อไป

เรื่องย่อ

เรื่องราวต่อจากตอนปลายแก้วแต่งงานกับนางพิม จนถึงตอนปลายงามพบพ่อ ซึ่งนักเรียนจะได้อ่านกันต่อไปในเล่มนี้ มีดังนี้

เมื่อปลายแก้วได้เข้าพิธีแต่งงานกับนางพิมพิลาไลยไม่นานนัก ก็ต้องจากนางพิมไปทำศึกเมืองเชียงทองซึ่งอยู่ในภาคเหนือ นางพิมตรอมใจจนซูบผอมและล้มเจ็บ รักษาเท่าใดก็ไม่หาย จนกระทั่งได้เปลี่ยนชื่อเป็นวันทองแล้วจึงหายป่วย ส่วนขุนช้างซึ่งเป็นคนเพ็ดทูลพระเจ้าแผ่นดินคือสมเด็จพระพันวษาให้ส่งปลายแก้วไปทัพ ก็ถือโอกาสที่ขุนแผนไม่อยู่หลอกนางศรีประจันว่า ปลายแก้วถูกเจ้าเมืองเชียงทองฆ่าตาย ซึ่งเท่ากับแพ่งสงคราม ตามกฎหมายนางวันทองซึ่งเป็นภรรยาจะต้องเข้าไปอยู่ในพระราชฐานเพราะเป็นหม้ายหลวง จึงควรยกย้ายให้นางวันทองแต่งงานเสียกับตน แต่นางวันทองไม่ยอมเป็นภรรยาของขุนช้าง ทั้ง ๆ ที่ถูกแม่บังคับให้เข้าพิธีแต่งงานกับขุนช้างแล้วก็ตาม

เมื่อปลายแก้วได้ชัยชนะศึกเชียงทองกลับมาเฝ้าสมเด็จพระพันวษา แล้วได้พระราชทานยศเป็นขุนแผน มีหน้าที่รักษาด่านเมืองกาญจนบุรีเหมือนพ่อของตน ปลายแก้วได้พาภรรยาชื่อนางลาวทองซึ่งผู้ใหญ่บ้านจอมทองบิดาของนางได้ยกให้กลับมาด้วย ปลายแก้วคิดถึงนางวันทองมากจึงแวะไปหานางที่สุพรรณก่อน นางวันทองดีใจมากรีบลงมารับและเล่าเรื่องที่ถูกขุนช้างรังแกและแม่บังคับให้แต่งงานให้ขุนแผนทราบ ขุนแผนโกรธจะไปฆ่าขุนช้าง นางลาวทองจึงไต่ล่อออกมาจากในเรือและยับยั้งไม่ให้ทำรุนแรง นางวันทองเห็นนางลาวทองก็รู้ว่า เป็นภรรยาอีกคนหนึ่งของขุนแผน เกิดความหึงหวง และบันดาลโทสะยิ่งขึ้นเมื่อเข้าใจว่าขุนแผนเข้าข้างภรณาน้อยถึงกับกล่าวคำตัดรอนสาหม้อย่างรุนแรง ขุนแผนโกรธที่วันทองกล่าวล่วงเกิน จึงทิ้งนางไป นางวันทองตกเป็นภรรยาของขุนช้างในวันนั้น เมื่อหายโกรธ ขุนแผนกลับมาหานางวันทอง แต่เมื่อเห็นนางวันทองอยู่กับขุนช้างเสียแล้วให้หนักใจยิ่ง จึงยกนางวันทองให้ขุนช้าง โดยมีผู้ใหญ่บ้าน แม่สื่อ และแม่ยายคือนางศรีประจันรับรู้ด้วย

ต่อมาขุนแผนต้องใกล้ชิดกับขุนช้างอีก โดยต้องเข้าไปอยู่ในกรุงศรีอยุธยา เพราะสมเด็จพระพันวษามีรับสั่งให้จมีนศรีฝึกให้ทั้งสองเป็นมหาดเล็ก ส่วนนางลาวทองซึ่งยังคงอยู่กับนางทองประศรีแม่ของสามีกาญจนบุรี ล้มป่วยลง ขุนแผนทราบข่าว เป็นห่วงนางลาวทอง จึงฝากเวรไว้กับขุนช้างแล้วออกเดินทางไปกาญจนบุรี เมื่อสมเด็จพระพันวษาเสด็จออกไม่เห็นขุนแผนจึงตรัสถามขึ้น ขุนช้างได้ช่องทูลฟ้องว่า ขุนแผนหนีเวรโดยปีนกำแพงวังออกไปหาภรรยา พระพันวษาริ้วมากที่ขุนแผนประพฤติเหมือนไม่เกรงพระราชอาญา จึงลงโทษให้พานางลาวทองมากักไว้ในวัง ส่วนขุนแผนถูกห้ามเฝ้าและให้คุมไพร่ไปตระเวนด่าน ทำให้ขุนแผนแค้นขุนช้าง ประกอบกับยังอาศัยรักษาวันทองอยู่จึงหวนกลับมาพานางไปอยู่ป่าด้วยกันจนนางมีครรภ์ ขุนแผนเกรงว่านางจะลำบากตอนคลอดลูก จึงพานางไปฝากพระพิจิตรและภรรยาไว้ แล้วเข้ามาบอกรับตัวกับทางราชการ เมื่อถูกไต่สวนแล้วขุนแผนพ้นผิด แต่ขุนแผนก็ไม่ประมาณตน ทูลขอนางลาวทองออกมาจากวัง พระพันวษาริ้วที่ขุนแผนไม่รู้จักรบจึงลงโทษจำคุกขุนแผนอีกจนลี้มถึง ๑๔ ปี ส่วนนางวันทองถูกขุนช้างมาชิงตัวไประหว่างทางเมื่อไปเยี่ยมขุนแผนที่ถูก นางวันทองต้องมาอยู่กับขุนช้างและคลอดลูกเป็นชาย ตั้งชื่อว่าพลายงาม ขุนช้างเลี้ยงพลายงามมาจนอายุ ๑๐ ปี เห็นหน้าตาคล้ายขุนแผนก็รู้ว่าไม่ใช่ลูกของตัวเอง จึงลงไปฆ่าแล้วเอาขอนไม้ทับ แต่ผีพรายของขุนแผนช่วยชีวิตไว้ได้ ฝ่ายนางวันทองออกตามหาลูกจนพบ จึงได้บอกความจริงว่าพ่อของพลายงามคือขุนแผน และสั่งให้ไปหาย่าทองประศรีที่กาญจนบุรีในวันรุ่งขึ้น คืนนั้นนางวันทองได้พาพลายงามไปฝากสมภารวัดเขาไว้ก่อน

กลอนเสภาที่นักเรียนจะได้อ่านต่อไปนี้เป็นตอนที่พลายงามเดินทางจากแม่ของตนที่สุพรรณบุรี ไปหาย่าที่กาญจนบุรี ถึงแม้จังหวัดทั้งสองจะอยู่ไม่ห่างไกลกันนัก แต่เมื่อนึกถึงว่าพลายงามต้องเดินเท้าไปโดยใช้เวลา ๑ วันเต็ม ๆ ในขณะที่เป็นเด็กอายุเพียง ๑๐ ขวบ ซึ่งกำลังขวัญเสียจากการที่พ่อเลี้ยงคิดจะฆ่าตน และต้องเสาะแสวงหาที่พักที่ปลอดภัยจากแม่ ก็นับว่าพลายงามเป็นเด็กที่กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว และเป็นผู้ใหญ่เกินอายุทีเดียว แม้กระนั้นพลายงามก็อดไม่ได้ที่จะสนุกสนานกับไก่และนกที่พบในระหว่างทางตามประสาเด็ก จะเห็นได้ว่ากวีสร้างตัวละครได้อย่างสมจริง และยังได้แทรกอารมณ์ขันไว้อีกด้วย ยิ่งกว่านั้นนักเรียนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับชีวิตแบบไทย ประเพณีและพิธีต่าง ๆ การศึกษาของเด็กไทยในสมัยที่ประพันธ์วรรณคดีเรื่องนี้ด้วย

ขุนช้างขุนแผน

ตอน พลายงามพบพ่อ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

จะกล่าวถึงพลาญงามพลาญสงสาร
พวกศิษย์เณรเถรชิตันช่วยฝนไพล
แล้วสมภารท่านก็หลับระงับเงียบ
เพราะแม่ลูกผูกจิตคิดถึงกัน
ดูเหวว่าร้องซ้องเสียงสำเนียงแจ้ว
สะตุงใจไหววับทั้งหลับตา
ครันรู้สึกนึกได้ให้ละห้อย
จนเคาะระฆังหึ่งแห่งเสียงเกรงครัน

นางวันทองร้องไห้เมื่อใกล้รุ่ง
ด้วยวัดเขาเข้าใจเคยไปเจน
แล้วถือไม้ไผ่ขนมผ้าห่มหุ้ม
ลงจากเรือนเชื่อนมาข้างทำนน้ำ
ถึงวัดเขาเข้าตรู่ดูลูกน้อย
จะนั่งหยุดพุดจาจะซักการ
ให้ขนมสัสมูกแก่ลูกรัก
หนทางบ้านกาญจน์บุรีตรงนี้แล
อุตสาหไปให้ถึงเหมือนหนึ่งว่า
จงหมายมุ่งทุ่งกว้างตามทางเกวียน
แล้วเกล้าจุกผูกไม้ไผ่ของ
แล้วกอดลูกผูกใจจะไกลกัน
ขอเดชพระไพร่ข้าไหวกราบ
ทั้งปู่เจ้าเขาเขินขอเชิญพา
ทั้งพ่อคุณขุนแผนแสนวิเศษ
ช่วยลูกชายพลาญงามเมื่อยามจน
นางครวญคร่ำร่ำว่าน้ำตาตก
แม่อุ้มท้องครองเลี้ยงถึงเพียงนี้

พึงสมภารอยู่ในห้องนั่งร้องไห้
มาลูบไล่แผลที่มันตีรัน
ยิ่งเย็นเยียบเยือกใจเมื่อใกล้รุ่ง
เฝ้าไผ่ผันเพื่อนแลเห็นแม่มา
ให้แว่วแว่วว่าวันทองร้องเรียกหา
ร้องขานขาสุดเสียงแต่เที่ยงคืน
เจ้าพลาญน้อยนั่งนอนถอนสะอื้น
สมภารตื่นเตือนชิตันสวดมนต์เกณท์ฯ
น้ำค้างฟุ้งฟ้าแดงเป็นแสงเสน
โจงกระเบนมันเหมาะห่มเพลาดำ
ออกย่างคุ่มดินเหย้าก้าวถล่ำ
แล้วรีบร่ำเดินตรงเข้าดงตาล
เห็นมาคอยนั่งทำนน้ำสงสาร
ลาสมภารพามาป่าสะแก
สงสารนักจะร้างไปห่างแม่
จำให้แน่นะอย่าหลงเที่ยววงเวียน
ให้คุณย่าเป็นอาจารย์สอนอ่านเขียน
ที่โล่งเสียงลัดไปในไพรวัน
ให้แหวนทองทุกสิ่งทำมิ่งขวัญ
สะอื้นอื้นออกปากฝากทเวา
ช่วยการาบเสื่อสิ่งห่มหิงสา
ไปถึงย่าอย่าให้หลงเที่ยววงเวียน
บังเกิดเกศแก้วตาสถาผล
ให้รอดพ้นภัยพาลถึงกาญจน์บุรี
เหมือนหนึ่งอกพุพองเป็นหนองผี
ได้สิบปีเศษแล้วจะแคล้วกัน

เคยกินนอนนอนแม่ไม่แห่ห่าง
 ทั้งจุกไรใครเล่าจะเกล้าพัน
 นัยบิมีได้มาเห็นหน้าแม่
 โอ้เสียชาติวาสนาแม่อาภัพ
 จะมีผิวผิวก็พลัดกำจัดจาก
 มามีลูกลูกก็จากวิบากกรรม

* เจ้าพलयามความแสนสงสารแม่
 แล้วกราบกรานมารดาด้วยอาลัย
 แต่ครั้งนี้มีกรรมจะจำจาก
 เทียวหาพ่อขอให้ปะเดชะบุญ
 แม่รักลูกลูกก็รู้ยู่วารีรัก
 จะกินนอนนอนว่าเมตตาเตือน
 แม่วันทองของลูกจงกลับบ้าน
 จะก้มหน้าลาไปมิได้กลัว

นางกอดจูบลูบลหลังแล้วสั่งสอน
 พ่อไปศิรีสวัสดิ์คำจัดภัย
 ลูกผู้ชายลายมือนั้นคือยศ
 แล้วพาลูกออกมาข้างท่าเกวียน
 ลูกก็แลดูแม่แม่ดูลูก
 สะอื้นร่ำอาลาด้วยอาลัย
 เหลียวหลังยังเห็นแม่แลแขน
 แต่เหลียวเหลียวเลี้ยวลับวับวิญญาน

นางวันทองหมอมักกลัวขุนช้าง
 ออกชายทุ่งมุ่งเมินดินตะปึง
 ทุกเย็นเข้าเฝ้าหมอมองเฝ้าร้องไห้
 ถึงยามกินสิ้นรสสู้อดอม

เจ้าพलयามตามทางไปกลางทุ่ง
 ออกหลังบ้านตาลตะคุ่มเป็นพุ่มพุ่ม

จะอ้างว้างเปล่าใจในไพรสณฑ์
 จะนับวันนับเดือนไปเลื่อนลับ
 จะห่างเหินเหมือนเมื่อเดือนดับ
 ให้อย่อยยับยากแค้นแสนระยำ
 จนแสนยากอย่างนี้แล้วมีหน้า
 สะอื้นร่ำวันทตสลดใจ ฯ

ข้าเลื่องแลดูหน้าน้ำตาไหล
 ลูกเติบโตใหญ่คงจะมาหาแม่คุณ
 ต้องพลัดพรากแม่ไปเพราะอายขุน
 ไม่ลืมคุณมารดาจะมาเยือน
 คนอื่นสักหมื่นแสนไม่แมนเหมือน
 จะจากเรือนร้างแม่ไปแต่ตัว
 เขาจะพาลว่าขุนแม่ทูนหัว
 แม่อย่ามัวหมองนึกจงหักใจ ฯ

อำนวยพรพलयน้อยละห้อยให้
 จนเติบโตใหญ่ยังยวดได้บวชเรียน
 เจ้าจงอดส่ำทำส่ำเสมียน
 จะจากเจียนใจขาดอนาถใจ
 ตางพันผูกเพียงว่าเล็ดตาไหล
 แล้วแข็งใจจากนางตามทางมา
 แม่ก็เห็นลูกน้อยละห้อยหา
 โอ้เปล่าตาต่างสะอื้นย็นตะลึง ฯ*

ไม่เหมือนอย่างคนทั้งปวงมันหวงหึง
 กลับมาถึงเรือนร่ำระกำตรอม
 ด้วยอาลัยพलयามทราบนอม
 จนชুবผอมผิวพรรณทุกวันนี้ ฯ

เขม้นมุ่งเขาเขินดินสะอื้น
 รั่มรีนรังเรียงเคียงตะเคียน

ดันแครางกร่างกระทุ่มซุ่มออก
 เจ้าพลายเพลินเดินพลางตามทางเกวียน
 ถึงโคกพ้องหนองสะพานบ้านกะเหรี่ยง
 พริกมะเขือเหลืองงามอร่ามตา
 เห็นไก่เตี้ยเขี่ยคุ้ยที่ขุยมะไฟ
 พบนกยูงฝูงใหญ่ไล่กระพือ
 จนเหน็ดเหนื่อยเมื่อยข้อให้หื้อแท้
 พระสุริยาสายัณห์ลงไร่ไร
 พอลงพลพบฝูงจิ้งจอกน้อย
 แสงเงาโลมาให้อาวรณ์
 เห็นวัดร้างข้างเขาตูกาแก
 โบสถ์โบราณบานประตูยังอยู่ดี
 ครั้นรุ่งเช้าเอาขนมทั้งส้มลิ้ม
 ถึงบ้านกร่างทางคนเขาหาบคอน
 ไม่รู้ความถามเหล่าพวกชาวบ้าน
 เด็กบ้านนอกบอกเล่าให้เข้าใจ
 มะยมใหญ่ในบ้านกินหวานนัก
 พอฉวยได้อายชิกหยิกเสียยับ
 ถ้าลูกใครไปเล่นแกลเห็นเข้า
 มาถามหาว่าไรช่างไม่กลัว

เจ้าพลายงามถามแจ้งแล้วแกล้งว่า
 จะขึ้นลักหูก่อให้พอการ
 พวกเด็กเด็กดีใจไปสิหว่า
 บ้างเหน็บหน้าผำนุ่งเกี้ยวพวงพัน
 พอถึงบ้านท่านยายทองประศรี
 เจ้าพลายงามขามจิตยังคิดแกล้ง
 ดูเจียบเขียบเลียบรอบริมขอบรั้ว
 ประตูหับยับยั้งยั้งไป
 รู้ว่าคนบนนั้นนั่งบ้านฝ้าย
 ขึ้นมะยมห่มลื้อทำตอแย

ทั้งซอดอกดูไสวเหมือนไม้เขียน
 ตลอดเลี่ยนลมเรื่อยเฉื่อยเฉื่อยมา
 เห็นโรงเรียงไรฝ้ายทั้งซ้ายขวา
 สาลิกาแก้วกินแล้วบินฮือ
 กระโซกไล่ลดเลี้ยวมันเปรี้ยวปรือ
 มันบินหวือให้ร้องคะนองใจ
 คิดถึงแม่วันทองแล้วร้องไห้
 เหมือนจิตใจเจ้าจะขาดลงรอนรอน
 วีนร่อยร่อยตามเขาแล้วเห่าหอน
 ถึงดงดอนแดนบ้านกาญจน์บุรี
 ยังมีแต่รูปพระชินสีห์
 พอรাত্রีกราบไหว้อาศัยนอน
 พอกินอิ่มแล้วออกเดินเนินสิงขร
 เห็นเด็กต้อนควายอิงคะเนิงไป
 ว่าเรือนท่านทองประศรีอยู่ที่ไหน
 แกลอยู่ไรโน้นแน่ยังแลลับ
 ฎไปลักบ๋อยบ๋อยแกลคอยจับ
 ร้ายเหมือนกับผีเสื้อแกลเหลือตัว
 แกลจับเอานมยานพิศกบาลหัว
 แกลจับตัวตีตายยายนมยาน ฯ

เอ็งช่วยพาเราไปชมมะยมหวาน
 มาสู่ท่านทั้งสิ้นกินด้วยกัน
 ซ่อนข้าวปลาปล่อยควายแล้วผายผัน
 หัวเราะกันฎจะหื้อให้พอแรง
 พวกเด็กขี่เรือนให้แล้วแอบแฝง
 ค่อยลัดแสงเล็งแลมาแต่ไกล
 ไม่เห็นตัวท่านย่าน่าสงสัย
 เสี่ยงแต่ในออกแอดแรดแรเร
 จะอุบายบอกความตามกระแส
 ให้ท่านแลเห็นเรามาเอาตัว

จึงจะบอกออกตามเนื้อความลับ
แล้วเมี่ยงมอญอดดอดเข้าลอดรู้
แล้วพริกกวักเรียกยายเด็กเด็ก
ระวังตัวกลัวยายเฒ่าเจ้าคารม

ครานั้นท่านยายทองประศรี
ให้พวกเหล่าบ่าวไพร่ไปไรรณา
แต่ขุนแผนแสนสนิทต้องติดคุก
จนซุบผอมตรอมใจมาหลายปี
แต่หุโหว่ได้ยินมะยมหล่น
เห็นเด็กเด็กเส็ดลอดดอดเข้ามา
ลงบันไดยายเด็กเล็กเล็กวิ่ง
ชักโครครเค้าเหล่ากอเอาพอเพียง
มองเขม้นเห็นลูกหัวจุกน้อย
อย่าแอบอิงนั่งนั่งตั้งเทพนม

เจ้าพลายงามคร้ามพรันขยันหยุด
จึงว่าฉานหลานดอกบอกให้รู้
ทองประศรีชี้หน้าว่าอุเหม
มาเกิดมาอย่าจะให้ไม้ตระกูล
เจ้าพลายงามความกลัวจนตัวสั่น
แล้วนึกว่าย่าตัวกลัวอะไร

ทองประศรีดีหลังเสียงดังผิง
มาแต่ไหนลูกไทยหรือลูกจีน
เจ้าพลายน้อยคอยหลบแล้วบนอบ
ข้าเป็นลูกพ่อขุนแผนแสนสะท้าน
จะมหาย่าชื่อทองประศรี
อย่าเขม้นเห็นจริงทั้งตระกูล
แล้วด่าตัวชั่วเหลือไม่เชื่อเจ้า
จนหัวห้อยพลอยนอพื่อนีนา
ช่วยฝนไหลให้เหลวเร็วเร็วเข้า
แกดักน้ำร่ำรดหมดราตรี

ได้อยู่กับย่ากำเนียดบังเกิดหัว
ค่อยแผลงตัวขึ้นบนต้นมะยม
ลูกเล็กเล็กหลบลอบค่อยหมอบก้ม
เก็บมะยมซุบซิบกระหยิบตา ฯ

กับยายปลียายเปลอยู่เคหา
ตามประสาเพศบ้านกาญจน์บุรี
ไม่มีสุขเศร้าหมองทองประศรี
อยู่แต่ที่ในห้องนอนน้ำตา
เป็นท้าวแหวกมองตามช่องฝา
แกฉวยคว้าไม้ตระกูลค่อยมองเมี่ยง
แกไล่ทั้งคำทอมันลื้อเถียง
พอแว่วเสียงอยู่บนต้นมะยม
เหม่อยายจ้อยโจรป่าดำขรม
ลงมาก้มหลังลองตระกูล ฯ

ความกลัวสุดแสนกลัวตัวเป็นหนู
อันอยู่ที่เมืองสุพรรณบ้านวันทอง
อ้ายเจ้าเล่ห์หลานข้ามน้ำถอง
แกคอยจ้องจะทำให้หน้าใจ
หยุดขยันอยู่ไม่กล้าลงมาได้
โจนลงไปกราบย่าที่ผ้าดิน ฯ

จะมัดมึงกูไม่ปรับเอาทรัพย์สิน
เผ่าลักปิ่นมะยมหม่มหักราน
ฉันทเจ็บบอบแล้วยาเมตตาหลาน
ข้างฝ่ายมารดาชื่อแม่วันทอง
อย่าเพ่อตีฉันทจะเล่าความเศร้าหมอง
กอดประคองรับขวัญลูกสิ้นน้ำตา
ขึ้นดีเอาหลานรักเป็นหนักหนา
แล้วพามาขึ้นเรือนเดือนยายปลี
อีเปลเอาขันล้างหน้าออกมา
ช่วยขัดสีโซมขม้นสิ้นเป็นขาม

แล้วทาไฟให้หลานสงสารเหลือ
เจ้าชื่อไรใครบอกออกเนื้อความ

เจ้าพลายน้อยสร้อยเคร้าแล้วเล่าเรื่อง
แม่วันทองครองเลี้ยงไว้เคียงกาย
ให้ไหวบุญขุนช้างเหมือนอย่างพ่อ
พาหลานเที่ยวเลี้ยวทางไปกลางไพร
แม่จึงบอกออกว่าพ่อชื่อขุนแผน
อยู่ไม่ได้ในสุพรรณจึงตื่นมา

ทองประศรีตีกอกชกผางผาง
ลูกอีเฒ่าเทพทองคลองน้ำชน
ทำราวเจ้าชีวิตกุดคุดพ้อง
แค้นว่าคำร่ำออกพร้าพฐ
มันอายขุนวุ่นมาว่าเป็นลูก
พลางเรียกอีไหมที่ในครัว
พอบ่ายเบียงเสียงละว้าพวกข้าบ่าว
บ้างสูมไฟใส่คว้นกันยุงริน

ครั้นพลบค่ำย่าห้องทองประศรี
เย็บบายศรีนมแมวจอกแก้วมา
เทียนดอกไม้ไขขาวมะพร้าวพร้อม
ลูกประหล่ำกำไลไขออกกอง
เอาสอดใส่ให้หลานสงสารเหลือ
เหมือนพ่อแผนแสนเหมือนไม่เคลื่อนคลา
พลางเรียกหาข้าคนมาบนหอ
บายศรีตั้งพร้งพร้อมน้อมคำนับ

ขวัญพ่อพลายงามทราชมสวาท
ล้วนของขวัญจันทร์จวงพวงมาลัย
เห็นแต่เนื้อเสือสิงห์ฝูงสิงค่าง
ขวัญมาหาย่าเถิดอย่าเพลิดเพลน
แล้วจุดเทียนเวียนวงส่งให้บ่าว
คอยรับเทียนเวียนส่งเป็นวงไป

มานั่งเสื่อลั่นโตปราศรัยถาม
จึงได้ตามขึ้นมาถึงย่ายาย ๕

แต่อยู่เมืองสุพรรณเหมือนมันหมาย
ให้ชื่อพลายงามน้อยแก้วกลอยใจ
มันลวงล่อหลานหลงไม่สงสัย
เอาขอนไม้ทับคอแทบมรณา
ขุนช้างแค้นเคืองคิดริษยา
ขอพึ่งบุญคุณย่าประสาจน ๕

ทุกอายช้างชาติข้าอายหน้าชน
จะฆ่าคนเสียทั้งเป็นไม่เอ็นดู
ให้มันต้องโทษกรรมจนอ่อนหู
พ่อมาอยู่บ้านย่าแล้วอย่ากลัว
มันมิถูกนมยานพิศกบาลหัว
เอาแกงคั่วข้าวปลามาให้กิน
ทั้งมอญลาวเล็กนาเข้ามาสิ้น
ตามถิ่นบ้านนอกอยู่คอกนา ๕

เรียกยายปลื้ยายเปลเข้าเคหา
ใส่ข้าวปลาเปรี้ยวหวานเอาพานรอง
น้ำมันหอมแบ่งปรุงฟุ้งทั้งห้อง
บอกว่าของพ่อเจ้าแต่เยาว์มา
ด้วยหน่อเนื้อนี้กรักเป็นหนักหนา
ทั้งหุดาตุคมสันเป็นมันยับ
ให้นั่งต่อต่อกันเป็นอันดับ
เจริญรับมิ่งขวัญรำพันไป ๕

มาชมภาชนะทองอันผ่องใส
ขวัญอย่าไปป่าเขาลำเนาเนิน
จะอ้างว้างเวียนวกระหกระเหิน
จงเจริญร้อยปีย่ามีภัย
มันให้กราวเกรียวลั่นสนั่นไหว
แล้วดับไฟโบกคว้นให้ทันที

มะพร้าวอ่อนป้อนเจ้าทั้งข้าวขวัญ
ให้สาวสาวลาวเวียงที่เสียดิ

พ่อเมื่อเมืองดง เอาพวงเป็นเหย้า
ขวัญอ่อนร่อนเร่ ว่าแห่สู่กาย
ขวัญเมื่อเมื่อเมิน ขอเชิญขวัญพ่อ
ข้าวเหนียวเต็มพ้อม ข้าวบ้อมเต็มป่า

แล้วพวกมอญชวนขอเสียงอ้อแอ้
ออร่น่ายพลาญงามพ่อทราชมเชย
ให้อยู่ดีกินดีมีเมียสาว
มวยบามาขวัญจงบันเทิง
ทองประศรีตีใจให้เงินบาท
ถึงเวลาพาเจ้าเข้าที่นอน

เจ้าพลาญงามถามย่ำว่าพ่อแผน
ไม่เคยคุ้นคุณย่าช่วยพาไป
ได้ฟังหลานท่านย่าน้ำตาตก
พ่อเอ็งย่ำว่าไรเขาไม่กลัว
ไปทูลขอพระองค์ทรงพระไกรธ
แต่ไม่ต้องจองจำอยู่ลำพัง
รุ่งพรุ่งนี้ขี๋ยาจะพาเจ้า
ให้พ่อเห็นเย็นอารมณ์ได้ชมเชย

เห็นแสงทองหมองจิตคิดถึงลูก
ใส่ข้าวปลาผ้าผ่อนท่อนสไบ
ทั้งปูนยาสาธุแลพลุหมาก
อ้ายกุลดาหลอเป็นหมอควาญ
ลงบางขามข้ามบ้านสะพานโขง
สองวันครึ่งถึงกรุงอยุธยา

จะกล่าวฝ่ายนายขุนแผนทีแสนทุกข์
อยู่หับเผยเคยสะอาดขาดสำอาง

กระแจะจันทน์เจิมหน้าเป็นราศี
มาขอป้ออชั่นทำขวัญนาย ๕

อีตปลาอีตข้าว ขวัญเจ้าตกหาย
อยู่ปลายยางงู ท้องทุ่งท้องนา
ฟังขอเสียงอ้อ ขวัญพ่อเจ้าจำ
ขวัญเจ้าจงมา สู่กายพลาญเอ๋ย ๕

ร้องทะแยย่องกะเหนาะย้ายเตาะเหย
ขวัญเอ๋ยกกกะเนียงเกรียงเกลิง
เนียงกะราวกนตะละเลิงเคลิง
จะเปิงยี่อิกะปิปอน
เห็นแต่ทาสพรั่งพร้อมล้อมสลอน
มีพุกหมอนมุ้งม่านสำราญใจ ๕

ต้องคับแค้นเคืองเข็ญเป็นไฉน
พอหลานได้เห็นหน้าบิดาตัว
สะอื้นนอกอาตุรว่าทูนหัว
เพราะเมามัวเมียลาวนางชาววัง
ให้ลงโทษทนต์ทุกขีใส่คุกขัง
ถึงสิบปีแล้วยังไม่พ้นเลย
ไปหาเขาอยู่ที่ทับริมหับเผย
พูดจนเลยลิมหลักระวังไป ๕

สั่งป่าวผูกช้างสัปคับใหญ่
กับใต้ไฟพักแวงแตงน้ำตาล
จะนำไปฝากขุนแผนแสนสงสาร
แล้วพาหลานขึ้นช้างตามทางมา
ออกทุ่งโล่งเลี้ยวทางไปข้างขวา
ลงเดินพาพลาญงามไปตามทาง ๕

แต่ติดคุกขัดข้องให้หมองหมาง
จนผอมซูบรูปร่างดูรุงรัง

ผมยวเกล้ากระหวัดตัดไม้เข้า
อยู่เปล่าเปล่าเล่าก็จนพันกำลัง
ให้นางแก้วกิริยาช่วยทารัก
โบละบาทคาดได้ด้วยง่ายดาย
พอมารดามาถึงทับรับเข้าห้อง
เห็นลูกชายพลายงามตามทันใจ

ทองประศรีชี้แจงแถลงเล่า
แล้วบอกความตามที่มีศัตรู
เข้าสวมสอดกอดจูบแล้วลูบหลัง
แค้นขุนช้างดังจะด้นสิ้นชีวา
จุดคร่าพาวันทองไปครองคู่
ทั้งลูกเต้าเอาไปฆ่าเหมือนม้าวัว
วันนี้คำจำจะไปให้ถึงบ้าน
ลูกผู้ชายตายไหนก็ตายไป

ท่านย่าทองประศรีว่าอีพ้อ
ไปฆ่าผิดคิดว่าฆ่าขุนช้าง
ลูกของเจ้าเขาก็กินเจ้าแล้ว
จงฟังแม่แต่เท่านั้นแล้วกันไป
ลูกของเจ้าเล่าแม่จะรับเลี้ยง
ที่กริ้วโกรธโทษกรรมจะผ่อนคลาย
บุราณท่านสมมุติมนุษย์นี้
ที่ทุกข์โศกโรคร้อนค่อยผ่อนปรน

* ครานั้นขุนแผนแสนสุภาพ
ลูกเห็นแต่แม่คุณค่อยอุ้มใจ
อันตำรับตำราสารพัด
ถ้าลืมหลงตรงไหนไขออกดู
แล้วลูบหลังสั่งความพลายงามน้อย
รู้สิ่งไรก็ไม่สู้รู้วิชา
เรายากแล้วแก้วตาอย่าประมาท
ทุกวันนี้มีแต่ยายังการุญ

เหตุด้วยเขาคงทนทั้งมนต์ขลัง
อุตสาห์นั่งทำการสานกระต่าย
ขุนแผนถักขอบรัดกระหวัดหวาย
แขวนไว้ขายทั้งเรือนออกเคลื่อนไป
ทั้งข้าวของผู้คนขนมาให้
นี่ลูกใครหน้าตาน่าเอ็นดู ๕

นี่ลูกเจ้าแล้วเป็นไรไหวเสียหนู
ขุนแผนรู้รับขวัญกลั่นน้ำตา
น้ำตาพร้งพร้งพรายทั้งซ้ายขวา
มันชะล่าชะเลยจนเคยตัว
เห็นว่ากูถือสัตย์ไม่ตัดหัว
หมายความว่ากลัวแล้วกระมังอ้ายจิ้งไร
สับบาลหัวเชือดให้เลือดไหล
ขัดใจฮึดฮัดกัดฟันฟาง ๕

แม่จะขอทานตัดเหมือนขัดขวาง
จะสืบสร้างบาปกรรมไปทำไม
ไซ้เชื้อแถวเจ้ายังมีอยู่ที่ไหน
พ้อจะได้ภาวนารักษากาย
ช่วยกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงไว้ได้ถวายเป็น
คราวเคราะห์ร้ายเจ้าจงเจียมเสียมตน
ยากแล้วมีไหมสำเร็จถึงเจ็ดหน
คงจะพ้นโทษทัณฑ์ไม่บรรลีย์ ๕

ก้มกราบมารดาน้ำตาไหล
ช่วยสอนให้พลายงามเรียนความรู้
ลูกเก็บจัดแจงไว้ที่ในตู้
ทั้งของครูของพ่อต่อกันมา
เจ้าจงค่อยรำเรียนเขียนคาถา
ไปเบื้องหน้าเดิบใหญ่จะให้คุณ
ทั้งสิ้นญาติสิ้นเชื้อจะเกื้อหนุน
พ้อพึงบุญเกิดลูกได้ปลูกเลี้ยง

จนึกว่าย่าเหมือนกับแม่พ่อ
อันพ่อนี้มิได้อยู่ไกลเคียง
พลางกอดพลางงามแอบไว้แนบอก
ไฉนมีกรรมทำไว้แต่ไรมา
มาหาพ่อพ่อไม่มีสิ่งไรผูก
อยู่หอกปิ่นยีนยงคงกระพัน

เจ้าพลางงามความแสนสงสารพ่อ
รับประคำร่ำว่าประสาใจ
ได้ตักน้ำตำข้าวทุกเช้าค่ำ
ให้พ่อพันทนทุกข์แล้วลูกยา

ขุนแผนแสนสวาทจะขาดจิต
นำสงสารท่านย่าพลอยอาลัย
ขุนแผนว่าจะอยู่คู่ไม่ได้
เหมือนกับนรกดกทั้งเป็น
แต่พ่อนี้ท่านเจ้ากรมยมราช
คนทั้งหลายนายมูลกัจจันเคย
ทั้งข้าวปลาสารพันทุกวันนี้
ค่อยเบาใจไม่พักต้องตักตำ
ถ้าแม่นเจ้าเล่าเรียนความรู้ได้
ถวายตัวพระองค์ทรงธรณี

พลางงามน้อยสร้อยเศรียรรับเจ้าคะ
ต่างพูดจาพาค่อยดีใจ
ทองประศรีสั่งความว่ายามค่ำ
ขุนแผนแสนสะท้านไหว้มารดา
ตามยามาพันทับที่หับเผย
ทั้งขุนแผนแสนสวาทเพียงขาดใจ
ไปขึ้นช้างช้างวัดท่าการ้อง
ออกข้ามทุ่งกรุงศรีอยุธยา

ถึงคำทอเท่าไรอย่าได้เถียง
ไม่ได้เลี้ยงลูกแล้วนะแก้วตา
น้ำตาตกพร่างพรายทั้งซ้ายขวา
พอเห็นหน้าลูกแล้วจะแคล้วกัน
ยังแต่ลูกประจำจะทำขวัญ
ได้ป้องกันกายาข้างหน้าไป *

น้ำตาคลอคลอตกชกชกไหล
ฉันจะไครอยู่ด้วยช่วยบิดา
ที่พอทำพินผักจะหักหา
จะอดส่ำห่อเล่าเรียนค่อยเพียรไป *

กะจิริรู้ว่าหาไหน
น้ำตาไหลพรากพรากเพราะยากเย็น
ในคุกใหญ่ยากแค้นมันแสนเข็ญ
มิได้วันโทษทัณฑ์สักวันเลย
อนุญาตให้อยู่ทับในหับเผย
เขาละเลยพ่อไม่ต้องถูกจองจำ
พระหมื่นศรีท่านช่วยชุบอุปถัมภ์
คุณท่านล้าล้นฟ้าด้วยปราณี
จะพาไปพึ่งพระจอมศรี
จะได้มีเกียรติยศปรากฏไป *

ดีฉันจะพากเพียรเรียนให้ได้
จนจนใกล้โพล้เพล้ถึงเวลา
แม่จะจำจากพ่อแก้วไปแล้วหนา
พลางงามลาพ่อลูกผูกอาลัย
ไม่ลืมเลยเหลียวหน้าน้ำตาไหล
ต่างอาลัยแลล้นบ่วินญาณ
พอเดือนส่องแสงสว่างกลางเวหา
รีบกลับมาถึงบ้านกาญจน์บุรี *

อันเรื่องราวกล่าวความพลายงามน้อย
 ทั้งขอมไทยได้สิ้นก็ยินดี
 บัดมั่งตั้งตัวนะบัดตลอด
 หัวใจกริดอิทธิเจเสนห์กล
 เข้าในห้องลองวิชาประสาเด็ก
 มหาทะมึนยืนยงคงกระพัน
 แล้วทำตัวหัวใจอิติปิโส
 สะกดคนมนต์จั่งจังกำบังกาย
 ทั้งเรียนธรรมกรรมฐานนิพพานสูตร
 ผูกพยนต์หุ่นหญาเข้าราวี
 จนอายุพลายงามสิบสามขวบ
 ด้วยเนื้อแตกแรกรุ่งละมุนตา
 นัยน์ตากลมคมฆ่าดูดาบลับ
 ทองประศรีดีใจไล่ฤกษ์ยาม
 จะโกนจุกสุกดิบขึ้นสืบคำ
 พวกเพื่อนบ้านวานมาผ่าหมากพลู
 ทั้งหมดเงินหม้อทองสำรองตั้ง
 อัฒจันทร์ชั้นพระกัศตรีเทียม
 ถึงวันดีนิมนต์ขรรค์เกิดเฒ่า
 พอพิณพาทย์คาคดระสะรุการ
 นั่งสวดมนต์จนจบพอพลบค่ำ
 ผู้ชายเสียดเบียดสาวชาวละว้า
 ผู้หญิงหยิกตะกายผู้ชายทับ
 จนอหังคลั่งใจดิบไธดำ
 ทองประศรีดีใจว่าใครแพ้
 แล้วให้หลานผลัดผ้ามาแก้กั
 ขรรค์เกิดแลมองเห็นทองประศรี
 เจ้าขรรค์อย่าอำปากน้ำหมากพลู
 เดียวนี้เล่าเจ้าขุนแผนยังติดคุก
 ท่านขรรค์ครูดุพ่อของอพลาย

ค่อยเรียบร้อยเรียนรู้ครูทองประศรี
 เรียนคัมภีร์พุทธเพทพระเวทมนต์
 แล้วถอนถอดถูกต้องเป็นล่องหน
 แล้วเล่ามนต์เสกขม้นกินน้ำมัน
 แทงจนเหล็กแหลมอยู่ขยับ
 ทั้งเลขยันต์ลากเหมือนไม้เคลื่อนคลาย
 สะเดาะโช่ตรวนได้ตั้งใจหมาย
 เมฆฉายสุริยจันทร์ขยับดี
 ร้องเรียกภูตพรายปราบกำราบผี
 ทองประศรีสอนหลานชานาญมา
 ดูขาววบอ้วนท้วนเป็นนวลหน้า
 กิริยาแยมยิ้มหิมหิมงาม
 ใครแลรับรักใคร่ปราศรัยถาม
 ได้สิบสามปีแล้วหลานแก้วกู
 แก่ทำน้ายาจีนต้มดินหนู
 บ้างบัดปู่เสื่อสาตลาดพรมเจียม
 มีทั้งสังข์ใส่น้ำมนต์ไว้จนเปี่ยม
 ตามธรรมเนียมฆ้องกลองฉลองทาน
 อยู่วัดเขาชนไก่ใกล้กับบ้าน
 ท่านสมภารพาพระสงฆ์สิบองค์มา
 ก็ชดน้ำมนต์สาตเสียดฉดฉด
 เสียงเฮฮาฮึดฮัดเมื่อชดน้ำ
 เสียงหนูพนับหนะแหนะแหยะขยำ
 ลูกขึ้นปล้ำกันออกอิงเสียงตึงตัง
 สนุกแน่แล้วอ้ายดาปล้ำอหัง
 เข้าไปนั่งกราบกรานสมภารครู
 ถามว่านี่ลูกใครเล่าอ้ายหนู
 เล่าให้รู้แต่ต้นมาจนปลาย
 นี่โกนจุกแล้วจะได้ไปถวาย
 เคาระหัจจะคลายเคลื่อนบ้างหรืออย่างไร ๕

ท่านขรรค์รู้เรื่องให้เคื่องแค้น
เมื่อความรู้กุสอนเจ้าหล่อนไว้
อ้ายเจ้าชู้รู้ได้ว่ามาแต่ก่อน
หัวเราะพลางทางเอกเขนกอิง
เห็นนารักลักษณะก็ฉลาด
ถ้าถึงวันชั้นโชคโฉลกยาม
แต่ที่เมียเสียถนัดบัดนี้
แต่อ้ายนี้ชู้หลงจะงมงาย
แล้วท่านขรรค์หัวร่อว่าออหนุ
ก็แต่ว่าอายุสิบแปดปี
ทั้งเมียสาวชาวเหนือเป็นเชื้อแถว
อันอ้ายขุนแผนพ่อของออพลาย
นับแต่นี้มีสุขไม่ทุกข์ร้อน
ทองประศรีดีใจไหว้เจ้าคุณ
สมการรับกลับมายังอ่าวาส
หาเสภามาทั่วที่ตัวดี
ดูทำนองพองคอเสียงอ้อแอ้
ตารองศรีดีแต่ขันรู้ครันครบ
แล้วนายทั้งดั่งโง่เสียงโง่โวก
ฝ่ายนายเพชรเม็ดมากลากเข้า
ส่วนนายมาพระยานนท์คนดลก
ตาทองอยู่รู้ว่าภาษาลาว
ครั้งรุ่งเช้าเจ้าพลายก็โกนจุก
จนผมยาวเข้าได้ตัดมหัทยไทย
เดชะบุญทูลขอพ่อพันโท
แต่นิ่งนึกตรึกตราจนราตรี
ทำคสิ่งเกล้าเผ่าวอนด้วยอ่อนหวาน
จะได้เฝ้าเจ้าชีวิตชิตชอบพอ

ทุกอ้ายแผนถ้อยแท้ไม่แก้ไข
ยังวิ่งไปเข้าคุกสนุกจริง
จะทุกข์ร้อนอ่อนนุเพราะผู้หญิง
พินิจนั่งดูกายเจ้าพลายงาม
จะมีวาสนาดีชื่อกานหาม
ก็ต้องตามลักษณะว่าจะรว
ตัวตำหนิรูปชาวเป็นสาวสวย
ต้องถูกด้วยละโมบโลกโลภก็
มันเจ้าชู้เกินการหลานอีศรี
จะได้ที่หมั้นขุนเป็นมุลนาย
อันนั้นแล้วมันจะมาพาฉิบหาย
จะพันปลายเดื่อนี้ในปีขุน
ได้เตียงนอนนั่งเก้าอี้เป็นที่ขุน
ช่วยแบ่งบุญให้ได้พินคินลักที่
เสียงพิณพาทย์พวงพ้องทองประศรี
ท่านตามีช่างประตักถนัดรบ
พวกคนแก่ชอบหูว่าจู้จบ
กริบกระแทบทำหลอกแล้วกลอกตา
ว่ากระโชกกระชั้นชั้นหนักหนา
ตั้งสามวาสองศอกเหมือนบอกรยาว
ว่าหยกหยกหยาบเข้าคนฮาฉาว
แล้วส่งกราวเชิดเพลงโหม่งหนึ่งไป
เป็นพันทุกข์พันร้อนนอนหลับไหล
คิดจะใคร่ไปเป็นข้าฝารูลี
เหมือนได้โปรดบิดาเป็นราศี
เข้าข้างที่นอนยาน้ำตาคลอ
พรั่งนี้หลานจะลาไปหาพ่อ
ทูลขอเผื่อจะโปรดที่โทษทัณฑ์ ๔

กิจกรรม

๑. ฝึกสังเกตด้วยคำและความหมาย

๑) ให้นักเรียนพิจารณาการใช้คำและความหมายซึ่งล้วนแต่เป็นคำธรรมดาไม่ใช่ศัพท์ยากในเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่ได้เรียนนี้ พยายามเดาความหมายจากข้อความแวดล้อม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในหมู่เพื่อน เมื่อตกลงกันไม่ได้อาจตรวจสอบจากศัพทานุกรม หายเล่ม หรือพจนานุกรม หรือขอให้ครูเป็นผู้ชี้ขาด ฟังระลึกไว้ว่า ถ้อยคำสำนวนบางคำ ต้องอาศัยการตีความ ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างเพื่อให้พิจารณาความหมายโดยเฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้

ก. ถึงวัดเขาเข้า <u>ตรู</u> ดูลูกน้อย	เห็นมากอยนั่ง <u>ทำน</u> าสงสาร
จะนั่งหยุดพูดจาจะ <u>ข้าการ</u>	ลาสมภารพามา <u>ป้า</u> สะแก
ให้ชนม <u>สัม</u> สูก <u>แก่</u> ลูกรัก	สงสารนั้กจะ <u>ร้าง</u> ไปห่างแม่
ข. ตัน <u>แคว</u> าง <u>กร่าง</u> กระทุ้ม <u>ช่อ</u> มออก	ทั้ง <u>ช่อ</u> ดอก <u>ดู</u> ไสวเหมือน <u>ไม้</u> เขียน
ค. ประ <u>คู้</u> หับ <u>ยับ</u> ยัง <u>ยิ้น</u> ฟ้งไป	เสียง <u>แต่</u> ใน <u>ออก</u> แอด <u>เรด</u> แรด
ง. แต่ <u>หุ</u> ไ้ <u>ไ้</u> ยิน <u>มะ</u> ยม <u>หล่น</u>	เป็น <u>ท้าว</u> น <u>แหวก</u> ม <u>อง</u> ตาม <u>ช่อง</u> ฝา
จ. รุ่ง <u>พรุ่ง</u> นี้ <u>ชียา</u> จะ <u>พา</u> เจ้า	ไปหา <u>เขา</u> อยู่ <u>ที่</u> ทับ <u>ริม</u> หับ <u>เผย</u>
ฉ. ต่าง <u>พูด</u> จา <u>พา</u> ที่ <u>ค่อย</u> ดี <u>ใจ</u>	จน <u>จน</u> ใกล้ <u>โพล์</u> โพล์ <u>ถึง</u> เวลา
ช. เมื่อ <u>ความ</u> รู้ <u>กุ</u> สอน <u>เจ้า</u> หล่น <u>ไ้</u>	ยัง <u>วิ่ง</u> ไป <u>เข้า</u> คุก <u>สน</u> ุก <u>จริง</u>
ซ. หา <u>เสภา</u> มา <u>ท้าว</u> ที่ <u>ตัว</u> ดี	ทำน <u>ตาม</u> ี <u>ช่าง</u> ประ <u>ทัด</u> ถน <u>น</u> ด <u>ร</u> บ

ฯลฯ

๒. ฝึกทบทวนเนื้อเรื่อง

- ๑) เริ่มต้นของตอนนี พลายงามพักอยู่กับใครและที่ไหน
- ๒) พลายงามไม่กลับบ้านที่เคยอยู่มาตั้งแต่เล็กจนอายุ ๑๐ ขวบ เพราะเหตุใด
- ๓) พลายงามกำลังจะเดินทางจากจังหวัดใดและไปยังจังหวัดใด
- ๔) พลายงามตั้งใจจะเดินทางไปหาใคร
- ๕) ความรู้สึกของนางวันทองกับพลายงามในตอนเริ่มต้นของตอนที่อ่านนี้เป็นอย่างไร เพราะเหตุไร

๔. ฝึกเขียน

๑) ให้นักเรียนเขียนเรื่องต่อไปนี้อโดยอาศัยเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่อ่าน

ก. พิธีรับขวัญ

ข. พิธีโกนจุก

๒) ให้นักเรียนยกคำกลอนตอนที่เป็นคำสอนมาสัก ๒ ตอน และอธิบายว่า สอนไว้อย่างไร คำสอนนั้นเกี่ยวข้องกับลักษณะวัฒนธรรมหรือศาสนาพุทธอย่างไร

๕. ฝึกการอภิปราย

ให้นักเรียนเลือกหัวข้อที่น่าสนใจอภิปรายในชั้นเรียน เช่น

๑) ข้อแตกต่างระหว่างคุณภาพชีวิตของคนไทยสมัยก่อนกับปัจจุบัน

๒) ความเป็นลูกกำพร้าผลักดันให้เป็นนักสู้จริงหรือไม่

๓) เหตุใดนางทองประศรีจึงมีความผูกพันรักใคร่พลายงามอย่างลึกซึ้ง





เมตตากฎา

นำเรื่อง

เรื่องเมตตากฎา พระนิพนธ์ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ที่ได้นำมาให้เรียนนี้ ตัดตอนจากพระนิพนธ์เรื่อง **แสงส่องใจ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๔** หนังสือชุด **แสงส่องใจ** เป็นพระนิพนธ์ที่ทรงพิมพ์แจกเป็นประจำทุกปีต่อเนื่องกันมาเป็นอันดับที่ ๙ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔

คำว่า เมตตากฎา เป็นคำที่เราได้ยินได้ฟังกันอยู่เป็นนิจ จนบางทีอาจไม่ได้ตระหนักถึงความหมายที่แท้จริงของคำนี้กันนัก พระนิพนธ์ตอนนี้ได้ให้นิยามของคำว่าเมตตาและกรุณาไว้โดยชัดเจน พร้อมทั้งได้ให้อรรถาธิบายไว้อย่างละเอียด เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการเข้าใจผิดเมื่อใช้คำนี้ ได้ทรงชี้ให้เห็นว่าคำที่พูดกับความรู้สึกที่เกิดจริง ๆ อาจตรงหรือไม่ตรงกันก็ได้ โดยเฉพาะในเรื่องของเมตตากฎานั้นข้อสำคัญอยู่ที่ใจมิใช่อยูที่คำพูด

ขอให้นักเรียนอ่านด้วยความสังเกต จะเห็นว่า สำนวนภาษาที่ทรงใช้ในพระนิพนธ์เรื่องนี้ ชัดเจน แจ่มแจ้ง เข้าใจง่าย คำอธิบายที่ทรงแสดงไว้นั้นมีลักษณะเป็นสากล ได้ทรงคลี่คลายถ่ายทอดความคิดอันสุขุม ลุ่มลึก ให้ผู้อ่านเข้าใจได้โดยลำดับ หากมวลมนุษยชาติพัฒนาจิตของตน ๆ ให้ประกอบด้วยเมตตากฎาตามนัยที่ทรงแสดงไว้นี้ สันติสุขที่แท้จริงจะเกิดขึ้นในโลกได้โดยไม่มีที่สงสัย



เมตตา กรุณา

**สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก**

เมตตา มีความหมายว่า ปรารถนาให้เป็นสุข เป็นความหมายใกล้เคียง ทำนองเดียวกับ สงสาร ที่ไม่อยากให้เป็นทุกข์ ไม่อยากเห็นเป็นทุกข์ เมื่อใดเกิดความสงสาร จริงใจ เมื่อเห็นความทุกข์ของใครก็ตาม ก็เข้าใจได้ว่าเมื่อนั้นเมตตาเกิดแล้ว

กรุณา มีความหมายว่า พยายามช่วยด้วยใจจริง ให้พ้นทุกข์ ให้เป็นสุข และไม่ว่า เมื่อพยายามช่วยแล้วจะเกิดผลแก่ผู้รับความกรุณาเพียงใดหรือไม่ ก็เป็นกรุณาจริงอันเกิดแต่เมตตาจริง

ความคิดที่ว่ามีความสงสารผู้ใดผู้หนึ่ง หรือความคิดที่ว่ามีความเมตตาผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งมีความทุกข์ให้เห็นอยู่ แต่ไม่มีความรู้สึกเลยที่จะพยายามช่วยให้พ้นทุกข์ให้ได้เป็นสุข หรือแม้มีทางที่จะช่วยได้ก็มิได้ช่วย เช่นนี้เป็นความใจดำ ไม่ใช่เป็นความสงสาร ไม่ใช่เป็นความมีเมตตา และไม่ใช่เป็นความมีกรุณา

เพียงมีความคิดว่าจะสงสารเมื่อเห็นคนในสภาพเป็นทุกข์ คิดแล้วผ่านไป ไม่สนใจ แม้เพียงคิดจะช่วยให้พ้นสภาพน่าสงสาร ให้ได้เป็นสุข เช่นนี้ไม่ใช่เมตตา สงสารแล้วพยายามหาทางช่วย สงสารนั้นจึงจะเป็นเมตตา คือเมตตาแล้วต้องกรุณา ไม่มีกรุณาคือพยายามช่วยก็ไม่เป็นเมตตา มีแต่เพียงความคิดว่าน่าเมตตาเท่านั้น ความคิดนั้นจึงไม่ถึงกับเป็นเมตตา

เมตตาที่แท้จริง ที่จริงใจ แยกจากกรุณาไม่ได้ เมตตาต้องคู่กับกรุณาเสมอ คือสงสารแล้วต้องปรารถนาจะช่วย ต้องหาทางช่วย สงสารคือเมตตา พยายามช่วยคือกรุณา

ถ้ากายหรือใจไม่พยายามช่วย ใจก็ไม่เป็นเมตตา ใจก็ไม่มีความกรุณา

แม้ว่าบางทีความกรุณาจะไม่ปรากฏแก่ตาแก่ใจผู้อื่น แต่ความกรุณาก็จะต้องปรากฏชัดเจนแก่ใจผู้มีเมตตาเสมอไป การพยายามคิดหาทางช่วยให้ผู้มีทุกข์ได้พ้นจากทุกข์ได้เป็นสุข เป็นเรื่องของใจที่ผู้อื่นรู้เห็นด้วยไม่ได้ แต่เจ้าตัวเองรู้ นั่นคือกรุณาอันเกิดจากมีเมตตาเป็นเหตุ แม้กรุณาในใจยังไม่มีทาง ยังไม่มีโอกาสปฏิบัติให้เป็นจริงขึ้นมาจนปรากฏแก่ความรู้เห็นของผู้อื่นได้ แต่ก็เป็นที่กรุณาที่เจ้าตัวผู้มีใจเมตตาารู้ได้ เป็นกรุณาจริง มีเมตตา เป็นเหตุจริง

วาทาว่าสงสาร แต่ใจไม่สงสาร นั่นไม่ใช่เมตตา จะไม่ประกอบด้วยกรุณา คือใจไม่สงสาร ใจไม่เมตตา ก็จะไม่มีการกระทำด้วยกายหรือใจเพื่อช่วยผู้มีทุกข์ให้พ้นทุกข์ ให้มีความสุข อันเป็นความหมายที่แท้จริงของกรุณา

วาทาไม่เอ่ยว่าสงสาร หรือวาทาเอ่ยว่าไม่สงสาร แต่ใจจริงสงสาร นั่นใช่เมตตา จะประกอบด้วยกรุณา คือจะมีการคิดการพูดการกระทำเพื่อช่วยให้เกิดความทุกข์ เป็นกรุณาไปตามความเมตตาสงสารจริงใจ

สำหรับปุถุชนยังไม่ไกลจากกิเลส เมตตาจริงใจจะทำให้ใจสงบสุขอยู่ไม่ได้ จะต้องดิ้นรนแสวงหาทางที่จะช่วยผู้มีความทุกข์ ให้มีความสุข พ้นจากสภาพหรือฐานะที่ทำให้เป็นที่เกิดเมตตา ความดิ้นรนแสวงหาทางช่วย แม้ที่ไม่ปรากฏให้เห็นให้รู้ แต่ก็เป็นที่กรุณา นั่นคือกรุณาในใจ...

เมตตากรุณาเป็นเรื่องของใจ เกิดอยู่ในใจ ดังนั้นตนเองเท่านั้นที่จะรู้ว่าตนมีเมตตา กรุณาเพียงใด หรือไม่ คนอื่นไม่อาจรู้ได้ถูกต้องเสมอไปด้วยว่าคนนั้นคนนี้มีเมตตาหรือไม่ มีเมตตา ความสำคัญจึงอยู่ที่ตัวเองจะต้องเข้าใจตัวเองว่ามีจิตใจเช่นไร ใจดีหรือใจไม่ดี มีเมตตาหรือไม่มีเมตตา จะต้องไม่หลงเข้าใจตัวเองผิดจากความจริง อันจักทำให้ไม่มีโอกาสแก้ไขให้มีเมตตา อันเป็นความรุ่มเย็นสำคัญ ทั้งแก่จิตใจตนเองและผู้อื่นเป็นอันมาก

กิจกรรม

๑. ทบทวนความเข้าใจ

- ๑) คำว่า “เมตตา” กับคำว่า “สงสาร” มีความหมายเกี่ยวข้องกันอย่างไร
- ๒) เราจะทราบได้อย่างไรว่าความเมตตาได้เกิดขึ้นในใจของเรา
- ๓) คำว่า “กรุณา” หมายความว่าอย่างไร
- ๔) “ความพยายามช่วย” จะต้องมิลักษณะอย่างไรจึงเรียกได้ว่าเป็นความกรุณา หากมนุษย์ไม่มีความรู้สึกที่จะพยายามช่วยผู้อื่นเลย จะมีความเมตตากฎณาได้หรือไม่
- ๕) เมตตากับกรุณา แยกออกจากกันได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ๖) ความกรุณาปรากฏชัดเจนนที่ใด คำพูดกับความรู้สึกอาจตรงกันหรือไม่ตรงกันก็ได้ จงอธิบายโดยยกตัวอย่างให้เกี่ยวข้องกับความเมตตากฎณา

๒. เรียบเรียงความคิดและเรื่องราวจากประสบการณ์

- ๑) ให้เขียนข้อความยาวประมาณ ๑ หน้า แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความเมตตากฎณา โดยอ้างประสบการณ์ตรงของนักเรียน
- ๒) เขียนบทสนทนาในรูปคำถาม คำตอบ ระหว่างบุคคล ๒ คน เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของความเมตตากฎณา
- ๓) แต่งบทร้อยกรองง่าย ๆ เช่น บทดอกสร้อย หรือบทร้อยแก้วที่มีวรรณศิลป์ก็ได้ พรรณนาให้เห็นถึงคุณค่าของความเมตตากฎณา



โคลงโลกนิติ



ศาลารายรอบพระเมณฑปด้านทิศตะวันตก
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งผ่าน
มีแผ่นหินอ่อนจารึกโคลงโลกนิติ

นำเรื่อง

หนังสือ ประชุมโคลงโลกนิติ (อ่าน โลก-กะ-นิติ) เป็นหนังสือรวมสุภาษิตเก่าแก่ที่เชื่อถือกันมาช้านานแล้ว ด้วยเป็นเรื่องที่น่าเอาธรรมดามากกล่าวไว้ สุภาษิตโคลงโลกนิติแต่งกันมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา นักปราชญ์ผู้แต่งคัดเลือกสุภาษิตที่แต่งเป็นคาถาภาษาบาลีและสันสกฤตที่มีอยู่ในคัมภีร์โลกนิติบ้าง คัมภีร์พระธรรมบทบ้างมาแปลมาแต่งเป็นคำโคลง

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๔ มีพระราชประสงค์ที่จะให้จารึกโคลงโลกนิติลงในแผ่นศิลา จึงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ทรงรวบรวมโคลงโลกนิติของเก่ามาชำระแก้ไขใหม่ให้เรียบร้อยประณีตไพเราะ โดยที่ของเก่าคัดลอกต่อ ๆ กันมามีถ้อยคำวิปลาสผิดพลาดมาก ครั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรทรงชำระแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้จารึกไว้ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โคลงโลกนิติจึงแพร่หลายแต่นั้นมา

ในหนังสือเรียนนี้ คัดสุภาษิตโคลงโลกนิติมาให้เรียนเพียง ๔๒ บท จากจำนวนทั้งสิ้น ๕๔๓ บท โดยมีหมายเลขกำกับไว้ตามลำดับ หมายเลขที่อยู่ในวงเล็บหมายถึงลำดับของโคลงซึ่งปรากฏอยู่ในต้นฉบับเดิมของกรมศิลปากร โคลงที่นักเรียนจะได้เรียนนี้จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ลักษณะข้อบังคับของคำประพันธ์โคลงสี่สุภาพ ในด้านวรรณศิลป์หรือความไพเราะ นักเรียนก็จะได้สังเกตถ้อยคำว่าต่างจากที่เราใช้อยู่ทุกวันอย่างไรบ้าง ไวยากรณ์เปรียบเทียบคมคายและสมเหตุสมผลอย่างไร การวางอุปมาอุปไมยให้คู่ขนานกันอย่างมีสมมูล กวีทำได้อย่างประณีตบรรจงเพียงใด เนื้อความในแต่ละบทมีความลึกซึ้งเพียงใด คุณค่าเชิงศีลธรรมในเรื่องนี้มีอยู่อย่างไร นักเรียนอาจลองคาดคะเนผลที่จะได้รับหลังจากการประพฤติปฏิบัติตามสุภาษิตบทใดบทหนึ่งด้วยก็ได้ ทั้งนี้ควรใช้ความคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลของตนเองพิจารณาความคิดเห็นของครูและคนอื่น ๆ ด้วย

อนึ่ง นักเรียนควรสังเกตด้วยว่า โคลง ๒ บทแรกเป็นโคลงนำ ยังไม่ใช่ตัวสุภาษิต

โคลงโลกนิติ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร

อัญชยมบรมนเรศวรเรื่อง	รามวงศ์
พระผ่านแผ่นไผททรง	สืบให้
แสงยั้งสิ่งสดับองค์	โอวาท
หวังประชาชนให้	อ่านแจ้งคำโคลง

ครรโลงโลกนิตินี้	นมนาน
มีแต่โบราณกาล	เก่าพร้อม
เป็นสุภลิตสาร	สอนจิต
กลดั่งสร้อยสอดคล้อง	เว้าไว้ในกรรม

๑(๓)	ปลาร้าพันห่อด้วย	ใบคา
	ใบก็เหม็นคาวปลา	กละคลุ้ง
	คือคนหมู่มากไปหา	คบเพื่อน พาลนา
	ได้แต่ร้ายร้ายฟุ้ง	เฟื่องให้เสียพงศ์

๒(๔)	ใบพ้อพันห่อหุ้ม	กฤษณา
	หอมระรวยรสพา	เพริศด้วย
	คือคนเสพเสนาหา	นักปราชญ์
	ความสุขซาบฤาผัวย	จุจไม่กลืนหอม

๓(๕)	ผลเคี้ยวเมื่อสุกไซ้	มีพรรณ
	ภายนอกแดงดูฉ่ำ	ชาดบาย
	ภายในย้อมแมลงวัน	หนอนบ่อน
	ดุจดังคนใจร้าย	นอกนั้นดูงาม

๔(๖)	ขनुณสุกสล้างแห่ง ภายนอกเห็นหนามหนา ภายในย่อมรสา สาธุชนนั้นแล	สาขา หนั่นแท้ เอมไอช เลิศด้วยดวงใจ
๕(๘)	คนพาลผู้บาปแท้ ไปสู่หาบัณฑิต พึงธรรมอยู่เนื่องนิตย์ คือจวกตักข้าว	ทูลจิต คำเข้า บ่ซาบ ใจนา ห่อนรู้รสแกง
๖(๑๐)	หมูเห็นสีหราชทำ กูสีตีนกูพบ อย่ากลัวท่านอย่าหลบ ท่านสีตีนอย่าได้	ชวนรบ ท่านไซ้ หลีกจาก กูนา วากเว้วางหนี
๗(๑๑)	สีหราชร้องว่าไอ้ ทราชาดิครั้นเห็นกู ถามึงไคร่รบคนู กูเกลียดมึงกูให้	พาลหมู เกลียดไกล้ มึงนาศ เองนา พ่ายแพ้ยั่ว
๘(๑๒)	กบเกิดในสระได้ ฤาห่อนรู้สมาลัย กุมราอยู่ไกลสถาน บินโบกมาค้อยค้อย	บัวบาน หนึ่งน้อย นับโยชน์ ก็ดี เกลือกเกล้าเสาวคนธ์
๙(๑๔)	ไม้ค้อมมีลูกน้อม คือสัปบุรุษสอนตาม ไม้ผู้ตั้งคนทราม ดัดก็หักแหลกแล้	นวยงาม ง่ายแท้ สอนยาก ห่อนรู้โดยตาม
๑๐(๒๑)	* นาคีมีพิษเพียง เลื่อยบ่ทำเดโช พิษน้อยหยิ่งโยโส ชูแต่หางเองอ้า	สุริโย ข้ามช้า แมลงป่อง อวดอ้างฤทธิ์*

๑๑(๒๒)	ความรู้ผู้ปราชญ์นั้น ฝนทั้งเท่าเข็มเพียร คนเกียจเกลียดหน่ายเวียน กลอุทกในตะกร้า	รักเรียน* ฝ่ายหน้า วนจิต เปี่ยมล้นฤมี
๑๒(๒๔)	งาสารฤห่อนเหียน คำกล่าวสาธุชนยืน ทุรชนกล่าวคำฝืน หัวเต่ายาวแล้วสั้น	หุดคิน อย่างนั้น คำเล่า เล่ห์ลิ้นทรชน
๑๓(๓๔)	ห้ามเพลิงไว้อย่าให้ ห้ามสุริยแสงจันทร์ ห้ามอายุให้หัน ห้ามตั้งนี้ไว้ได้	มีควัน ส่องไซรั คินเล่า จึงห้ามนินทา**
๑๔(๔๗)	ดินงูไซรัหาก นมไก่ไก่สำคัญ หมูโจรต่อโจรหัน เชิงปราชญ์ฉลาดกล่าวผู้	เห็นกัน ไก่อู เห็นเล่ห์ กันนา ปราชญ์รู้เชิงกัน
๑๕(๕๔)	เว้นวิจารณ์ว่างเว้น เว้นที่ถามอันยัง เว้นเล่าลือขิดสัง- เว้นตั้งกล่าวว่ามี	สดับฟัง ไปรู้ เกตว่าง เว้นนา ปราชญ์ได้ฤมี
๑๖(๕๖)	รู้น้อยกว่ามากรู้ กลกบเกิดอยู่ใน ไปเห็นชลไหล ชมว่าน้ำบ่อน้อย	เรใจ สระจ้อย กลางสมุทร มากล้าลึกเหลือ

* บางแห่งว่า นักเรียน

** โคลงกระทู้ที่มีคำเดียวกันขึ้นต้นทุกบาทเช่นบทที่ ๑๓, ๑๕, ๑๗, ๓๒ นั้น ไม่จำเป็นต้องเว้นระยะห่างระหว่างคำกระทู้กับคำต่อไปในบาทเดียวกัน เวลาอ่านอ่านตามปกติ

๑๗(๖๗)	เสียนสินสงวนศักดิ์ไว้ เสียดศักดิ์สู่ประสงค์ เสียวรู้เร่งดำรง เสียดสัตย์อย่าเสียดสู้	วงศ์หงส์ สิ่งรู้ ความสัตย์ ใวนา ชีพม้วยมรณา
๑๘(๖๘)	ตัดจันทน์พันมวงไม้ แปลงปลูกหนามลามรก ฆ่าหงส์มยุรนา เลี้ยงหมู่กาบินเนื้อ	จัมบก รอบเรือ กระเหว่า เสียนา ว่ารู้ลีลา
๑๙(๗๐)	น้ำเคี้ยวยุงว่าเงี้ยว ทรายเหลือบหางยุงงาม ดาทรายยิ่งนิลวาม ลิ่งว่าหว่าห้วงหว่า	ยุงตาม ว่าหญ้า พรายเพริศ หว่าดินโคดตาม
๒๐(๗๕)	*พระสมุทรสุดลิกล้าน สายดิ่งทึงทอดมา เขาสูงอาจวัดวา จิตมนุษย์นี้ไซรั	คณนา หยิ่งได้ กำหนด ยากแท้หยั่งถึง*
๒๑(๘๖)	รักกันอยู่ขอบฟ้า เสมออยู่หอแห่งเดียว ซังกันบ่แลเหลียว เหมือนขอบฟ้ามาป้อง	เขาเขียว ร่วมห้อง ดาต่อ กันนา ป่าไม้มาบัง
๒๒(๘๗)	ให้ท่านท่านจักให้ นบท่านท่านจักปอง รักท่านท่านควรครอง สามสิ่งนี้เว้นไว้	ตอบสนอง นอบไหว ความรัก เรานา แต่ผู้ทรชน
๒๓(๘๘)	แม้มีความรู้ตั้ง มิบมีคนชู หัวแหวนค่าเมืองตรู ทองบรองรับพื้น	สัพพัญญู ห่อนขึ้น ตาโลก ห่อนแก้วมีศรี

๒๔(๙๖)	* เจ็ดวันเว้นติดขัด อีกพระห้าวันหนึ่ง สามวันจากนารี วันหนึ่งเว้นล้างหน้า	ดนตรี เน้นซ้ำ เป็นอื่น อับเศราศรีหมอง*
๒๕(๙๙)	ใครจักผูกโลกแม่ เหล็กเท่าล้าตาลตริง มนต์ยาผูกนานหึง ผูกเพื่อไมตรีนั้น	รัดตรึง ไปหมั้น หายเสื่อม แน่นเท่าวันตาย
๒๖(๑๐๒)	ผจญคนมักโกรธด้วย ผจญหมู่ทรชนดี ผจญคนจิตโลภมี ผจญอัสติย์ให้ยัง	ไมตรี ต่อตั้ง ทรัพย์เมื่อ แผลนา หยุดด้วยสัตยา
๒๗(๑๐๕)	คนใดคนหนึ่งผู้ เคียดฆ่าคนอนันต์ ไปปานบุรุษอัน เขียรท่านเย็นยอแล	ใจกรรจ หนักแท้ ผจญจิต เองนา ว่าผู้มีชัย
๒๘(๑๑๔)	ความรู้ยิ่งล้ำ คิดค่าควรเมืองนับ เพราะเหตุจกอยู่กับ โจรจักเบียนบได้	สินทรัพย์ ยิ่งไซ้ กายอาต-มานา เร่รู้เรียนเอา
๒๙(๑๖๙)	โทษท่านผู้อื่นเพียง ปองตินินินทา โทษตนเท่าฎา บ้องปิดคิดซ่อนเร้น	เมสิดงา ห่อนวัน หนักยิ่ง เรื่องร้ายหายสูญ
๓๐(๑๗๖)	ราชาธิราชน้อม อำมาตย์เป็นบรรทัด ฝูงราชภู่อยู่ศรีสวัสดิ์ เมืองดังนี้เลิศแล	ในสัตย์ ถ่องแท้ ทุกเมื่อ ไพร่ฟ้าเปรมปรีดิ์

๓๑(๒๑๐)	คนใดละพ่อทั้ง อันทุพลชรา- ขับไล่ไปมีปรา- คนตั้งนี้ฤาแคล้ว	มารดา ภาพแล้ว นี้เนตร คลาดพันภัยยัน
๓๒(๒๓๒)	หอมกลั่นดอกไม้ที่ หอมแต่ตามลมฤา หอมแห่งกลิ่นกล่าวคือ หอมสุดหอมสะท้อน	นับถือ กลับย้อน ศีลสัตย์ นี้นา ทั่วไกลไกลถึง
๓๓(๒๓๓)	ทำบุญบุญแต่งให้ คือตั้งเงาตามตน ผู้ทำสิ่งอุกศล ดูจักษุเกรียนเวียนแล้ว	เห็นผล ติดแท้ กรรมติด ตามนา ไล่ต้อนตื่นโค
๓๔(๒๕๗)	น้ำเหม็นมล้างสิ่งเหน้า มล้างอุทกบริสุทธิ์ คนเวอร์ต่อเวอร์ประทุษฐ์ เอาอเวอร์ระงับหง้าย	โฉนหยุด เสื่อมร้าย ทวีโทษ อาจสิ้นสูญเวร
๓๕(๒๗๕)	** กำนับบอกเลิกต้น มรรยาทล่อสันดาน โฉดฉลาดเพราะคำขาน หย่อมญาเหี่ยวแห้งเรือ	ชลธาร ชาติเชื้อ ควรทราบ บอกร้ายแสดงดิน**
๓๖(๒๘๓)	อย่าเอื้อมเด็ดดอกฟ้า สูงสูดมือมักตรอม เด็ดแต่ดอกพะยอม สูงก็สอยด้วยไม้	มาถนอม อกไข ยามยาก ชมนา อาจเอื้อม*เอาถึง

* อาจเอื้อม ในที่นี้อ่านว่า อาด - จะ - เอื้อม อาจ เป็นกริยาช่วย เอื้อม หมายถึง ยื่นมือออกไปพยายาม
จะหยิบหรือจับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่อ่านว่า อาด - เอื้อม ซึ่งหมายถึง บังอาจทำในสิ่งที่ไม่สมควร

**บทอาชยาน

๓๗(๒๘๕)	ถึงจนทนสู้กัด อย่าเที่ยวแกล้งเนื้อเถื่อ อดอยากเยี่ยงอย่างเสือ โซกเสาะใส่ทอง	กินเกลือ พอกพ้อง สงวนศักดิ์ จับเนื้อกินเอง
๓๘(๒๘๘)	เบิกทรัพย์วันละบาทซื้อ นายหนึ่งเลี้ยงพยัคฆา สองสามสี่นายมา บังทรัพย์สี่ส่วนถ้วน	มังสา ไปอ้วน กำกับ กันแซ บาทสิ้นเลือดตาย
๓๙(๓๐๕)	โคควายววยซีฟได้ เป็นสิ่งเป็นอันยัง คนเด็ดดับสูญสัง- เป็นชื่อเป็นเสียงได้	เขาหนิง อยู่ไซรั ขาวร่าง แต่ร้ายกับดี
๔๐(๓๔๒)	บางคาบภาณุมาศขึ้น บางคาบเมรุปตรง ไฟยมดับเย็นบง- ยีนสัตย์สาธุชนแท้	ทางลง ก็ดี อ่อนแอ กชงอก ผานา ห่อนเพี้ยนลักปาง
๔๑(๓๙๙)	*เพื่อนกิน ลินทรัพย์แล้ว หาง่าย หลายหมื่นมี เพื่อนตาย ถ่ายแทนชี- หายาก ฝากผีไข้	แห่งหนึ มากได้ วาอาตม์ ยากแท้จักหา*
๔๒(๔๐๗)	อ่อนหวานมานมิตรล้น หยาบปมีเกลอกราย ดุดดวงศศิฉาย สุริยส่องคาราไร	เหลือหลาย เกลื่อนไกล ดาวดาษ ประดับนา เพื่อร้อนแรงแสง

กิจกรรม

๑. ฝึกอ่านออกเสียงและอ่านเป็นทำนองเสนาะ

โคลงโลกนิติทุกบท กวีได้เลือกสรรถ้อยคำอย่างประณีตบรรจง ใช้คำสั้น มีความหมายลึกซึ้ง แต่งถูกต้องตามข้อบังคับของโคลง ไพเราะทั้งเสียงและจังหวะ ยิ่งเมื่ออ่านออกเสียงดัง ๆ เป็นทำนองเสนาะจะได้รับรสของคำประพันธ์มากยิ่งขึ้นกว่าการอ่านในใจ นักเรียนจึงควรหัดอ่านออกเสียงและอ่านเป็นทำนองเสนาะ อาจอ่านเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม หรืออ่านสลับกัน โดยนักเรียนชายอ่านบทหนึ่ง นักเรียนหญิงอ่านอีกบทหนึ่งก็ได้ นอกจากนี้นักเรียนควรหาโอกาสอ่านด้วยตนเองนอกห้องเรียนหรือที่บ้าน

๒. ฝึกศึกษาข้อบังคับของการประพันธ์

๑) ยกโคลงแม่บทขึ้นมาทบทวน (โคลงแม่บท หมายถึง โคลงที่แต่งถูกต้องตามข้อบังคับ เอก ๗ โท ๔ ไม่มีคำเอกโทษ โทโทษ ไม่มีการใช้คำตายแทนเสียงเอก ไม่มีการใช้คำที่มีรูปวรรณยุกต์แทนคำสุภาพ เช่น โคลง จากมามาลือล้า ล้าบาง) เปรียบเทียบดูว่าโคลงโลกนิติบทหนึ่งบทใดที่นักเรียนชอบ มีการใช้คำตามข้อบังคับตรงตามโคลงแม่บทหรือไม่อย่างไร แล้วให้สรุปเป็นหลักว่า ข้ออนุโลมในการแต่งโคลงสี่สุภาพมีอะไรบ้าง

๒) หยิบยกคำที่ใช้เอกโทษและโทโทษที่ปรากฏในโคลงโลกนิติมาให้ครบ และชี้ให้เห็นว่า คำ ๆ นั้นโดยปกติสะกดอย่างไร

๓) สังเกตการใช้สัมผัสระหว่างคำสุดท้ายของวรรคแรกกับคำแรกของวรรคหลัง และสัมผัสภายในวรรค นักเรียนเห็นว่าสัมผัสนั้นทำให้คำประพันธ์ไพเราะยิ่งขึ้นเพียงใด จงยกตัวอย่าง

๔) สังเกตวิธีอ่านรวมคำจากตัวอย่างในโคลงโลกนิติที่ได้เรียนนี้ แล้วสรุปว่าหลักการรวมคำเพื่อให้ถูกต้องตามข้อบังคับได้แก่อะไร พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ

ตัวอย่างโคลงที่มีบางวรรคต้องรวมคำเพื่อให้จำนวนคำครบตามข้อบังคับ เช่น

อัญชยมบรมนเรศรเฝ้า	รามวงศ์
พระผ่านแผ่นไผททรง	สืบให้
แสงยิงสิ่งสดับองค์	โอวาท
หวังประชาชนให้	อ่านแจ้งคำโคลง

คำ *ชยม บรม* และ *นเรศร* เป็นคำ ๒ พยางค์ ต้องรวมแต่ละคำให้เป็นดูพยางค์เดียว และจะสังเกตได้ว่าคำข้างต้น พยางค์แรกเป็นเสียงเบา

๓. ฝึกตีความ

๑) แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มละประมาณ ๓ - ๕ คน ช่วยกันสรุปความหมายของโคลงแต่ละบท แล้วเรียบเรียงโดยใช้ถ้อยคำให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ส่งให้ครูตรวจ ครูอาจให้ทุกกลุ่มพิจารณาโคลงทุกบทหรืออาจมอบหมายโคลงบางบทให้บางกลุ่มพิจารณา

๒) เมื่อได้สรุปความหมายของโคลงแล้ว ให้ช่วยกันพิจารณาโวหารเปรียบเทียบว่า กวีเปรียบเทียบอะไรกับอะไร ครูเป็นผู้ตรวจอนุโลมตามข้อแรก

๓) พิจารณาวลีเปรียบเทียบว่า แสดงให้เห็นถึงความฉลาดและความแยบคายของผู้ประพันธ์เพียงใดที่ทำให้ผู้อ่านแลเห็นภาพ และเกิดความซาบซึ้งในโวหารเปรียบเทียบนั้น โดยยกบทโคลงที่นักเรียนประทับใจมาประกอบ อายกมาหลาย ๆ บทประกอบคำอธิบายก็ได้

๔. ฝึกเขียน

๑) เรียงความยาวประมาณ ๑๐ บรรทัด เล่าเรื่องราวที่เป็นประสบการณ์ของนักเรียนที่อาจเทียบกับสุภาษิตหรือข้อคิดอันใดอันหนึ่งในบทโคลงที่ได้เรียนนี้

๒) เรียงความยาวประมาณ ๑๐ บรรทัด แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคำสอนหรือข้อคิดในโคลงที่นักเรียนสนใจ ยกตัวอย่างว่า เราอาจปฏิบัติตามสุภาษิตอย่างไรได้บ้าง

๕. ฝึกพูด

ให้นักเรียนเตรียมตัวล่วงหน้าเพื่อออกมาพูดหน้าชั้นในทำนองวิจารณ์ว่า โคลงโลกนิติบทใดที่ยังทันสมัยอยู่เสมอ และมีบทใดที่ค่อนข้างจะล้าสมัย เมื่อนักเรียนพูดจบจะให้คนอื่น ๆ แสดงความคิดเห็นเชิงสนับสนุนหรือเชิงคัดค้าน ต่อจากนั้นให้ผู้พูดคนแรกชี้แจงอีกครั้งหนึ่งว่ายังคงยืนความเห็นเดิมของตนหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้พึงรักษามารยาทและใช้ถ้อยคำให้สุภาพด้วย

กิจกรรมเสริม

๑. แต่งนิทานเทียบสุภาษิตในโคลงโลกนิติ โดยผูกเรื่องขึ้นเอง หรืออาศัยจากเค้าเรื่องที่ได้อ่านหรือได้ฟังมา

๒. ให้นักเรียนช่วยกันรวบรวมคำพังเพยหรือสุภาษิตที่มีความหมายเทียบได้กับสุภาษิตในโคลงโลกนิติ แบ่งงานกันทำบัญชีสุภาษิตเก็บเข้าแฟ้มไว้ หรือผลิตกันเขียนคำพังเพย หรือสุภาษิตเป็นตัวอักษรสวยงาม ติดที่ป้ายนิทรรศการตามความสนใจของนักเรียน โดยความเห็นชอบของครู

สามก๊ก

ตอน จูล่งฝ่าทัพรับอาเต๊า



นำเรื่อง

เรื่อง สามก๊ก ตอนที่นำมาให้นักเรียนอ่านนี้ ได้คัดมาจากหนังสือ สามก๊ก ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ตอนที่ ๓๗ ฉบับราชบัณฑิตยสภาชำระ หนังสือ สามก๊ก เรียบเรียงในรัชกาลที่ ๑ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตั้งวรรณคดีสโมสรขึ้น เพื่อส่งเสริมการแต่งและทะนุบำรุงด้านวรรณคดีของไทย วรรณคดีสโมสรได้ยกย่องว่าสามก๊กเป็นหนังสือที่แต่งดียอดเยี่ยมประเภทร้อยแก้วคู่กับหนังสือราชาธิราช นอกจากสำนวนภาษาที่จัดว่าดีเยี่ยมแล้ว หนังสือ สามก๊ก ยังอยู่ในความนิยมของผู้อ่านไม่ว่าจะอยู่ในสมัยใด เพราะเนื้อเรื่องของสามก๊ก นั้นไม่ว่าจะจับเอาตอนใดขึ้นมา ก็อาจปรับใช้กับชีวิตคนในทุกยุคทุกสมัยได้เป็นอย่างดี

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่อง สามก๊ก ตอนที่นำมาให้นักเรียนอ่าน จะขอสังเขปความจากตำนานสามก๊ก พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ มาเพื่อประกอบความเข้าใจของนักเรียนดังนี้

หนังสือ สามก๊ก นี้ไม่ใช่พงศาวดาร นักปราชญ์จีนคนหนึ่งเลือกเอาพงศาวดารตอนหนึ่งมาแต่งขึ้น โดยประสงค์จะให้เป็นการสำหรับศึกษาอุบายการเมืองและการสงคราม และแต่งได้ดียิ่ง จึงกลายเป็นหนังสือที่อ่านแพร่หลาย และเป็นที่ยอมรับนับถือกันทั้งในประเทศจีนและประเทศอื่น ๆ มีการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ถึง ๑๐ ภาษา และแปลเป็นภาษาไทยในราว พ.ศ. ๒๓๔๕ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทั้งนี้ด้วยทรงตั้งพระนครขึ้นใหม่ จึงทรงเอาเป็นพระราชธุระชวนชาวสร้างหนังสือต่าง ๆ ขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ประเทศ โปรดให้รวบรวมตำรับตำราเก่า และโปรดให้แต่งขึ้นใหม่จำนวนหลายเล่ม เรื่องสามก๊กนับเป็นเรื่องหนึ่ง แต่ในบรรดาหนังสือพงศาวดารจีนทั้งหลายที่ได้แปลเป็นภาษาไทย นับถือกันว่า สำนวนหนังสือ สามก๊ก ดีกว่าเรื่องอื่น ๆ เพราะใช้ถ้อยคำและเรียงความเรียบร้อยสม่าเสมอ อ่านเข้าใจง่าย จึงใช้หนังสือ สามก๊ก เป็นแบบสำหรับหัดเรียงความในโรงเรียนมาช้านาน มีสำนวนที่คัดลอกกันไว้หลายสำนวน แต่สำนวนที่นำมาตีพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกที่โรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ มีชชันนาเรียอเมริกัน เป็นสำนวนที่ได้สอบกับต้นฉบับของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ และพิมพ์ออกจำหน่ายเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๐๘ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เรื่อง สามก๊ก เป็นเรื่องตอนที่แผ่นดินจีนแบ่งแยกออกเป็นสามก๊กใหญ่ ๆ นับตั้งแต่สมัยพระเจ้าเลนเต้กษัตริย์ราชวงศ์ฮั่น ครองราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๗๑๑ พระเจ้าเลนเต้เป็นกษัตริย์อ่อนแอ เชื้อพัวงกษัตริย์ในการปฏิบัติราชการงานเมือง บ้านเมืองจึงเกิดจลาจล มีโจรผู้ร้ายชุกชุม ต่อมาราชสมบัติตกอยู่กับพระเจ้าเหี้ยนเต้ราชบุตร มีตั้งโต๊ะและต่อมาโจโฉเป็นเชิงก๊กหรือมหาอุปราชดูแลการงานของแผ่นดิน ในระยะนั้นเล่าปี่ เชื้อสายราชวงศ์ฮั่น

ได้ครองแคว้นเสฉวน โดยมีขงเบ้งเป็นที่ปรึกษา ฝ่ายขุนกวนก็ตั้งตัวเป็นใหญ่ทางเมืองกังตั๋ง หัวเมืองใหญ่ทางทิศตะวันออก แผ่นดินจีนจึงแตกแยกเป็นสามก๊ก ทางเมืองหลวงเมื่อโจโฉตายแล้ว โจโฉบุตรของโจโฉถอดพระเจ้าเหี้ยนเต้ออกจากราชสมบัติ ตั้งตัวเองขึ้นเป็นกษัตริย์องค์แรกแห่งราชวงศ์วุย

เหตุที่เลือกเรื่อง สามก๊ก ตอนจู่งตี้ฝ่าทัพรบอาเต๋ามาให้อ่าน ก็เพื่อจะให้นักเรียนได้ศึกษาพฤติกรรมการณ์ของจู่งทหารเอกคนหนึ่งของเล่าปี่

จู่งซึ่งเป็นตัวละครเอกในตอนนี้นักเรียนจะได้อ่านต่อไป มีความเป็นมาดังนี้

จู่งผู้นี้มีชื่อว่าเตียว แต่ไม่มีใครเรียกเตียวจู่ง จู่งถือทวนเป็นอาวุธ ปรากฏตัวเป็นครั้งแรกในหนังสือ สามก๊ก เมื่ออาสาไปเป็นทหารของกองขุนจ้าน เรื่องมีอยู่ว่าขุนทิวทหารของอ้วนเสี้ยวกำลังขับไล่กองขุนจ้าน จู่งได้ขัดขวาง และช่วยชีวิตกองขุนจ้านไว้ได้ ขุนทิวต้องแตกหนีไปในครั้งนั้น หนังสือ สามก๊ก กล่าวถึงจู่งไว้ดังนี้

กองขุนจ้านจึงออกมาจากเงื้อมเขา เห็นทหารคนนั้นสูงประมาณหกศอก หน้าผากและคิ้วใหญ่ ตาโต จึงถามว่าท่านนี้ชื่อใด มาช่วยเรานี้ขอบใจนัก จู่งย่อตัวลงคำนับแล้วว่า ข้าพเจ้าชื่อจู่ง แซ่เตียว อยู่ ณ เมืองเซียงสั่น แต่ก่อนนั้นข้าพเจ้าอยู่ด้วยอ้วนเสี้ยว ข้าพเจ้าเห็นว่าอ้วนเสี้ยวเป็นคนมีพยศหยาบขำมิได้รักชาติ ข้าพเจ้าจึงหนีมาพึ่งอยู่ด้วยท่าน พอมาพบที่กลางทางนี้ กองขุนจ้านได้ฟังดังนั้นมีความยินดีนัก จึงขึ้นขี่ม้าตัวหนึ่งแล้วพาจู่งกับทหารทั้งปวงยกทัพกลับไป ณ ค่ายริมแม่น้ำ

จู่งอยู่กับกองขุนจ้าน แต่กองขุนจ้านก็หาได้ขุบเลี้ยงให้สมกับความสามารถของจู่งไม่ แม้กระนั้นเมื่อถึงคราวคับขัน จู่งก็ได้ช่วยเหลือกองขุนจ้านจนได้ชัยชนะ เพื่อเป็นตัวอย่างความกล้าหาญของจู่ง จะขอคัดสำนวนจาก สามก๊ก มาดังนี้ “จู่งขับม้าไปข้างขวาก็ขวาแตก ไปข้างซ้ายก็ซ้ายแตกหาผู้ใดต้านทานมิได้” อีกตอนหนึ่งเมื่อจู่งชราแล้วอายุถึง ๗๐ เมื่อออกรบ ข้าศึกถึงกับออกปากชมว่า “จู่งคนนี้มีฝีมือเข้มแข็งนัก ก็สมทุกประการ”

ในการรบครั้งนี้ เล่าปี่ กวนอู และเตียวหุย ได้ยกมาช่วยกองขุนจ้าน กองขุนจ้านจึงพาจู่งไปคำนับเล่าปี่ และยกย่องคุณสมบัติของจู่งไปด้วย เล่าปี่นั้น เห็นรูปร่างจู่งสมเป็นทหารก็มีความรักใคร่จู่งเป็นอันมาก อยากจะได้จู่งไว้ แต่จู่งต้องติดตามกองขุนจ้านอยู่เรื่อยไป ถึงแม้เล่าปี่จะพบกับจู่งอีกหลายครั้งก็หาได้ตัวจู่งไว้ไม่

ต่อมาเมื่อกองขุนจ้านเสียที่อ้วนเสี้ยวแล้วฆ่าตัวตาย จู่งจึงไปตั้งอยู่ ณ เขาโจจิ่วสั่น คอยเล่าปี่อยู่ อ้วนเสี้ยวรู้ฝีมือของจู่ง ได้พยายามมาเกลี้ยกล่อมจู่งอยู่เป็นหลายครั้ง จู่งก็หาใจยินดีด้วยไม่ ตั้งใจแต่จะไปอยู่ด้วยเล่าปี่ จู่งได้กล่าวกับเล่าปี่ตอนพบกันโดยบังเอิญ

ว่า “แต่ข้าพเจ้าเที่ยวมาทุกเมืองจะหาที่พึ่งซึ่งมีน้ำใจโอบอ้อมอารีเหมือนท่านนี้ก็ไม่มี บัดนี้เป็นบุญของข้าพเจ้าได้กลับมาพบท่าน ข้าพเจ้าจะขออยู่เป็นบ่าวท่าน ถึงมาตรว่าจะได้ยากลำบากเป็นประการใด ข้าพเจ้าจะขออาสาไปกว่าจะสิ้นชีวิต”

ตั้งแต่นั้นจุล่งก็ได้รับใช้ใกล้ชิดเล่าปี และเป็นเหมือนทหารองครักษ์ของเล่าปีเรื่อยมา ได้ช่วยเล่าปีให้พ้นจากที่คับขันหลายต่อหลายครั้ง เมื่อครั้งเล่าปีถูกอุบายของซัวมอจนแทบเอาชีวิตไม่รอด ได้หนีไปถึงบ้านสุมาเต็กโซ จุล่งก็ติดตามไปจนพบเล่าปีทีนั้น

จุล่งเป็นทหารที่มีฝีมือเยี่ยมในการรบ ได้ใช้ฝีมือของตนเองอย่างแท้จริง แต่มิได้ลำพองถือตัวว่าเป็นผู้มีฝีมือเอก เป็นทหารอยู่ในระเบียบวินัย ปฏิบัติตามคำสั่งของแม่ทัพทุกประการ จุล่งได้ร่วมรบกับเล่าปีหลายครั้ง จนได้ไปรักษาเมืองห้วนเสีย เมื่อเล่าปีได้ขงเบ้งมาเป็นที่ปรึกษา ทหารเอกทั้งหลายของเล่าปี อาทิ กวนอู และเตียวหุย หาได้มีใจยอมรับนับถือขงเบ้งไม่ ด้วยเห็นว่าขงเบ้งมีอายุเพียง ๒๗ ปี แต่จุล่งมิได้มีทิฐิเช่นนั้น เมื่อได้รับคำสั่งให้ยกทัพมาจากเมืองห้วนเสียมาช่วยเล่าปีด้านทานทัพของแฮหัวตุ้นแม่ทัพของโจโฉ ก็ยกมาโดยดี เมื่อขงเบ้งวางกลอุบายไว้ให้จุล่งถอย จุล่งก็ยอมทำตาม ครั้งนั้นเพราะกลอุบายของขงเบ้ง ถึงแม้เล่าปีจะมีทหารน้อยกว่า ทัพของแฮหัวตุ้นก็พ่ายแพ้อย่างยับเยิน ทหารของเล่าปีทั้งหลายจึงมีใจยอมรับนับถือขงเบ้ง

เล่าปีเป็นคนกตัญญู ไม่ยอมรับเมืองเกงจิ๋วของเล่าเปียว เล่าปีจึงต้องพาครอบครัวและราษฎรที่จงรักภักดีเล่าปีระหกระเหินหนีกองทัพอโจโฉ พวกทหารเตือนเล่าปีให้ทิ้งครัวราษฎรเสีย เพราะทำให้เดินทางได้ช้าเพียงวันละร้อยเส้นเท่านั้น เล่าปีก็หาเชื่อฟังไม่ ในตอนที่เล่าปีประสบชะตากรรมนี้ จุล่งได้เป็นผู้ที่ช่วยครอบครัวของเล่าปีไว้ ซึ่งนักเรียนจะได้อ่านเรื่องราวโดยละเอียดจากที่ดัดตอนมาให้เรียน และเพื่อให้นักเรียนได้ทราบเรื่องราวของเตียวจุล่งโดยตลอด จะกล่าวถึงอวสานของเตียวจุล่ง ไว้โดยสังเขปดังนี้

จุล่งรับราชการอยู่จนถึงสมัยพระเจ้าเล่าเสี้ยนบุตรของพระเจ้าเล่าปีแห่งแคว้นเสฉวน เมื่ออายุ ๗๐ ปี ได้ร่วมรบกับขงเบ้งในสงครามระหว่างเสฉวนกับพระเจ้าโจยอยหลานโจโฉ เมื่อชราแล้วขงเบ้งไม่ยากให้จุล่งออกรบ แต่จุล่งก็อาสาคุมกองหน้า ขงเบ้งอ้อนวอนถึง ๓ ครั้ง จุล่งไม่ยอมฟัง ในที่สุดจุล่งก็ได้ออกรบ และได้แสดงฝีมือเป็นที่คร้ามเกรงของฝ่ายข้าศึกยิ่งนัก ข้าศึกถึงกับคิดอุบายต้อนจุล่งไปไว้ในที่ล้อมคนเดียว รุมรบจุล่งตั้งแต่เช้าจนตกกลางคืน จนจุล่งอ่อนแรงเกือบเสียที่แก่ข้าศึก ขงเบ้งคาดการณ์ไว้แล้วจึงให้ทหารหนุ่ม ๆ ไปช่วยออกมาได้ หลังจากการสงครามนี้ไม่นานนัก จุล่งได้ถึงแก่กรรมในตอนกลางคืนเวลาสามยาม เมื่อขงเบ้งทราบข่าวถึงกับร้องไห้รักจุล่งจนสลบไป เมื่อฟื้นขึ้นก็ร้องว่า อันจุล่งถึงแก่ความตายนี้เหมือนหนึ่งแขนซ้ายพระเจ้าเล่าเสี้ยนหัก ฝ่ายพระเจ้าเล่าเสี้ยนก็ทรงเศร้าโศกมาก ได้ให้ปลุกศาลขึ้นไว้บูชาจุล่งต่อมา

สามก๊ก

ตอน จูล่งฝ่าทัพรับอาเต๊า

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ครั้นเวลาประมาณสามยาม เล่าปี่ได้ยินเสียงคนโห่ร้องอื้ออึงคะนึงมาทางทิศเหนือ ดังหนึ่งแผ่นดินจะถล่มก็ตกใจ จึงขึ้นม้าคุมทหารสองพันยกออกไปพบทัพโจโฉยกตามมา เล่าปี่ก็ขับทหารเข้าสู้รบกันเป็นสามารภ ทหารโจโฉก็ล้อมเล่าปี่เข้าไว้ เตียวหุยเห็นว่าเล่าปี่เข้าอยู่ในกลางทหารโจโฉดังนั้น ก็ตีฝ่าทหารเข้าไปช่วยเล่าปี่ ๗ ได้ที่ดังนั้นก็รบหักตามเตียวหุยออกมาด้านตะวันออก พอบุนเพ่งคุมทหารมาก้าวสกัดหน้าไว้ เล่าปี่จึงขับม้าขึ้นหน้าร้องดำบุนเพ่งว่าอ้ายทรยศต่อเจ้า ยังมีหน้ามาเข้ากับโจโฉอีกเล่า บุนเพ่งได้ยินดังนั้นก็มีความอายไม่อาจรอนหน้าเล่าปี่อยู่ได้ ก็คุมทหารบากหน้าไป

ฝ่ายทหารโจโฉได้ที่ดังนั้นก็ไล่ติดตามเล่าปี่มา เล่าปี่และเตียวหุยสองคนพี่น้องก็ช่วยกันรบพุ่งด้านทานรอมาจนวนเวลารุ่งสว่างขึ้น ครั้นทหารโจโฉห่างออกไปไกลแล้วก็หยุดพักทหารอยู่ เห็นทหารเหลือตามมามีนั้นประมาณร้อยหนึ่ง และครอบครัวอพยพของตัวแลอาณาประชาราษฎรทั้งปวงกระจัดพลัดพรายกันไป เล่าปี่ก็ร้องให้ ว่าคนทั้งหลายมาพลอยฉิบหายล้มตายเพราะเราผู้เดียว ทั้งบุตรภรรยาครอบครัวของเราจะตายอยู่ที่แห่งใดก็มีให้เห็นแก่ตา และเมื่อเล่าปี่ลงนั่งหยุดร้องไห้อยู่ที่นั่น พอบิฮองต้องอาวุธบาดเจ็บเป็นหลายแห่ง ตัวนั้นโถมไปด้วยโลหิต วิ่งเข้ามาบอกว่าบัดนี้จูล่งเอาใจออกห่างไปเข้าด้วยโจโฉแล้ว เล่าปี่ได้ยินดังนั้นคิดว่าเอาบิฮองว่า ท่านนี้หาความพิเคราะห์มิได้ อันจูล่งนี้มีความสัตย์ซื่อรักใคร่เราเป็นอันมาก ซึ่งจะไปอยู่ด้วยโจโฉนั้นอย่าสงสัยเลย

เดียวหุยจึงว่า แต่ก่อนเขาเห็นหน้าพอจะเป็นที่พำนักได้ และบัดนี้เราพี่น้องถึงอับจนแล้ว เขาจึงเอาใจออกห่างกระมัง เล่าปีจึงว่า น้ำใจจูล่งนั้นสัตย์ซื่อแน่นอนนัก จงคิดดูเมื่อครั้งกวนอูไปอยู่ด้วยโจโฉออกฆ่าันเหลียงขุนทิวยเสีย เจ้าก็สงสัยว่าพี่เอาใจออกห่างไปอยู่ด้วยโจโฉ จนถึงจะฆ่ากันเสีย แลครั้งนี้ถึงมาตราว่าจูล่งจะไปอยู่ด้วยโจโฉจริง ดีร้ายจะมีเหตุจึงไปอันจูล่งนั้นเห็นจะไม่ถึงพี่เสียเป็นมั่นคง เดียวหุยไม่เชื่อมีความโกรธนัก จึงคุมทหารม้ายี่สิบรีบกลับไปจะให้พบจูล่ง ครั้นถึงต้นสะพานเตี้ยงบันเกี้ยว จึงเห็นป่าอันหนึ่งอยู่ข้างทิศตะวันออกก็พาทหารเข้าไป จึงตัดกิ่งไม้มาผูกหางม้าเข้าแล้วสั่งว่า ถ้าเห็นกองทัพโจโฉโดยกมา จงตีม้าให้วิ่งวกเวียนไปในป่าให้ผิงคลี่ฟุ้งตลบขึ้น กองทัพโจโฉไม่รู้ก็จะสำคัญว่าชุมนุมอยู่ในป่าเป็นอันมาก เดียวหุยสั่งทหารดังนั้นแล้วก็ขับม้ายืนถือทวนสัถ์อยู่ต้นสะพาน

ฝ่ายจูล่งเข้ารบตะลุมบอนอยู่ในกลางกองทัพโจโฉ ตีตลบออกมาแล้วกลับตีหักเข้าไปเสาะหาเล่าปีและครอบครัวทั้งปวงมิได้พบ ก็ตีตลบเข้าออก่วนวายอยู่แต่เวลายามหนึ่งจนรุ่งสว่างขึ้น จูล่งจึงคิดว่าจะเสาะหาเล่าปีก็มิพบ ทั้งครอบครัวก็หายไปจะเป็นประการใดมิได้รู้ และเล่าปีปลงธุระไว้แก่เราให้รักษานูตรภรรยา มาให้หายเสียในท่ามกลางกองทัพดังนี้ดูมิบังควรนัก จำจะอุตส่าห์ฝ่าฟันเข้าไปหาครอบครัวให้จงได้ ถึงมาตราว่าจะตายในท่ามกลางสงครามก็ตามเถิด แม้มิได้ครอบครัวเล่าปีจะเอาหน้าไปไว้แห่งใด จูล่งคิดดังนั้นแล้ว ก็ขับม้าฝ่าเข้าไปในท่ามกลางทหารโจโฉกับทหารประมาณสามสิบม้าเห็นชาวเมืองทั้งปวงถูกอาวุธบาดเจ็บเป็นอันมาก และเสียงร้องไห้อื้ออึงคะนองไป จูล่งก็ขับม้าเวียนหาครอบครัวของเล่าปีพบกันหยงถูกอาวุธลำบากนอนชุมนุมอยู่ในกอหญ้า จูล่งจึงถามว่า ท่านยังพบนางกำสรวลนินางปิฐุหยินทั้งสองบ้างหรือ กันหยงจึงบอกว่าบัดนี้ท่านทั้งสองเห็นกองทัพโจโฉจนจะทันเข้า ก็ลงจากเกวียน อุ้มบุตรหนีปนระวนไปกับชาวเมืองทั้งปวง ข้าพเจ้าจึงควมม้าตามไปพอถึงเชิงเขา ทหารโจโฉคนหนึ่งเอาทวนแทงถูกข้าพเจ้าตกม้าลงแล้วชิงเอามาไป ข้าพเจ้าเจ็บลำบากเดินไม่ได้จึงหนีซ่อนอยู่ จูล่งให้ทหารคนหนึ่งลงเสียจากม้าให้อุ้มกันหยงขึ้นขี่ม้าแล้วจึงบอกว่าท่านรีบออกไปเถิด ถ้าพบเล่าปีนายเราจงบอกว่า บัดนี้นางกำสรวลนิพลัดไปยังหาพบตัวไม่เราจะสืบเสาะหาให้จงได้จึงจะกลับไป ถ้าเรามีได้นางกำสรวลนิแม้จะเป็นตายประการใดก็มีได้คิดชีวิต จูล่งสั่งแล้วก็ควมม้าไป

พอได้ยินเสียงทหารคนหนึ่งร้องทักออกมาว่า จูล่งจะรีบขับม้าไปแห่งใด จูล่งได้ยินดังนั้นก็ชักม้าหยุดไว้ แล้วถามว่าท่านนี้ผู้ใด ทหารนั้นจึงบอกว่า ข้าพเจ้าเป็นคนขับเกวียนของนางกำสรวลนิ ถูกเกาทัณฑ์ป่วยไปมิได้ จูล่งจึงถามว่านางไปอยู่แห่งใด ทหารจึงบอกว่าบัดนี้นางหนีปนไปกับชาวเมืองข้างทิศใต้ จูล่งได้ฟังดังนั้นก็ถึงทหารทั้งปวงเสียขับม้ารีบตามไปแต่ผู้เดียว พอพบชาวเมืองทั้งสองหนีชุมนุมอยู่เหล่าหนึ่ง จึงถามว่า นางกำสรวลนิอยู่ในพวกนี้ด้วยหรือ

นางกำฮูหยินได้ยืนดั่งนั้น แลมาเห็นจู๋ล่งก็ค่อยคลายใจ จึงร้องบอกไปว่า ข้าพเจ้า
อยู่ที่นี่ ท่านจงช่วยชีวิตไว้ให้รอด แล้วก็ร้องให้ จู๋ล่งโจนลงจากหลังม้ามีขม้นเข้าไปหาแล้ว
จึงว่า ซึ่งข้าพเจ้ามิได้ระวังระไวท่านและให้ได้ความลำบากนั้นโทษข้าพเจ้าผิดนักหนาแล้ว
บัดนี้นางบิฮูหยินกับอาเต๋าผู้บุตรนั้นไปอยู่แห่งใดเล่า นางกำฮูหยินจึงบอกว่า ขณะเมื่อลงจาก
เกวียนเข้าปนะรวนกับชาวเมืองนั้นมาด้วยกัน ครั้นทหารโจโฉไล่ตีเข้ามาภายหลัง ต่างคน
ต่างแตกกระจัดกระจายไปมิรู้ว่าจะไปแห่งใดเลย

เมื่อพูดกันอยู่นั้น พothar โจโฉกองหนึ่งไล่ขับครอบครัวเข้ามา จู๋ล่งได้ยินเสียงร้องให้
อื้ออึงคะนองขึ้น จู๋ล่งตกใจโดดขึ้นหลังม้ามีขม้นแลไปเห็นอิโตคุมทหารกองหนึ่งประมาณพันเศษ
จับได้บิฮูหยินมัดมือคุมมาบนหลังม้า ก็ขับม้าควบเข้าไปตวาดด้วยเสียงอันดัง จะรบด้วยอิโต ๆ
ขับม้าเข้ารบด้วยจู๋ล่งไม่ทันได้เพลงหนึ่ง จู๋ล่งเอาทวนแทงถูกอิโตตกม้าตาย แล้วก็แก้มัดบิฮู
เสีย ซึ่งได้ม้าทหารสองตัวจึงให้บิฮูหยินขี่ม้าพาออกมาส่งถึงต้นสะพาน

เดียวหุยแลเห็นจู๋ล่งมาดั่งนั้นร้องว่า เหตุใดจู๋ล่งจึงเอาใจออกห่างที่เราไปเข้าด้วยโจโฉ
จู๋ล่งจึงร้องว่า ท่านอย่าว่าดั่งนั้น ซึ่งตัวเรามาขึ้นนี้เพราะเหตุด้วยนางกำฮูหยินนางบิฮูหยิน
ทั้งสองหายไป เราเที่ยวเสาะหาอยู่จึงเข้ามาต่อภายหลัง ซึ่งเราจะเอาใจออกห่างไปอยู่ด้วย
โจโฉนั้นหาไม่ได้ เดียวหุยได้ฟังดั่งนั้นจึงว่า นี่หากกันหยงมาบอกหนักเบาแก่เราก่อน หาไม่
ตัวท่านกับเราก็จะได้ผิดใจกัน จู๋ล่งจึงถามว่า บัดนี้นายเราอยู่แห่งใดเล่า เดียวหุยจึงบอกว่า
ที่เราอยู่ข้างหลัง ทางไม่ไกลนักดอก จู๋ล่งจึงว่า แก่บิฮูหยิน ท่านพานางกำฮูหยินไปให้นายเรา
ก่อนเถิด ตัวเราจะกลับไปเที่ยวสืบเสาะหานางบิฮูหยินกับอาเต๋าให้ได้ก่อนแล้วจะกลับมา จู๋ล่ง
ก็ควมม้ากลับไปพบแฮหัวอินคุมทหารประมาณห้าสิบคน ขี่ม้าถือทวนเหน็บกระบี่ยืนสกัดทาง
จู๋ล่งไว้ จู๋ล่งขับม้าเข้ารบกับแฮหัวอินได้เพลงหนึ่งก็เอาทวนแทงถูกแฮหัวอินตกม้าตาย ทหาร
ทั้งปวงก็แตกหนีไป และแฮหัวอินคนนี้เป็นคนสนิทของโจโฉ มีกำลังมาก โจโฉรักใคร่ให้ถือ
กระบี่ชื่อเก็กเทินเกี่ยม ถ้าจะฟันเหล็กก็ดูจึ่งหนึ่งว่าฟันหอย

จู๋ล่งได้กระบี่แล้วก็ชักออกดู เห็นอักษรจารึกอยู่ก็รู้ว่ากระบี่เอกของโจโฉ จู๋ล่งเหน็บ
สะพาย แล้วก็ควมม้าตีฝ่าเข้าไปหานางบิฮูหยินในกองทัพแต่ผู้เดียว มิได้กลัวแก่ความตาย
พบครอบครัวชาวเมืองทั้งสองก็ถามหานางบิฮูหยินมิได้ขาด คนหนึ่งจึงชี้มือว่า นางบิฮูหยิน
ถูกทวนที่ขาเดินมิได้ อุ่มลูกนั่งซ่อนอยู่ที่ริมผนังตึกตรงนี้ จู๋ล่งแจ้งดั่งนั้นก็ควมม้ารีบไปถึงตึก
หลังหนึ่งไฟไหม้ยังแต่ผนัง ก็เข้าไปดูเห็นนางบิฮูหยินอุ่มอาเต๋านั่งร้องไห้อยู่ริมปากบ่อ จู๋ล่ง
โจนลงจากม้าวิ่งเข้าไปคำนับแล้วก็ร้องให้

นางบิฮูหยินเห็นจู๋ล่งมาดั่งนั้นก็ดีใจจึงว่า ท่านมาพบข้าพเจ้าบัดนี้เหมือนหนึ่งเอาชีวิต
ลูกข้าพเจ้าไว้ ขอท่านได้มีความกรุณาพาเอาอาเต๋านี้ไปให้บิดาให้ได้เห็นหน้าหน้าหนึ่งเถิด
อันตัวข้าพเจ้านี้ถึงจะตายก็ตามแต่เวรหนหลัง จู๋ล่งจึงว่า ซึ่งท่านได้ความลำบากทั้งนี้ก็เพราะ

ข้าพเจ้ารักษาท่านมิได้โทษมิแก่ข้าพเจ้าเป็นข้อใหญ่ และบัดนี้ข้าพเจ้าติดตามมาพบท่านแล้ว ขอเชิญท่านขึ้นม้าเถิด ข้าพเจ้าจะเดินเท้าตีฝ่าทหารทั้งปวงนำหน้าท่านออกไป นางบิฐหยินจึงว่า ท่านอย่าวิตกถึงข้าพเจ้าเลย ตัวข้าพเจ้านี้ป่วยหนักอยู่แล้วเห็นจะมีรอด และบุตรข้าพเจ้านี้จะมีรอดชีวิตก็เพราะท่านซึ่งท่านจะลงจากม้านั้นก็เหมือนหนึ่งชีวิตลูกข้าพเจ้าหาไม่ ท่านจงรีบเอาแต่ลูกข้าพเจ้าไปเถิด อย่าเป็นห่วงเป็นใยด้วยข้าพเจ้านี้เลย จูล่งจึงว่า ท่านอย่าหนักหน่วงให้ข้าพเจ้าช้าอยู่เลย เชิญขึ้นม้าเร็ว ๆ เถิด เสียงทหารโจโฉให้ร้องกระชั้นล้อมเข้ามาใกล้อยู่แล้ว นางบิฐหยินจึงว่า ท่านเอ็นดูแล้ว จงรีบพาเอาบุตรข้าพเจ้านี้หนีให้รอดเถิด ตัวข้าพเจ้านี้จะไปด้วยมิได้ จะมาเป็นห่วงอยู่ด้วยข้าพเจ้านี้ก็จะพากันตายเสียเปล่า แล้วก็เอาลูกส่งให้จูล่ง ๆ ก็มีรับ แต่ฝ่าเชิญนางบิฐหยินขึ้นมาถึงสองครั้งสามครั้ง นางบิฐหยินก็มีได้ขึ้น อ้อนวอนกันอยู่เป็นช้านาน เสียงทหารโจโฉก็ยิ่งให้ร้องกระชั้นใกล้เข้ามา จูล่งจึงว่า ท่านจะหนักหน่วงอยู่ฉะนี้ ถ้าและทหารโจโฉยกมาถึงเข้าจะมีพากันวุ่นวายเสียการไปหรือ นางบิฐหยินได้ฟังดังนั้นก็เอาเอาเต้าผู้บุตรเลี้ยงเป็นลูกของนางกำฮูหยินภรรยาหลวงนั้นวางลงไว้เหนือแผ่นดินต่อหน้าจูล่ง แล้วก็โจนลงในบ่อน้ำตาย

จูล่งเห็นดังนั้นก็ร้องให้ จึงกวาดเอาดินถมบ่อเสียหวังจะมีให้ทหารโจโฉเห็นซากศพ จึงเอาผ้าห่อตัวเอาเต้าเข้าทำเป็นอุ้งสวมคอลงแล้ว ปลดกระดุมเกราะเสียแหวกอกออก เอาเอาเต้าซ่อนเข้าในเกราะกลัดคุมหุ้มตัวไว้แล้วก็ขึ้นม้าขับออกมา พอพบฮั่นแบ่งซึ่งเป็นทหารรองโจโฉคุมทหารเดินเท้ากองหนึ่งออกสกัดทางไว้ จูล่งก็ขับม้าเข้ารบด้วยฮั่นแบ่งได้สามเพลง ฮั่นแบ่งเสียที จูล่งแทงด้วยทวนตักม้าตายก็รบหักฝ่าออกมา พอพบกองทัพเตียวคับตั้งสกัดอยู่อีก จึงขับม้าเข้ารบด้วยเตียวคับได้สิบห้าเพลงก็ชักม้าควบหนี เตียวคับเห็นได้ทีก็ชักม้าไล่ตามไป จูล่งขับม้าหนีไปโดยเร็วปะหลุมเก่าแห่งหนึ่งม้ายังตัวมีทันก็ตกลง เตียวคับได้ทีขับม้าสะอึกกระโจนมาจะแทงด้วยทวน ขณะนั้นเป็นบุญของเอาเต้าซึ่งจะได้เป็นกษัตริย์ มิควรที่จะตายด้วยอาวุธ ก็ให้บันดาลเป็นแสงเพลิงวาบสว่างเป็นเปลวขึ้นจากหลุม เตียวคับเห็นดังนั้นก็ตกใจ ม้านั้นก็ยืนชะงักอยู่ จูล่งกระriebเตียนพนักข้างม้าโดดแผ่นขึ้นจากหลุมหนีไปได้ เตียวคับเห็นประจักษ์ดังนั้นก็มีอาจที่จะตามแต่ม้าเอียนและเตียวคีสองคนคุมทหารวิ่งตามร้องมาข้างหลังว่า จูล่งครั้งนี้จะหนีเรามีพ้นแล้ว ฝ่ายเจียวเหียบและเจียวหล้าสองคนคุมทหารก้าวสัดอยู่ข้างหน้า จูล่งก็ขับม้าเข้ารบด้วยทหารทั้งสี่นายเป็นสามารภ และทหารเหล่านั้นก็เข้าล้อมรุมรอบพุ่งเป็นอลหม่าน จูล่งก็ชักกระบี่ออกไล่ฟันทหารทั้งปวงล้มตายเป็นอันมาก

โจโฉขึ้นอยู่บนเนินเขาเก่งสั่น แลลงไปเห็นจูล่งเข้ารบพุ่งทะลุบ่อนด้วยทหารทั้งปวง และฝ่าฟันไปมิได้ย่อท้อ จึงถามว่าทหารเล่าปี่คนนี้ชื่อใดมีฝีมือเข้มแข็งนัก โจโฉได้ยินโจโฉถามก็ขับม้ารีบลงไปจากเนินเขาสกัดหน้าจูล่งไว้ แล้วร้องถามว่าท่านนี้ชื่อใด จูล่งจึงร้องบอกว่าเราชื่อเตียวจูล่ง โจโฉหวั่นกลัวก็กลับไปแจ้งแก่โจโฉ ๆ จึงสรรเสริญว่าทหารคนนี้มีอำนาจ

ประจักษ์แล้วจึงสั่งให้ไปร้องประกาศว่าอย่าให้ผู้ใดเอาเกาทัณฑ์ยิงจูล่งเลยจะตายเสีย จงช่วยกันล้อมจับเอาเป็นให้ได้ ฝ่ายจูล่งก็ขับม้าไล่ฝ่าพันทหารทั้งปวงออกมาได้ ด้วยเหตุว่าโจโฉห้ามทหารทั้งปวงมิให้ยิงเกาทัณฑ์ และบุญของอาเต๊าที่จะได้เป็นกษัตริย์นั้นด้วย จึงเผอิญให้จูล่งผ่านายกองใหญ่เสียได้ถึงสองนาย ทหารเอกห้าสิบคนโลหิตติดเกราะและข้างม้าดุจนึ่งรดด้วยน้ำครั่ง

จูล่งขับม้าพาอาเต๊าเข้ามาถึงเนินเขาแห่งหนึ่ง พบจิงจิ้นกับจงสินพี่น้อง ซึ่งเป็นทหารรองแฮหัวตุ้นชักม้าสกัดหน้าไว้ จูล่งขับม้าเข้ารบด้วยจิงจิ้นจงสินได้สามเพลง แทะเอาจิงจิ้นตกม้าตาย จูล่งก็ขับม้ารีบหนีไป จงสินขับม้าไล่ตามกระชั้นติดมาจูล่งส่งไป ขยับจะแทงด้วยทวนจนจะได้จะเสียวรอมร่อยอยู่ จูล่งชักม้าหันตัวจะกลับมาต่อสู้ด้วยจงสิน พอมาจิงสินไล่กระชั้นชิดไปยั้งตัวไม่ทัน ออกจิงสินและออกจูล่งจกแหล่นปะทะกันเข้า จูล่งเอาทวนปิดทวนจิงสินโดยเร็ว กระเด็นไป จึงชักเอากระบี่ฟันจิงสินถูกศีรษะตลอดลงไป ตัวขาดออกตกลงซีกหนึ่ง จงสินขาดใจตายในทันใด จูล่งก็ขับม้ารีบหนีไปถึงสะพานเตียงบันเกี้ยว พอได้ยินเสียงทหารโจโฉให้ร้องตามมาข้างหลัง กำลังม้าและกำลังจูล่งก็อ่อนลง พอแลเห็นเตียวหุยยืนอยู่ที่สะพานจึงร้องว่า คราวนี้เหลือกำลังข้าพเจ้านัก ท่านช่วยข้าพเจ้าด้วย เตียวหุยจึงร้องว่า ท่านรีบข้ามสะพานไปเสียให้พ้นเถิด ข้าพเจ้าจะสู้เอง จูล่งก็รีบข้ามสะพานไปทางประมาณสองร้อยเส้น ก็พบเล่าปี่พักอยู่ จูล่งก็ลงจากม้าเข้าไปคำนับแล้วร้องให้ เล่าความให้ฟังทุกประการ แล้วว่า ข้าพเจ้าได้แต่อาเต๊าบุตรของท่านห่อมาในเกราะและเมื่อข้าพเจ้าตีหักออกจากที่ล้อมรบพุ่งกันอยู่กับทหารโจโฉนั้นยังได้ยินเสียงร้องให้อยู่ บัดนี้นั่งไปนานแล้วมิได้ยินเสียงร้องให้ จะเป็นอันตรายเสียก็มีรู้เลย

จูล่งแก่เกราะออก เห็นอาเต๊านอนหลับก็ดีใจจึงว่าแก่เล่าปี่ว่าบุญของท่านนักหนา บุตรของท่านหาเป็นอันตรายสิ่งใดไม่ แล้วจูล่งอุ้มอาเต๊าส่งให้เล่าปี่ ๆ รับเอาอาเต๊า แล้วทำเป็นโกรธทั้งบุตรลงแล้วว่าเพราะอ้ายจิงจิ้นคนเดียวนี้ จูล่งทหารเอกเราจกแหล่นจะเสียทีแก่ข้าศึก จูล่งเห็นดังนั้นก็ตกใจรีบลุดเข้าไปรับเอาอาเต๊าไว้ได้แล้วคุกเข่าคำนับว่าท่านอย่าโกรธแก่บุตรท่านเลย อันตัวข้าพเจ้านี้ถึงจะตายก็จะเอาโลหิตทาแผ่นดินไว้ให้ปรากฏ จะขอสนองคุณท่าน

ฝ่ายขุนเฟ่งคุมทหารไล่ติดตามจูล่งมาถึงสะพานเตียงบันเกี้ยว เห็นเตียวหุยถือทวนยืนสกัดอยู่ที่ต้นสะพาน แลเห็นผดคลีเท้าม้าซึ่งทหารเตียวหุยตีให้วิ่งพุ่งตกลงอยู่ในป่า ก็สำคัญว่าทหารเข้าซุ่มอยู่เป็นอันมากยังมัวอยู่มิได้รุกเข้าไป พอโจหยิน ลิเตียน แฮหัวเอียน จักจิ้น เตียวเลี้ยว เตียวคับ เกาทัณฑ์ แปะคนายคุมทหารตามมาทัน เห็นดังนั้นก็คิดว่าขงเบ้งแต่งกลอุบายซุ่มไว้ ก็ชวนกันหยุดอยู่สิ้น จึงให้คนรีบไปแจ้งแก่โจโฉ ๆ รู้ดังนั้นก็ยกทหารรีบมา

เตียวหุยแลไปเห็นทหารยกมาเป็นอันมาก เห็นสัปทกันมาข้างหลังก็รู้ว่าโจโฉยกตามมาเอง จึงร้องทวาดออกไปด้วยเสียงอันดังว่า ตัวกูชื่อเตียวหุย ผู้ใดซึ่งมีฝีมือเข้มแข็งจงมา

สู้กันลงกำลังดูให้ถึงแพ้และชนะ ทหารโจโฉได้ยินเสียงตีหวดก็ตกใจ ตกตะลึงอยู่ไม่ได้เข้ารบ
ตีหวดก็ให้ทหารแก็กไม้ซึ่งผูกหางม้าออกแล้ว ให้ชักกระดานสะพานเสีย แล้วพาทหารกลับ
มาหาเล่าปี่ จึงเล่าเนื้อความให้ฟังทุกประการ เล่าปี่จึงว่าอันตัวเจ้านี้มีฝีมือกล้าหาญก็จริง
แต่ทว่าเสียตายทำอุบายมิตลอด ซึ่งเจ้าชักสะพานเสียทั้งนี้ เหมือนจะบอกแก่โจโฉว่าคนน้อย
ให้ตามมา ถ้าเจ้ามีชักสะพานเสีย โจโฉก็จะสำคัญว่าชุมนุมคนไว้ในป่ามากจะกลัวอยู่ เล่าปี่ว่า
ดังนั้นแล้วก็พาทหารบากลงทางลัดจะไปทำฮันจัน

ฝ่ายเดียวเดียวกับเดียวคับเคาหูเห็นตีหวดหนีไปแล้วจึงกลับไปบอกแก่โจโฉว่า บัดนี้
ตีหวดชักสะพานเสียหนีไปแล้ว โจโฉได้ฟังดังนั้นจึงว่า ตีหวดผู้เดียวหาไม่จึงชัก
สะพานเสียหนีไป เพราะกลัวเราจะตาม แล้วจึงเกณฑ์ทหารสามพันให้ไปทำสะพานเป็น
สามเส้น กำหนดให้แล้วแต่ในเวลาวันเดียวจะรีบข้ามสะพาน ลิเตียนจึงว่าแก่โจโฉว่า ซึ่งท่านจะ
รีบยกตามเล่าปี่ไปนั้น ข้าพเจ้ายังคิดเกรงอยู่ เกลือกจะเป็นกลอุบายของขงเบ้ง อันตีหวด
จะมีปัญญาความคิดทำกลถึงเพียงนี้ยังไม่เห็นด้วย ขอท่านอย่าเพิ่งทำการล่วงไปก่อน โจโฉ
จึงว่าอุบายแต่เพียงนี้จะกลัวอะไรนัก ถึงจะยิ่งกว่านี้เราก็ไม่กลัว โจโฉก็รีบยกทหารข้ามสะพาน
ตามไป

ฝ่ายเล่าปี่ได้ยินเสียงทหารโห่ร้องตามมาข้างหลังดังหนึ่งแผ่นดินจะทรุด แลมาเห็นผงคลี
พุ่งตกลงไปในอากาศ จึงว่าเราจะไปบัดนี้ก็มิทะเลขวางหน้าอยู่ ข้างหลังเล่ากองทัพก็ตามมา
จะทำประการใดดี จึงสั่งให้จูสงตระเตรียมตัวลงมาอยู่ข้างหลังคอยรับกองทัพซึ่งจะตามมา

ขณะนั้นโจโฉจึงว่าแก่ทั้งทหารทั้งปวงว่า เล่าปี่ครั้งนี้อุปมาเหมือนปลาซึ่งอยู่ในถัง เสือ
ตกอยู่ในหลุม ถ้าและจะละเสียให้เล็ดลอดหนีไปได้ บัดนี้ก็เหมือนปล่อยเสือเข้าป่า ปล่อยปลา
ลงในมหาสมุทร ทหารทั้งปวงจงช่วยกันข่มขึงจับตัวเล่าปี่ให้จงได้ ทหารทั้งปวงต่างคน
ต่างรีบขึ้นหน้าขับกันตามไป

ฝ่ายกวนอุซึ่งไป ณ เมืองกังแฮ ได้ทหารหมื่นหนึ่งลงเรือคุมกลับมาถึงกลางทาง รู้
ระคายไปว่าเล่าปี่แตกมาถึงสะพานเตียงบันเกี้ยว ก็ให้ทหารจอดเรือเข้า ณ ทำฮันจัน ยก
ทหารรีบขึ้นบกมาสกัดรับเล่าปี่ พอเล่าปี่แยกไปทางลัดมิได้พบกัน มาถึงเนินเขาแห่งหนึ่งพบ
กองทัพโจโฉยกติดตามเล่าปี่มาทางใหญ่ กวนอุก็ขับทหารโห่ร้องรีบสวนทางขึ้นมา โจโฉ
เห็นดังนั้นจึงว่า ซึ่งลิเตียนทัดทานเรานั้นก็เห็นจะต้องด้วยกลขงเบ้งจริงเหมือนลิเตียน แล้วก็
สั่งให้ทหารถอยกลับลงมา กวนอุก็ไล่รบพุ่งติดตามไปทางประมาณร้อยเส้น เห็นทหารโจโฉ
ถอยไปมิได้ตอรับ ก็กลับหลังย้อนมาตามทางลัดพบเล่าปี่ก็มีความยินดี จึงพาไปลงเรือแล้ว
ถามว่า นางบิฮูหยินพี่สะใภ้ข้าพเจ้าไปอยู่ไหนเล่า เล่าปี่จึงบอกเนื้อความแก่กวนอุตามซึ่งได้
รบพุ่งกับโจโฉนั้นว่า นางบิฮูหยินกระโจนน้ำตายเสียแล้ว จูสงจึงเอาแต่บุตรนี้มาให้เรา กวนอุ

ได้ฟังดังนั้นก็ทอดใจใหญ่ว่า วันเมื่อไปตามเสด็จพระเจ้าเหียนเต๋ ถ้าท่านมิห้ามข้าพเจ้าที่ไหน จะได้รับความเดือดร้อนถึงเพียงนี้

เล่าปี่จึงว่า ครั้นนั้นตัวพื่อนาธา หาที่จะตั้งเป็นภูมิจานมิได้ เหมือนหนูติดจั่น กลัว จะทำการนั้นมิตลอดจึงห้ามเสีย และเมื่อเล่าปี่พูดกันกับกวนอูอยู่นั้น พอเล่าปี่ยกกองทัพเรือ มาข้างปากตะวันตก เล่าปี่ได้ยินเสียงโห่ก็ตกใจ จึงแลไปเห็นนายเรือแต่งตัวใส่เสื้อโปกศีรษะ ด้วยผ้าขาวก็สังเกตได้ว่าเล่าปี่ เล่าปี่ให้ทหารทั้งปวงสงบอยู่ ครั้นเล่าปี่มาถึงจอดเรือเข้าคำนับ เล่าปี่แล้วร้องให้ ว่าบัดนี้ข้าพเจ้าแจ้งไปว่าท่านเสียที่แกโจโฉแตกมา ข้าพเจ้าจึงยกกองทัพ มาหวังจะช่วยท่าน

เล่าปี่มีความยินดี จึงเล่าเนื้อความแต่หลังให้หลานฟังทุกประการ แล้วให้เคลื่อนเรือ ออกจากท่า พอเห็นเรือรบกองหนึ่งใช้ใบมาข้างทิศตะวันตก เล่าปี่ประหลาดใจจึงว่าแก่เล่าปี่ ว่า ข้าพเจ้าเกณฑ์ทหารยกมาครั้งนี้ก็สิ้นเชิง เมืองกังแฮผู้คนก็เบาบางลง บัดนี้เรือรบใช้ใบ ตามมาเป็นอันมากเห็นจะเป็นทหารของโจโฉ ถ้ามีดังนั้นก็เป็นทหารจิวอี้ให้ยกมาทำอันตราย เป็นมั่นคง จะทำกระไรดี ครั้นเรือรบเข้าไปใกล้ เล่าปี่แลไปเห็นขงเบ้งนั่งมาข้างหน้าเรือ ชุนชียนอยู่ท้ายก็มีความยินดี จึงให้ทหารเรียกให้ข้ามปากมาแล้วถามว่า เหตุไฉนท่านคอย ล้าหลังอยู่ฉะนี้ ขงเบ้งคำนับแล้วจึงบอกว่า ซึ่งข้าพเจ้าล้าหลังอยู่ เพราะข้าพเจ้าอยู่เกณฑ์คน เพิ่มเติมมาอีกจึงช้า เล่าปี่ได้ฟังดังนั้นก็ให้ใช้ใบแล่นมา จึงปรึกษากับขงเบ้งซึ่งจะคิดอ่าน ทำการรบพุ่งกับโจโฉสืบไป

ขงเบ้งจึงว่า หัวเมืองปากน้ำเมืองกังแฮนั้น มีค่ายคู่มั่นคงพอจะตั้งอยู่ต่อสู้กับโจโฉได้ ขอให้ยกไปอยู่เมืองแฮเค้าปากน้ำเมืองกังแฮเถิด ข้าวปลาอาหารก็บริบูรณ์เห็นจะไม่ขัดสน แล้วจึงว่าแก่เล่าปี่ว่าท่านจงเร่งกลับไปเมืองกังแฮ เตรียมทหารทั้งปวงให้พร้อมไว้ จะได้ ช่วยกันทำการไปข้างหน้า เล่าปี่จึงว่า ซึ่งจะให้กลับไปเตรียมผู้คนก็ชอบอยู่ แต่ข้าพเจ้า คิดว่าจะเชิญท่านไปด้วย ให้ช่วยจัดแจงทหารทั้งปวง แม้เสร็จแล้วจะกลับมาอยู่เมืองแฮเค้า ก็ตามเถิด ขงเบ้งเห็นชอบด้วย จึงให้กวนอูคุมทหารห้าพันไปรักษาเมืองแฮเค้าไว้ แล้วก็พา เล่าปี่ไปเมืองกังแฮด้วยเล่าปี่

กิจกรรม

๑. ฝึกอ่านออกเสียงและศึกษาภาษา

๑) ให้นักเรียนอ่านออกเสียงข้อต่อไปนี แล้วเขียนสะกดให้ถูกต้อง เพื่อเข้าใจอักขรวิธีไทยในเรื่องเสียงและรูปวรรณยุกต์

เล่าปี	โจโจ	เตียวหุย	จู๋ล่ง
บุณเพ็ง	กวนอู	บิชอง	จันเหลียง
บุณทิว	เตียงปันเกี้ยว	กันหยง	กำฮูหยิน
บิฮูหยิน	บิตัก	อิโต	อาเต๋า
ฮันเบ้ง	เตียวคับ	ม้าเอี้ยน	เจียวเหี้ย
เจียวหล่า	เกงสัน	จงจิ้น	จงสิน
โจหยิน	โจหอง	ลิเตียน	แฮหัวอิน
จกจิ้น	เตียวเลี้ยว	เคาทุ	กังแฮ
ฮักจิ้น	เหียนเต้	เล่ากี้	ขงเบ้ง
จิวอี้	แฮเค้า	ก๊เทนเกี่ยม	แฮหัวเอี้ยน

ให้นักเรียนปิดหนังสือ แล้วเขียนตามคำบอกของครู ระมัดระวังการวางรูปวรรณยุกต์ให้ถูกตำแหน่ง

๒) ให้แบ่งพยางค์ชื่อในข้อ ๑ ทีละชื่อ และบอกว่าแต่ละพยางค์มีเสียงวรรณยุกต์อะไรและเมื่อเขียนใช้รูปวรรณยุกต์อะไร ให้สังเกตว่า พยางค์ใดมีรูปและเสียงวรรณยุกต์ที่เรียกชื่อตรงกัน พยางค์ใดไม่ตรงกัน

๓) ชื่อในข้อ ๑ ให้นักเรียนแบ่งว่าชื่อใดเป็นชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ ชื่อเมือง ชื่อสิ่งของ วัตถุอื่น ๆ โดยดูจากเนื้อเรื่อง

๒. ฝึกทบทวนเรื่องและการใช้ความคิด

เมื่อนักเรียนอ่านเรื่องสามก๊กจบตอนแล้ว ตอบคำถามต่อไปนี้ โดยพูดหรือโดยเขียน

๑) ในตอนที่อ่านนี้มีการหนี การไล่ หลายครั้ง และใครเป็นฝ่ายไล่ ฝ่ายหนีกี่ครั้ง ฝ่ายใดประสบความสำเร็จในกิจกรรมของตนอย่างไรบ้าง

๒) สาเหตุต่อไปนี ทำให้ฝ่ายหนึ่งต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ให้นักเรียนเติมความจากเนื้อเรื่องให้สอดคล้องกับคำเริ่มข้อความ

ก. จำนวนครอบครัวที่ฝ่ายหนึ่งต้องพาไปด้วย.....

ข. ทหารเอกของฝ่ายหนึ่ง.....

ค. จำนวนทหารของฝ่ายหนึ่ง.....

๓) ถ้าสังเกตในด้านกำลังของฝ่ายหนึ่งและฝ่ายไล่แล้ว ฝ่ายใดเหนือกว่ากัน เพราะเหตุใด ในด้านฝีมือฝ่ายใดเหนือกว่าฝ่ายใด

๔) เล่าปีเชื่อในความจริงข้อของจุล่งที่มีต่อคนมาก นักเรียนชี้เหตุผลของเล่าปีได้หรือไม่ เหตุผลเหล่านั้นอยู่ในตอนใดของเรื่อง มีใครเกี่ยวข้องอยู่บ้าง

๕) ตอนใดที่ทำให้นักเรียนเห็นว่า จุล่งมีฝีมือเข้มแข็งในการรบอย่างยิ่ง ยกมาสัก ๔ ตอน

๖) พาหนะที่ใช้กันในเรื่องสามก๊กตอนนี้มีอะไรบ้าง

๗) อาเต๋าเป็นบุตรของใคร มีความสำคัญในเรื่องนี้อย่างไร

๘) นางกำสุทัย และนางบิฮุหยินมีความสัมพันธ์กับเล่าปีและอาเต๋ายังไร

๙) เหตุใดนางบิฮุหยินจึงตัดสินใจกระโดดบ่อน้ำตาย

๑๐) การที่นางบิฮุหยินเอาใจใส่เกิดทุนอาเต๋า แม้มีอันตรายก็มีได้ละทิ้งเอาตัวรอดให้นักเรียนอภิปรายกัน แล้วช่วยกันประมวลอุปนิสัยใจคอของนางบิฮุหยินแล้วบันทึกไว้ นักเรียนอาจแสดงความคิดเห็นก็ได้ เปรียบเทียบกับตัวละครในเรื่องอื่น และในชีวิตคนที่รู้จัก หรือที่ได้อ่านได้ฟัง

๑๑) ให้นักเรียนสังเกตว่า การแสดงออกของตัวละครเมื่อเผชิญหน้ากับอันตรายหรือเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดกะทันหัน แสดงถึงอุปนิสัยของผู้นั้นอย่างไร ด้วยจุดประสงค์อะไร

ก. เตียวหุยเมื่อเห็นเล่าปีถูกทหารโจโฉล้อมอยู่ ก็ตีฝ่าทหารเข้าไปช่วยเล่าปี

ข. เล่าปีเมื่อได้ยินบิฮุของกับเตียวหุยฟ้องว่าจุล่งเอาใจออกห่าง เล่าปีก็ดูเอาคน

ทั้งสอง

ค. จุล่งเมื่อรู้จากทหารว่า นางกำสุทัยถูกเกาทัณฑ์ป่วยอยู่ และหนีปนไปกับชาวเมืองทางทิศใต้ จุล่งจึงทิ้งทหารทั้งปวงที่ตามไปเสีย ขับม้ารีบตามไปแต่ผู้เดียว

ง. นางบิฮุหยิน เมื่อได้ยินเสียงทหารโจโฉรุกไล่เข้ามา นางก็เอาอาเต๋าคือบุตรของนางกำสุทัยวางไว้ตรงหน้าจุล่ง แล้วก็โจนลงบ่อน้ำตาย

จ. จงสินขับม้าไล่ตามจุล่งอย่างกระชั้นชิด และขยับจะแทงด้วยทวน จุล่งชักม้าหันตัวกลับมาต่อสู้ด้วยจงสิน แต่ม้าจงสินยังตัวไม่ทัน ออกจงสินกับออกจุล่งเกือบจะปะทะกัน จุล่งเอาทวนมัดทวนจงสินกระเด็นไป แล้วชักเอากระบี่ฟันจงสินถูกศีรษะตลอดลงไปตัวขาดออกตกลงชักหนึ่ง

ฉ. เล่าปีเมื่อรับเอาเต้าจากมือจู่งแล้ว ทำเป็นโกรธทิ้งบุตรลง แล้วว่า เพราะอ้ายจัญไรคนเดียวนี้ จู่งทหารเอกเราจักแหล่นจะเสียที่แก่ข้าศึก

ช. โจโฉไล่ติดตามเล่าปีไปตามทางใหญ่ เห็นกวนอูขับทหารไ้ร้องรับสวนทางขึ้นมาจึงว่า ซึ่งลิเตียนตัดทานเรานั้น ก็เห็นจะต้องด้วยกลของเบ้งจริงเหมือนคำลิเตียน แล้วก็สั่งให้ทหารถอยกลับลงมา

ซ. ขงเบ้งแนะนำให้เล่าปีไปตั้งอยู่ที่เมืองแฮเค้าปากน้ำเมืองกังแฮ เพราะมีเสบียงอาหารบริบูรณ์ และให้เล่าปีไปเตรียมผู้คนให้พร้อมไว้ เล่าปีไม่ขัดข้องแต่ขอเชิญให้ขงเบ้งไปช่วยจัดแจงทหารที่เมืองกังแฮด้วย เสร็จแล้วจึงค่อยกลับไปอยู่ที่แฮเค้า ขงเบ้งเห็นด้วยให้กวนอูคุมทหารห้าพันไปรักษาแฮเค้าไว้รอท่า แล้วตนก็พาเล่าปีไปกังแฮกับเล่าปี

๓. ฝึกสังเกตในด้านภาษา

๑) ข้อความต่อไปนี้ เป็นคำอุปมาอุปไมย ให้นักเรียนบอกว่ายู่ในตอนใดของเรื่อง มีความหมายอย่างไร ข้อความใดเป็นอุปไมย (สิ่งหรือข้อความที่พึงเปรียบกับสิ่งอื่น) ข้อความใดเป็นอุปมา (สิ่งหรือข้อความที่ยกมาเปรียบ)

ก. เล่าปีได้ยินเสียงคนไ้ร้องอื้ออึงคะนึงมาทางทิศเหนือ ดังหนึ่งแผ่นดินจะถล่มกึกกใจ

ข. โจโฉรักใคร่ให้ถือกระบี่ชื่อก็เทนเกี่ยม ถ้าจะฟันเหล็กก็ดุจหนึ่งว่าฟันหยวก

ค. โจโฉจึงสรรเสริญว่า ทหารคนนี้มีอำนาจประดุจเสือ

ง. เล่าปีครั้งนี้อุปมาเหมือนปลาขังอยู่ในถัง เสือตกอยู่ในหลุม ถ้าและจะละเสียให้เล็ดลอดหนีไปได้ บัดนี้ก็เหมือนปล่อยเสือเข้าป่า ปล่อยปลาลงในมหาสมุทร

จ. เล่าปีจึงว่า ครั้งนั้นตัวพื่อนาถา หากที่จะตั้งเป็นกฎหมายมิได้ เหมือนหนูติดจั่น

๒) หยิบยกถ้อยคำหรือวลีในเรื่องสามก๊ก ที่ใช้ในความหมายที่แตกต่างปัจจุบัน เช่น หยดอยู่สิ้น ปัจจุบันใช้ หยดทั้งหมด

๓) จงสังเกตคำ ว่า ในเรื่องสามก๊กตอนนี้ว่า เป็นคำกริยาหรือเป็นคำเชื่อม

๔. ฝึกเขียนหรือพูด

ฝึกเขียนหรือพูดโดยใช้หัวข้อที่สัมพันธ์กับเรื่อง

๑) จู่งผู้ซื่อสัตย์

๒) จู่งผู้มีชื่อเสียงลือในเพลงกระบี่

๓) นางบิฐหยินใจหาญ

๔) อาเต้าผู้มีบุญญาธิการ

เห็นแก่ลูก



นำเรื่อง

พระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่อง เห็นแก่ลูก ที่นักเรียนจะได้อ่านต่อไปนี้ เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้นามแฝง “พระขรรค์เพชร” แม้เป็นบทละครขนาดสั้น แต่มีความประณีตมากทั้งในการวางโครงเรื่อง การบรรยายฉาก และการกำหนดบทสนทนาของตัวละคร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคิดเค้าโครงเรื่องด้วยพระองค์เอง ทรงผูกเรื่องรัดกุม ชวนให้ติดตาม คำพูดของตัวละครคมคายให้แง่คิด พาเนื้อเรื่องคลี่คลายไปถึงจุดที่จับใจแล้วจึงจบลงอย่างแนบเนียน ผู้อ่านบทละครเรื่องนี้ส่วนมากกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าอ่านซ้ำได้หลายครั้งโดยไม่เบื่อ

ผู้อ่านบทละครเรื่องนี้ต้องไม่ลืมว่า เรื่องที่กำลังอ่านได้เกิดขึ้นเมื่อ ๗๐ - ๘๐ ปี ที่ล่วงมา ความนิยมบางอย่างในสมัยนั้นอาจหมดไป หรือหลงเหลืออยู่เพียงเล็กน้อย วิธีใช้คำพูด ตลอดจนกิจกรรมบางอย่างอาจเปลี่ยนไป แม้กระนั้นก็ดี สิ่งที่เป็นนามธรรม อาทิ ความรัก ความผูกพันระหว่างมนุษย์ ความไฝฝันและจินตนาการ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความตระหนงในศักดิ์ศรี ความขัดแย้งและความสมานฉันท์ของมนุษย์ ในครั้งกระนั้นเคยมีอยู่อย่างไร ในปัจจุบันหรือแม้ในอนาคตก็คงจะเป็นเช่นนั้นตลอดไป

บทละครเรื่องเห็นแก่ลูกได้เผยให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ เมื่อนักเรียนได้อ่านด้วยความเพ่งเล็งจนแลเห็นชัดและซึบซาได้ นั่นแหละ จึงจะเรียกได้ว่านักเรียนได้เข้าถึงบทละครเรื่องนี้อย่างแท้จริง

ละครพูด

เรื่อง “เห็นแก่ลูก”

พระบรรค์เพชร เป็นผู้ผูกเรื่องและเรียบเรียง

ตัวละคร

พระยาภักดินฤนาถ

นายล้ำ (ทิพเดชะ)

อ้ายคำ (ป่าวพระยาภักดินฤนาถ)

แม่ล่อ

ฉากห้องหนังสือ ในบ้านพระยาภักดินฤนาถ มีประตูข้างซ้ายเข้าไปในห้องนอน ข้างขวาออกไปเฉลียง ทางขึ้นลง หลังมีหน้าต่าง เครื่องประดับประดาไม่เป็นของมีราคาแต่ใช้ได้ดี ๆ

พอเปิดม่าน อ้ายคำพานายล้ำ (ทิพเดชะ) เข้ามาทางประตูขวา นายล้ำนั้นเป็นคนอายุราว ๔๐ แต่หน้าตาแก่ ผมหงอกหน้าย่นมาก แลจมูกออกจะแดง ๆ เห็นได้ว่าเป็นคนกินเหล้าจัด แต่งกายค่อนข้างจะปอน ๆ แต่ยังเห็นได้ว่าได้เคยเป็นผู้ตีมาครั้งหนึ่งแล้ว

นายล้ำ. ก็แล้วเจ้าคุณเมื่อไหร่จะกลับ ?

อ้ายคำ. เห็นจะไม่ช้าแล้วครับ ท่านเคยกลับจากออฟฟิศราวบ่าย ๕ โมงทุกวัน.

นายล้ำ. ถ้ายังงั้นฉันคอยอยู่ที่นี้ก็ได้.

อ้ายคำ. ครับ. (ลงนั่งกับพื้นทริมประตูขวา.)

นายล้ำ. (ดูอ้ายคำแล้วจึงพูด.) แกไม่ต้องนั่งคอยอยู่กับฉันหรอก มีธุระอะไรก็ไปทำเสียเถอะ.

อ้ายคำ. ครับ. (นั่งนิ่งไม่ลุกไป.)

นายล้ำ. ฮือ ! (มองดูอ้ายคำครู่หนึ่งแล้วไปยืนมองดูอะไรเล่นที่หน้าต่างสักครู่หนึ่ง อ้ายคำก็ยังนั่งนิ่งอยู่เฉย ๆ จึงหันไปพูดอีก.) แกจะคอยอะไรอีกล่ะ ?

อ้ายคำ. เปล่าครับ.

นายล้ำ. ถ้าจะต้องคอยอยู่เพราะฉันล่ะก็ ฉันขอบอกว่าไม่จำเป็น แกจะไปก็ได้.

อ้ายคำ. ครับ. (นั่งนิ่งไม่ลุกไป.)

นายล้ำ. (ดูอ้ายคำอีกครู่หนึ่ง แล้วก็หัวเราะ.) ฮะ ๆ ฮะ ๆ แกเห็นท่าทางฉันมันไม่ได้การกระมัง แต่ที่จริงฉันนะเป็นผู้ตีเหมือนกัน มีตระกูลไม่ต่ำไม่เลวไปกว่าเจ้าคุณภักดีเลย.

อ้ายคำ. (ออกไม่ใคร่เชื่อ.) ครับ.

นายล้ำ. ฮือ ! แกไม่เชื่อ ! ที่จริงแกก็ไม่น่าเชื่อ รูปร่างฉันมันโถมเต็มที เครื่องแต่งตัว

หรือก็ปอนเต็มที่ยังงี้ แต่ฉันสาบานได้เทียวว่า ฉันจะไม่แตะต้องสิ่งของอะไร
ของเจ้าคุณภักดีก่อนที่จะได้รับอนุญาต เข้าใจไหม?

อ้ายคำ. ครับ. (นายล้ามองดูอ้ายคำ เห็นจะไม่ไปแน่แล้วก็ถอนใจใหญ่ แล้วไปหยิบ
หนังสือเล่มหนึ่งมานั่งอ่านที่เก้าอี้ เียบอยู่ครู่หนึ่ง.)
(พระยาภักดีเห็นฤบาทเข้ามาทางประตูขวา พระยาภักดีอายุราวนายล้าหรือจะแก่
กว่านิดหน่อย กิริยาท่าทางเป็นขุนนางผู้ใหญ่ ฝ่ายอ้ายคำ พอนายเข้ามา ก็ยกมือ
ไหว้ แล้วตั้งท่าจะพูด.)

พระยาภักดี. อะไรวะ?

อ้ายคำ. รับประทานโทษขอรับ! (บ้วยปากไปทางนายล้า.)

พระยาภักดี. ไครวะ?

อ้ายคำ. อ้างว่าเป็นกล่อเก๋าของใต้เท้า ผมบอกว่าใต้เท้ายังไม่กลับจากออฟฟิศก็ไม่ยอมไป
เดินเรื่องขึ้นมาที่นี้ว่าจะมาคอยพบใต้เท้า.

พระยาภักดี. แล้วยังงี้ล่ะ?

อ้ายคำ. เกล้าผมก็ตามขึ้นมาด้วย มานั่งคุมอยู่นี่.

พระยาภักดี. เออ! ดีละวะ! เอ็งออกไปนั่งคอยอยู่ข้างนอกก็ได้.

อ้ายคำ. ขอรับผม.

พระยาภักดี. คอยอยู่ใกล้ ๆ เพื่อข้าจะเรียก แล้วก็ถ้าคุณล่อมา บอกข้าด้วยนะ.

อ้ายคำ. ขอรับผม. (ออกไปทางประตูขวา.)

พระยาภักดี. (แลดูนายล้าอยู่ครู่หนึ่ง แล้วกระแอม.) ฮะแอม!

นายล้า. (เหลียวมาเห็น.) อ้อใต้เท้ากรุณา ผมไหว้ (ยกมือไหว้แล้วลุกขึ้นยืน.) ใต้เท้า
เห็นจะจำผมไม่ได้.

พระยาภักดี. (มองดู.) ฉันไม่สู้แน่ใจ ดูเหมือนจะจำได้คล้ายคล้ายคล้า.

นายล้า. ก็ยังงั้นซีครับ ใต้เท้ามีบุญขึ้นแล้วจะมาจดมาจำคนเช่นผมยังงี้ได้.

พระยาภักดี. ฮือ! พิศ ๆ ไปก็ออกจะจำได้ นายล้าใช่ไหม?

นายล้า. ขอรับ นายล้า ทิพเดชะ.

พระยาภักดี. อ้อ ๆ นั่งเสียก่อนซิ, (นั่งทั้งสองคนด้วยกัน.) เป็นยังงี้ สบายดีอยู่ดอกหรือ?

นายล้า. ขอรับ ผมก็ไม่เจ็บไข้มีอาการถึงจะล้มจะตายอะไร.

พระยาภักดี. แกแปลกไปมาก ดูแก่ไป.

นายล้า. ขอรับ ผมก็รู้สึกตัวว่าผมแก่ไปมาก.

พระยาภักดี. ฉันยังไม่ได้พบแกเลยตั้งแต่.....

นายล้า. จริงขอรับ หลายปีมาแล้ว สิบห้าปีได้แล้ว.

- พระยาภักดี. แหม ! ยังงั้นเทียวหรือ ?
- นายล้า. แน่ละซีครับ เมื่อ...เมื่อเกิดความขึ้นนะ ได้เท่ากับผมยังหนุ่มอยู่ด้วยกันนี้ครับ ผมเป็นทิพเดชะ ได้ทำยังเป็นหลวงกำธรรออยู่ยังงี้ละ.
- พระยาภักดี. ถูกละ ๆ.
- นายล้า. แล้วก็ผมยังต้องไป...เอ้อ... ไปเป็นโทษเสียสิบปียังงี้ละครับ.
- พระยาภักดี. อือ ๆ ! สิบบุรีไหมล่ะ ?
- นายล้า. ขอบพระเดชพระคุณ. (รับบุรีไปจุดสูบ)
- พระยาภักดี. แล้วแกไปทำอะไร เห็นหายไป.
- นายล้า. ผมขึ้นไปอยู่พิษณุโลกครับ พอพ้นโทษแล้ว ผมก็เลยเปิดไปให้พ้นบางกอก จะอยู่ดูหน้าพวกพ้องยังงี้ได้.
- พระยาภักดี. ถูกแล้ว, ถูกแล้ว, ทำมาหากินยังงี้ที่พิษณุโลก ?
- นายล้า. แต่แรก ผมพยายามหางานทำทางเสมียนบัญชี* ก็ไม่สำเร็จ. (หัวเราะ.)
- พระยาภักดี. ฮือ ! ในขั้นต้น ๆ เห็นจะลำบากจริง แล้วยังงี้ละ ?
- นายล้า. แล้วผมก็เข้าหุ้นค้าขายกับเจ๊กสองสามคนด้วยกัน.
- พระยาภักดี. แล้วเป็นยังงี้ ?
- นายล้า. ก็ดีหรรอครับ พอได้ ๆ ไปได้ ไม่สู้ผิดเคืองนักแต่ภายหลังأيยฝัโลกมันก็เข้าตลใจผมอีก.
- พระยาภักดี. เอ๊ะ ! อะไร เล่นอย่างเก่าอีกหรือ ?
- นายล้า. เปลา่ขอรับ อ้ายอย่างเก่าผมเข็ด, แต่ถึงจะไม่เข็ดมันก็ทำอย่างเก่าอีกไม่ได้ เพราะผมไม่ได้เป็นข้าราชการแล้วอย่างที่ทำครั้งก่อน มันก็ไม่มีโอกาสอยู่เอง ถูกไหมล่ะครับ ?
- พระยาภักดี. ถูกแล้ว เป็นเคราะห์ดีของแกที่ไม่มีโอกาส.
- นายล้า. ที่จริงถึงมีโอกาสมผมก็ไม่เล่นอีก ผมก็แก่จนหัวหงอกแล้วต้องมีความคิดดีขึ้นกว่าแต่ก่อนสักหน่อย, การที่ผมทำอย่างครั้งก่อนนะ ผลที่ได้มันไม่มีน้ำหนักร่ำผลที่เสียเลย, เพราะฉะนั้น ผมจึงได้คิดหาหนทางที่จะทำการให้ได้ผลมาก ๆ และให้มีทางลำบากน้อย ๆ.
- พระยาภักดี. ฮือ ! แล้วก็ทำยังงี้ละ ฉันหวังใจว่าการที่ทำนั้นไม่เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย, แต่ที่จริงนี่ก็ไม่ต้องกล่าวเพราะถ้าผิดกฎหมายแคงไม่มาเล่าให้ฉันฟัง.

- นายล้า. อ้อ ! เจ้าคุณนี่ก็ยังช่างพูดอยู่เหมือนหนุ่ม ๆ นะเอง การที่ผมทำนะ เป็นการค้าขายครับ.
- พระยาภักดี. คำอะไร ?
- นายล้า. ผื่น.
- พระยาภักดี. อือ ! ได้ทำไรดีหรือ ?
- นายล้า. ฉิบหายหมดตัว.
- พระยาภักดี. อ้าว ! ทำไมยังงั้น ?
- นายล้า. เขาจับได้เสียนะซิ เเคราะห์ดีที่ไม่ติดคุกเข้าไปด้วย.
- พระยาภักดี. จริง เเคราะห์ดี.
- นายล้า. รอดตัวที่หมอลความของผมดี แก้วว่าผมไม่รู้ไม่เห็นด้วย, จินกิมเจ็กมากู้เงินผมไปว่าจะไปทำทุนในการค้าขายล่องเรือข้าวหรืออะไรอันหนึ่ง, ผมก็จำไม่ได้ ถนัดเสียแล้ว และจินกิมจินเจ็กเอาเงินนั้นไปลงทุนซื้อผื่น ผมไม่รู้ไม่เห็นด้วย, ที่จริงผมระวังตัวมาก คอยเสี่ยงไม่ออกหน้าออกตาเลย เพราะยังงั้นถึงได้หาพยานมายันผมยากนัก.
- พระยาภักดี. อือ ! ก็จินกิมจินเจ็กเล่า ?
- นายล้า. ดิตตะวางอยู่ที่พิษณุโลก.
- พระยาภักดี. อ้อ !
- นายล้า. แหม ! วันนี้อันจริง ทำให้ระหายน้ำพิลึก.
- พระยาภักดี. (เรียก.) อ้ายคำ ! ไปหาโชดามาถ้วยเถอะ.
- นายล้า. โชดาเปล่าหรือครับ ?
- พระยาภักดี. จะเอาครีมโชดาก็ได้ หรือน้ำแดง
- นายล้า. น้ำเหลือง ๆ ไม่มีหรือครับ มันค่อยขึ้นนอกขึ้นใจหน่อยหนึ่ง ?
- พระยาภักดี. ไม่มี ถึงจะมีฉันก็ไม่เห็นควรจะกินเวลาร้อน ๆ ยังงี้. (อ้ายคำยกโชดาเข้ามาทางขวา วางโชดาบนโต๊ะแล้วกลับออกไป นายล้ายกโชดาขึ้นดื่ม ทำหน้าเหยแล้ววาง.)
- นายล้า. ที่พิษณุโลกก็พอหาอะไรดื่มได้พอใช้เที่ยวครับ.
- พระยาภักดี. (แลดูหน้านายล้า.) ฉันเชื่อ, เชื่อทีเดียว เออ ! นี่นะ ฉันขอถามอะไรสักหน่อยเถอะ แกมาหาฉันวันนี้จะมีธุระอะไร อย่างเกรงใจเลย เสียแรงเป็นเกลอกันมาแต่เก่าแต่เก่า.
- นายล้า. ผมมาก็ตั้งใจมาเยี่ยมเจ้าคุณ นั่นแหละอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งผมนึกว่าถ้ามีโอกาสจะได้พบแม่ลอยบ้าง.

- พระยาภักดี. (หน้าตึง.) อ้อ !
- นายล้า. เขาว่าเป็นสาวใหญ่แล้วไม่ใช่หรือครับ ?
- พระยาภักดี. ก็สาวอายุ ๑๗ แล้ว.
- นายล้า. อ้อ ! ถูกครับ แล้วเขาว่าเหมือนแม่เขาไม่ใช่หรือครับ ?
- พระยาภักดี. ก็เหมือน.
- นายล้า. ผมจะพบสักที่ได้ไหมครับ ?
- พระยาภักดี. ฉันบอกไม่ได้ว่าเมื่อไหร่จะมีโอกาสที่จะพบแม่ล่อ.
- นายล้า. นี่ย่านะ เจ้าคุณไม่เต็มใจให้ผมพบยังงั้นหรือ ?
- พระยาภักดี. ถ้าจะให้ฉันตอบตามใจจริงก็ต้องตอบว่า ถ้าไม่พบได้ดีกว่า.
- นายล้า. (ออกโกรธ) ทำไม ?
- พระยาภักดี. จะให้ฉันต้องอธิบายไปทำไม แกควรจะเข้าใจตัวเองดีเทียว.
- นายล้า. เข้าใจยังงี้ ?
- พระยาภักดี. จะให้ฉันพูดตามตรงอีกหรือ ?
- นายล้า. เชิญ.
- พระยาภักดี. ถ้าอย่างงั้นก็เอาสิ ที่ฉันไม่เต็มใจให้แกพบกับแม่ล่อก็เพราะแม่ล่อเป็นผู้ที่ได้รับความอบรมอันดี สมควรแก่ผู้มีตระกูล, ควรหรือที่หล่อนจะคบค้าสมาคมกับคน...เอ้อ...
- นายล้า. คนซึกซัดระวางอย่างผม ยังงั้นหรือ ?
- พระยาภักดี. ฉันเสียใจ ที่แกมาบังคับให้ฉันต้องพูดให้ระคายหูแกเช่นนี้.
- นายล้า. ทำไมในโลกนี้มีผมคนเดียวหรือ ที่เคยติดคุก, คนอื่นที่เคยติดคุกแล้วมาเทียวลอยหน้าสมาคมอยู่ในหมู่ผู้ลากมาดี มีถมไปไม่ใช่หรือ ?
- พระยาภักดี. ทางที่จะต้องรับพระราชอาญามีหลายทาง บางคนก็พลาดอย่างโน้น บางคนก็พลาดอย่างนี้, ความผิดที่คนกระทำก็มีหลายชั้น.
- นายล้า. ยังงั้นซิ ถึงการฉ้อโกงก็มีหลายชนิดหลายชั้นเหมือนกัน ถ้าไม่ยังงั้นคุณเองจะได้มาลอยหน้าเป็นพระยาอยู่หรือ ?
- พระยาภักดี. ที่แกพูดเช่นนี้ ถ้าเป็นคนอื่นเขาคงหาว่าแกหมิ่นประมาทเขา แต่ฉันนี่เป็นคนที่มีจึกแกมาช้านานแล้ว เพราะฉะนั้นพอจะให้ภัยได้.
- นายล้า. ขอบพระเดชพระคุณ ผมเข้าใจดีแล้ว ถ้าฉ้อโกงเล็กน้อยจึงจะมีโทษ โกงให้เป็นการใหญ่ไม่เป็นไร.
- พระยาภักดี. แกยังเข้าใจผิดอยู่มาก การที่คนได้รับพระราชอาญาคราวหนึ่งแล้ว ไม่ใช่ใคร ๆ เขาจะพากันคอยตตรอนไม่ให้มีการผกผันได้อีก ไม่ใช่เช่นนั้น ถ้าใคร

สำแดงให้ปรากฏว่า รู้สึกเข็ดหลาบเกรงพระราชอาญา ละความประพฤติที่ชั่ว ประพฤติทางที่ดีแล้วก็คงจะต้องมีผู้รู้สึกสงสารสักคราวหนึ่ง.

นายล้า. เจ้าคุณจะพูดอย่างไรก็พูดได้ เจ้าคุณไม่เคยติดคุกจะมารู้ยังงี้ได้ ว่าأيัยคนที่ติดคุกออกมาแล้วนะ มันจะได้รับความลำบากยังงี้.

พระยาภักดี. ฉันทขอถามหน่อยเถอะ ว่าตั้งแต่แกพ้นโทษมาแล้วแกได้พยายามที่จะสำแดงให้ปรากฏอย่างไรบ้าง ว่าแกนะตั้งใจจะประพฤติแต่ในทางที่ดีที่ควร ?

นายล้า. ผมจะพยายามหรือมิพยายามก็ไม่มีใครปรารธนาอีนิง.

พระยาภักดี. อ้อ เพราะฉะนั้น แกก็เลยปล่อยตัวไปตามใจของแกยังงั้นซิ.

นายล้า. (หัวเราะ.) เจ้าคุณต้องเข้าใจว่าผมก็รักชีวิตของผมเหมือนกัน ที่จะให้ผมอดตายนั้นเหลือเกินนัก ผมหาได้ทางไหนผมก็เอาทางนั้น.

พระยาภักดี. ฮือ! แกอยากจะพบแม่ล่อทำไม?

นายล้า. ผมไม่ได้เห็นหล่อน ตั้งแต่หล่อนอายุได้ ๒ ปีเศษเท่านั้น ผมก็อยากจะดูว่าเดี๋ยวนี้หล่อนจะเป็นยังงี้.

พระยาภักดี. อ้อ ? นั้นแน่รูปแม่ล่อ ฉายเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง, (ลุกไปหยิบรูปมาส่งให้นายล้า.) รูปนี้ก็เท่ากับดูตัวเหมือนกัน.

นายล้า. (รับรูปไปดูแล้วพูด.) ฮือ ! เหมือนแม่จริงขอรับ ผมได้ทราบข่าวว่า จะแต่งงานกับนายทองคำลูกเจ้าคุณธนชิตไม่ใช่หรือครับ ?

พระยาภักดี. ยังงั้น.

นายล้า. จะแต่งงานเมื่อไรครับ ?

พระยาภักดี. ยังไม่แน่ เห็นจะในเร็ว ๆ นี้.

นายล้า. ถ้ากำหนดวันแน่เมื่อไหร่ ได้ทำโปรดบอกให้ผมทราบด้วยนะครับ.

พระยาภักดี. จำเป็นหรือ ?

นายล้า. ผมจะได้มาช่วยงาน.

พระยาภักดี. อะไรแกจะมาด้วยหรือ ดิริตรองเสียให้ตลอดหน่อยเถอะ.

นายล้า. ผมเห็นควรตัวผมจะมารดน้ำด้วยนะครับ.

พระยาภักดี. นี่แกเอาอะไรมานึก !

นายล้า. เอ๊ะ ! เจ้าคุณนี่ชอบกลจริง ๆ ก็แม่ล่อน่ะลูกผมแท้ ๆ ไม่ใช่หรือ ?

พระยาภักดี. อ้อ ? นี่แกพึงรู้สึกตัวแหละหรือว่าแม่ล่อเป็นลูกแก ที่จริงฉันเองก็เกือบจะลืมเสียแล้วว่าแกนะเป็นพ่อแม่ล่อ.

นายล้า. จริง, ผมมีความผิด ที่ทิ้งแม่ล่อไปเสียนาน นี่แม่ล่อคงไม่รู้เลยละซิว่าผมเป็นพ่อ เห็นจะนึกว่าเจ้าคุณเป็นพ่อกระมัง.

- พระยาภักดี. เขารู้ว่าฉันเป็นแต่พ่อเลี้ยงเขา ฉันบอกเขาว่าพ่อเขาตายเสียตั้งแต่เขายังเล็ก ๆ เขาก็เลยนับถือฉันเป็นพ่อ.
- นายล้า. ก็แม่เขาไม่บอกไม่เล่าอะไรให้ลูกเขารู้มั่งเลยหรือ ?
- พระยาภักดี. เขาไม่ได้บอก
- นายล้า. ทำไม ?
- พระยาภักดี. แกไม่ควรจะต้องถามเลย แกรู้ยุติแล้วว่า ตั้งแต่แรกได้แม่นวลมาแล้ว แกไม่ได้ทำให้เขาเป็นที่พอใจเลยสักขณะจิตเดียว
- นายล้า. จริงซี ! นี่เจ้าคุณคงนึกสะทิดว่า ถ้าแม่นวลจะได้กะเจ้าคุณเสียจะดีกว่า.
- พระยาภักดี. ก็หรือมันไม่จริงเช่นนั้นล่ะ แม่นวลเลือกผัวผิดแท้ทีเดียว เมื่อจะตายหล่อนก็รู้สึกจึงได้มอบแม่ลออไว้ให้เป็นลูกฉัน ขอให้ฉันเลี้ยงดูให้เสมอลูกในไส้ฉันเอง ฉันก็ได้ตั้งใจทะนุถนอมแม่ลออเหมือนลูกในอกฉัน ฉันได้กระทำหน้าที่พ่อตลอดมา โดยความเต็มใจจริง ๆ, แม่ลออเองคงจะเป็นพยานว่าฉันไม่ได้กระทำให้เสียวาทา ที่ฉันให้ไว้แก่แม่นวลเลย.
- นายล้า. จริง ผมจะได้ประพจน์ไม่ดี บกพร่องในหน้าที่บิดามาก, แต่ต่อไปผมจะตั้งใจประพจน์ให้สมควร.
- พระยาภักดี. ดูกินเวลาเสียแล้ว แม่ลออก็จะมีเหย้ามีเรือนอยู่แล้ว.
- นายล้า. ผมไม่เห็นจะกินเวลาไปเลย.
- พระยาภักดี. แกคิดจะทำอะไร ?
- นายล้า. ผมคิดว่า เป็นหน้าที่ที่จะต้องมาอยู่ใกล้ชิดลูกสาวผม เพื่อจะได้ช่วยเหลือเจือจานในธุระต่าง ๆ ตามเวลาอันสมควร.
- พระยาภักดี. ฉันบอกแล้วว่า เขาจะมีเหย้ามีเรือนอยู่แล้ว.
- นายล้า. ทราบแล้ว, เมื่อยังอยู่ในบ้านเจ้าคุณผมก็วางใจได้ นี่จะแยกไปมีเหย้ามีเรือนของตัวเองแล้ว ผมจะต้องเข้ามาอยู่กับเขาเพื่อจะได้เป็นกำลังแก่เขาบ้าง.
- พระยาภักดี. เอ๊ะ ! แกนี่จะเป็นบ้าเสียแล้วกระมัง ?
- นายล้า. ทำไม ?
- พระยาภักดี. แกจะคิดไปอยู่อยู่กับลูกสาวยังงั้นยังงี้ได้.
- นายล้า. ทำไมครับ ก็ผู้ที่จะเป็นลูกเขยผมแน่ เขาก็ยังมีพ่อยุ่ไม่ใช่หรือ เขาจะเลี้ยงผมไว้อีกสักคนไม่ได้เที่ยวหรือ ?
- พระยาภักดี. แกจะไปเป็นเจ้าบุญนายคุณอะไรเขา เขาจะได้เลี้ยงแก ?
- นายล้า. ผมเป็นพ่อแม่ลออ ดูก็มีบุญคุณพอแล้ว.
- พระยาภักดี. เอ๊ะ ! นี่แกจะขยายขึ้นว่า แกเป็นพ่อแม่ลออยังงั้นหรือ ?

- นายล้า. ก็ยังงั้นซิขอรับ.
- พระยาภักดี. พุทโธ! นี่แกนะไม่มีความเมตตาลูกแก่บ้างเลยเทียวหรือถึงได้คิดร้ายแก่เขาได้ยังงั้น?
- นายล้า. คิดร้ายยังงั้น?
- พระยาภักดี. นายทองคำเขาจะมาแต่งงานกับลูกสาวคนเช่นแกได้อยู่หรือ?
- นายล้า. ถ้าเขารักแม่ลออจริงละก็ ถึงผมจะเป็นคนเลวกว่าที่ผมเป็นอยู่ที่นี่ เขาคงไม่รังเกียจ
- พระยาภักดี. ถึงนายทองคำจะไม่รังเกียจ คนอื่น ๆ ก็คงต้องรังเกียจ, ใครเขาจะมาคบค้าสมาคมได้อีกต่อไป ไปข้างไหนเขาก็จะแลดูพุดชุปซิบกัน ถ้าใครเขาเลี้ยงได้เขาก็คงเลี้ยง แกจะมาทำให้แม่ลออเป็นหมาหัวเน่าหรือ?
- นายล้า. เจ้าคุณ! ผมจะต้องพุดตามตรง ผมนะมันหมดทางหากินแล้ว ไม่แลเห็นทางอื่นนอกจากที่จะอาศัยลูกสาวให้เขาเลี้ยง.
- พระยาภักดี. อ้อ! นี่นะ แกต้องการเงินยังงั้นหรือ?
- นายล้า. ก็แน่ละ ไม่มีเงินก็อดตายเท่านั้นเอง.
- พระยาภักดี. ก็จะพุดกันเสียตรง ๆ เท่านั้นก็จะแล้วกัน เอาเถอะฉันให้แกเดี๋ยวนี้ก็ได้ เท้าไหนถึงจะพอ เอาไปสับชั่งก่อนพอไหม?
- นายล้า. ไม่รับประทาน.
- พระยาภักดี. ยีสับชั่ง!
- นายล้า. ไม่รับประทาน.
- พระยาภักดี. ห้าสับชั่ง!
- นายล้า. พุทโธ! เจ้าคุณ! แต่ที่ผมฉิบหายไปในเรื่องคำฝิ่นนั้นก็เกือบร้อยชั่งเข้าไปแล้ว.
- พระยาภักดี. เอา! ร้อยชั่งก็เอา!
- นายล้า. ผมไม่อยากจะเจ้าคุณฉิบหายหรอก.
- พระยาภักดี. ช่างฉันเถอะ ขอแต่ให้แกรับเงินร้อยชั่งแล้วก็ไปเสียให้พ้นเถอะ.
- นายล้า. ถ้าหมดผมจะไปเอาที่ไหนอีกล่ะ? ผมไม่โง่งนะเจ้าคุณถ้าให้ผมไปอยู่เสียกับลูกสาวผม เงินก็จะไม่เสียมาก.
- พระยาภักดี. เงินนะฉันไม่เสียดายหรอก ฉันเสียดายชื่อและเสียดายความสุขของแม่ลออมากกว่า.
- นายล้า. คุณจะให้ผมขายลูกผมยังงั้นหรือ?
- พระยาภักดี. จะเรียกว่าอะไรก็ตามใจเถอะ แต่ที่จริงฉันตั้งใจซื้อความสุขให้แก่แม่ลออเท่านั้น.

- นายล้า. ที่คุณจะมาพรากพอกับลูกเสียเช่นนี้นะ คุณเห็นสมควรแล้วหรือ ?
- พระยาภักดี. ฉันเห็นสมควรแล้ว ฉันจึงได้ประสงค์ที่จะทำ แม่ล่อนะดิเกินที่จะเป็นลูกคน เช่นแก ยังไง ! จะต้องการเงินเท่าไร ว่ามา ! (ลุกขึ้นยืนช้อนนายล้า.)
- นายล้า. ผมไม่ต้องการเงินของคุณ ผมจะพบกับลูกผม.
- พระยาภักดี. ฉันไม่ยอมให้แกพบ จะเอาเงินเท่าไรจะให้.
- นายล้า. ผมไม่เอาเงินของคุณ.
- พระยาภักดี. ถ้ายังงั้นก็ไปให้พ้นบ้านฉัน, ไป !
- นายล้า. ผมไม่ไป, จะทำไมผม ?
- พระยาภักดี. นี่แน่, แกอย่ามาทำอวดดีกับฉัน ไป !
- นายล้า. ผมไม่ไป (นั่งไขว่ห้างกระดิกขาเฉย.)
- พระยาภักดี. อย่าทำให้เกิดเคืองมากขึ้นหน่อยเลย ประเดี๋ยวฉันจะเหนียวใจไว้ไม่อยู่.
- นายล้า. คุณจะทำไมผม ?
- พระยาภักดี. ฉันไม่อยากทำอะไรแก แต่ถ้าแกไม่ไปละก็...
- นายล้า. จะทำไมผม แหม ! ทำเก่งจริงนะ เจ้าคุณนะแกแล้วนะครับ จะประพฤติ เป็นเด็กไปได้.
- พระยาภักดี. จริง, ฉันแกจริง แต่ขอให้เข้าใจว่าแกสู้ฉันไม่ได้นะ ฉันได้เปรียบแกมาก กำลังฉันยังมีพอดัว กำลังแกนะมันอ่อนเสียแล้ว ฤทธิ์เหล้ามันเข้าไปฆ่ากำลัง แกเสียหมดแล้ว.
- นายล้า. (หัวเราะเยาะ.) ฮะ ๆ ! ช่างพูดจริง ยังไม่เบาบางลงกว่าเมื่อหนุ่ม ๆ เลย.
- พระยาภักดี. (โกรธ.) ยังไง จะเอาเงินหรือจะเอาเส้มน้า ?
- นายล้า. ผมไม่เอาทั้งสองอย่าง.
- พระยาภักดี. ถ้าอย่างงั้นก็ได้.
- นายล้า. คุณพูดซ้ำซากผมเบื่อเต็มทีแล้ว.
- พระยาภักดี. ก็ถ้าเมื่อพูดกันดี ๆ ไม่ชอบ ก็ต้องพูดกันอย่างเดียวนาน ! (ไปหยิบเส้มน้าที่แขวนไว้ที่ผนังลงมา.) เอาเถอะ ! เป็นไรก็เป็นไป จะต้องเล่นงานเสียให้ลาย ไปทั้งตัวละ. (เงื้อเส้มน้าจะตีนายล้า.)
- นายล้า. (ตกใจลุกขึ้นยืน.) อ๊ะ ! อ๊ะ ! เจ้าคุณ !
(ยกแขนขึ้นป้อง.)
(อ้ายคำเข้ามาทางขวา พระยาภักดีหย่อนมือลง.)
- อ้ายคำ. ได้ทำขอรับ คุณล่อขึ้นกระไดมานี้แล้ว. (ออกไปตามทางเดิม.)
(พระยาภักดีรีบเอาเส้มน้าไปแขวนไว้ตามที่เดิม.)

- นายล้า. (หัวเราะ) อะ ๆ! เคราะห์ดีจริง ตกรกษิ
(แม่ล่อเข้ามาทางขวา แม่ล่ออายุประมาณ ๑๗ ปี แต่งกายออกไปเที่ยว
นอกบ้าน ฟึ่งกลับมา.)
- แม่ล่อ. แหม! คุณพ่อ อะไรวุ่นนี้กลับมาบ้านวันจริง ฉันหมายจะกลับมาให้ทันคุณพ่อ
กลับทีเดียว.
- พระยาภักดี. (ยิ้ม.) พ่อได้เลิกงานเร็วหนอยก็รีบกลับมา.
- แม่ล่อ. (มองดูนายล้า แล้วหันไปพูดกับพระยาภักดี.) นั่นใครคะ?
- พระยาภักดี. คนเขามาหาพ่อ
- นายล้า. ฉันเป็นเกลอเก่าของเจ้าคุณ ท่านนับถือฉันเหมือนน้องยังงัยขอรับ? (พระยา
ภักดีพยักหน้า.)
- แม่ล่อ. อ้อ! (ลงนั่งไหว.) ถ้ายังงั้นดิฉันก็ต้องนับถือคุณเหมือนอาดิฉันเหมือนกัน
ทำไมดิฉันยังไม่รู้จักคุณอาเลย.
- นายล้า. ฉันอยู่หัวเมือง ฟึ่งเข้ามา แต่ฉันเคยเห็นหล่อนแล้ว.
- แม่ล่อ. เมื่อไหร่คะ? ทำไมดิฉันจำไม่ได้ ดิฉันเป็นคนที่จำคนแน่นัก.
- นายล้า. (ยิ้ม.) หล่อนเห็นจะจำฉันไม่ได้เลย เมื่อฉันได้เห็นหล่อนครั้งก่อนนี้นะ อายุ
หล่อนได้สองปีเท่านั้น.
- แม่ล่อ. แหม! ถ้ายังงั้น คุณคงรู้จักคุณแม่ดิฉันละซิคะ.
- นายล้า. (แลดูตาพระยาภักดีแล้วจึงพูด เสียงออกเครือ ๆ.) ฉันรู้จักคุณแม่หล่อนดี -
- แม่ล่อ. ถ้ายังงั้นดิฉันก็ยิ่งดีใจมากขึ้น ที่ได้พบคุณ ก็คุณพ่อดิฉันที่ตายละคะ รู้จักไหม?
(นายล้าพยักหน้า.) ถ้ายังงั้นคุณก็ดีกว่าดิฉัน ดิฉันไม่รู้จักเลย, เคยเห็นแต่รูป
ที่ในห้องคุณแม่ รูปร่างสูง ๆ หน้าอกกว้าง ดิฉันช่างชอบหน้าเสียจริง ๆ
หน้าตาเป็นคนซื่อ ใจคอกว้างขวาง, ถ้าใครบอกดิฉันว่าเป็นคนไม่ดี ดิฉัน
ไม่ยอมเชื่อเป็นอันขาดเทียว แต่ท่านก็เป็นคนดีจริง ๆ อย่างที่ดิฉันนึกเอา
ในใจ คุณพ่อนี้ก็ได้บอกดิฉันว่านั่น จริงไหมคะคุณพ่อ? (พระยาภักดีพยักหน้า.)
- นายล้า. ถ้าใครบอกหล่อนว่า พ่อหล่อนที่ตายนั้นเป็นคนไม่ดีละก็หล่อนเป็นไม่ยอมเชื่อ
เลยเทียวหรือ?
- แม่ล่อ. ดิฉันจะเชื่อยังงัย ดูในรูปก็เห็นว่าเป็นคนดี. เออ! นี่คุณพ่อบอกแล้วหรือยัง
เรื่องดิฉันจะแต่งงาน?
- นายล้า. บอกแล้ว, ฉันยินดีด้วย.
- แม่ล่อ. คุณอาต้องมารदन้าดิฉันนะคะ.
- นายล้า. ฉัน - เอ้อ - ฉันจะต้องรีบกลับไปหัวเมือง.

- แม่ลออ. โช! จะอยู่รดน้ำดินน้หนอยไม่ได้เทียวหรือคะ ?
- นายล้า. ดินจะขอตริตรองดูก่อน แต่ยังไง ๆ ก็ดี ถึงดินจะอยู่รดน้ำหล่อนไม่ได้ ดินก็คงตั้งใจอวยพรให้หล่อนมีความสุข.
- แม่ลออ. (ไหว.) ดินรับพรล่วงหน้าไว้ก่อน. คุณพ่อคะ ช่วยพูดจาชวนคุณอาให้อยู่รดน้ำดินน้หนอยนะคะ ดินจะเข้าไปในเรือนเสียทีละ คุณพ่อกับคุณอาคงอยากคุยกันอย่างผู้ชาย ๆ สนุกกว่า. (ออกไปทางประตูซ้าย.)
- นายล้า. (นั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วพูด เสียงออกเครือ ๆ.)
เจ้าคุณขอรับ ได้ทำพุดถูก, เด็กคนนี้ดีเกินที่จะเป็นลูกผม ผมมันเลวทรามเกินที่จะเป็นพ่อเขา ผมพึงรู้สึกความจริงเดี๋ยวนี้เอง.
- พระยาภักดี. (ตบ่านายล้า.) พ่อล้า!
- นายล้า. หล่อนได้เขียนรูปพ่อของหล่อนขึ้นไว้ในใจเป็นคนดีไม่มีที่ติ ผมไม่ต้องการจะลบรูปนั้นเสียเลย. (ถอดแหวนวงหนึ่งจากนิ้ว.) นี่แนะครับ แหวนนี้เป็นของแม่ nol ผมได้ติดไปด้วยสิ่งเดียวเท่านั้นแหละ เจ้าคุณได้โปรดเมตตาผมสักทีพอถึงวันแต่งงานแม่ลออเจ้าคุณได้โปรดให้แหวนนี้แก่เขา บอกว่าเป็นของรับไหว้ของผม ส่งมาแทนตัว.
- พระยาภักดี. (รับแหวน.) ได้ซิเพื่อนเอ๋ย ดินจะจัดการตามแกสั่งอย่าวิตกเลย.
- นายล้า. แล้วผมขออะไรอีกอย่าง.
- พระยาภักดี. อะไร ? ว่ามาเถอะ ดินไม่ขัดเลย.
- นายล้า. อย่าได้บอกความจริงแก่แม่ลออเลย ให้เขาคงนับถือรูปผมอันแกนั้น ว่าเป็นพ่อเขา และให้นับถือตัวผมเป็นเหมือนอา.
- พระยาภักดี. เอาเถอะ, ดินจะทำตามแกประสงค์.
- นายล้า. ผมลาที พรุ่งนี้เช้าผมจะกลับไปพิษณุโลก.
- พระยาภักดี. เอาเงินไปใช้มั่งซิ. (ไปไขกุญแจ เปิดลิ้นชักโต๊ะหยิบธนบัตรออกมาใบหนึ่ง.)
เอ้า! นี่แนะ มีสักสามสี่ร้อยบาทได้อยู่ เอาไปใช้ก่อนเถอะ ต้องการอีกถึงค่อยบอกมาให้ดินทราบ
- นายล้า. (เสียงเครือ.) เจ้าคุณ! ผม..ผม.. (เช็ดหน้าตา)
- พระยาภักดี. อ้าย! ไม่รับไม่ได้ ไม่รับโกรธกันเทียว. (ยัดเยียดธนบัตรให้นายล้า.)
- นายล้า. (รับธนบัตร.) ผมจะไม่ลืมพระเดชพระคุณได้ทำจนตายทีเดียว ขอให้เชื่อผมเถอะ.
- พระยาภักดี. อย่าพูดให้มากนักเลย เงินใส่กระเป๋าสีเยอะ แล้วก็คิดอ่านหาทางทำมาหากินต่อไปนะ.

นายล้า. ขอรับ ผมจะตั้งใจทำมาหากินในทางอันชอบธรรมจริง ๆ ที่เดียว ถ้าผมจะคิดโยกโย้ไปอย่างใดอย่างหนึ่งอีก ขออย่าให้ผมแล้วอาญาจักรเลย.

พระยาภักดี. เออ ๆ ตั้งใจไว้ให้ดีเถอะ นึกถึงแม่ล่อบ้างนะ.

นายล้า. ผมจะลืมหล่อนไม่ได้เลย จะเห็นหน้าหล่อนติดตาไปจนวันตายทีเดียว. ผมลาที่ผมไม่จำเป็นที่จะต้องฝากแม่ล่อแก่เจ้าคุณ เพราะเจ้าคุณได้เป็นพ่อหล่อน ดียิ่งไปกว่าผมร้อยเท่าพันทวี. (เช็ดน้ำตา.)

พระยาภักดี. เอาเถอะ อย่าวิตกเลย แม่ล่อนะฉันคงจะรักถนอมเหมือนอย่างเดิม.

นายล้า. ผมเชื่อ, เชื่อแน่นอน!

(ยกมือขึ้นไหว้.) ผมลาเจ้าคุณที.

(พระยาภักดีเข้าไปจับมือนายล้า ต่างคนต่างแลดูตากันอยู่ครู่หนึ่ง แล้วพระยาภักดีก็นึกอะไรขึ้นมากเดินไปที่โต๊ะเขียนหนังสือ หยิบรูปแม่ล่อทั้งกรอบด้วยส่งให้นายล้า นายล้ารับรูปไปดูอยู่ครู่หนึ่ง ไหว้พระยาภักดีอีก แล้วก็รีบเดินออกไปทางประตูขวา พระยาภักดียืนมองไปทางประตูครู่หนึ่งแล้วก็เดินออกไปที่หน้าต่างทางด้านหลัง ยืนฟังกรอบหน้าต่าง ตามองออกไปนอกหน้าต่างนั่งอยู่จนปิดม่าน.)

จบเรื่อง

กิจกรรม

๑. สังเกตเนื้อเรื่องของบทละคร

- ๑) บทละครเรื่องนี้เกิดขึ้นในระหว่างช่วงเวลานานประมาณเท่าใด
- ๒) ฉากของเรื่องได้แก่สถานที่ใด
- ๓) บุคคลในเรื่องที่เป็นตัวเอกได้แก่ใคร
- ๔) ความขัดแย้งระหว่างบุคคลในเรื่องได้แก่อะไร ดำเนินไปและสิ้นสุดลงอย่างไร
- ๕) มีสิ่งใดที่ชวนให้ผู้อ่านบทละคร ติดตามอ่านด้วยความสนใจ

๒. สังเกตภาษาที่ใช้ในบทละคร

๑) อ้ายคำซึ่งเป็นตัวละครในเรื่อง เมื่อพูดกับนายล้ามักจะพูดเพียงคำว่า “ครับ” คำเดียวให้นักเรียนสังเกตว่า คำว่า “ครับ” แต่ครั้งที่พูดนั้น หากจะต่อด้วยประโยคอีกหนึ่ง ประโยคที่มีเนื้อความสอดคล้องกับคำว่า “ครับ” ประโยคนั้นน่าจะกล่าวว่่าอะไร และให้สังเกตด้วยว่าในบทละครจริง ๆ นั้น หากต่อด้วยประโยคเช่นนั้นจะทำให้เสียรสของบทสนทนาไปอย่างไรหรือไม่

๒) เมื่ออ้ายคำใช้คำว่า “ครับ” นายล้ากล่าวตอบว่า “ฮือ” เป็นเช่นนี้ ๒ ครั้ง แต่ครั้งคำว่า “ฮือ” นั้นเมื่อออกเสียงจริง ๆ ในเวลาพูดน่าจะออกเป็นเสียงวรรณยุกต์อะไร ใช้เสียงสั้นยาวแตกต่างกันอย่างไร และแสดงความรู้สึกแตกต่างกันอย่างไร

๓) สังเกตคำบรรยายบทของอ้ายคำที่อยู่ในวงเล็บ

ก. “นั่งนิ่งไม่ลุกไป” อาการเช่นนี้แสดงความหมายให้เป็นที่เข้าใจว่าอย่างไร

ข. “นายล้ามองดูอ้ายคำ เห็นจะไม่ไปแน่แล้วก็ถอนใจใหญ่” วลี “ถอนใจใหญ่” แสดงความรู้สึกที่เกิดขึ้นแก่นายล้าในขณะนั้นว่าเป็นอย่างไร

ค. “บ๊วยปากไปทางนายล้า” อาการเช่นนี้สื่อความหมายให้แก่พระยาภักดีว่าอะไร

๔) จงหาคำที่มีความหมายไปในทำนองตรงกันข้ามกับคำที่ขีดเส้นใต้ต่อไปนี้

ก. จำได้ คล้อยคล้ายคล้อยคลา

ข. ได้เท่า มีบุญขึ้นแล้ว

ค. ผมรู้สึกตัวว่าผม แก่ ไปมาก

ง. ถูก ล่ะ ๆ

จ. ถูกแล้วเป็น เคราะห์ดี ของแก

ฉ. เขาว่าเป็น สาวใหญ่ แล้วไม่ใช่หรือ

ช. จะให้ฉันพูด ตามตรง อีกหรือ

ช. เขารู้ว่าฉันเป็นแค่พ่อเลี้ยงเขา

ฉ. กำลังฉันยังมีพ่อตัว

๕) สังเกตคำอุทานที่ใช้ในบทละครเรื่องนี้ หยิบยกมาสัก ๕ คำ แล้วชี้ให้เห็นว่าในการพูดจากันของคนไทยในปัจจุบันยังคงใช้คำอุทานเช่นนี้อยู่หรือไม่ หรือใช้ผิดแผกไปอย่างไร

๖) เมื่อแม่ลออพบนายล้าในตอนแรกได้ใช้คำเรียกแทนนายล้าว่าอะไร และต่อมาได้เปลี่ยนไปใช้ว่าอะไร ที่เปลี่ยนไปเช่นนั้นเพราะเหตุใด

๗) จงให้นิยามของคำหรือกลุ่มคำต่อไปนี้ตามความเข้าใจของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องปรึกษาผู้ใด หรือไม่ต้องอาศัยพจนานุกรม แต่เมื่อให้นิยามไปแล้วนำมาเปรียบเทียบถกเถียงกัน อาจให้ครูหรือพจนานุกรมช่วยตัดสินให้บ้าง

ก. ของรับไหว

ข. เงิน

ค. พระคุณ

ง. ทำมาหากิน

จ. หัวเมือง

๘) จงเลือกประโยคที่ซับซ้อนในบทละครนี้มา ๓ - ๕ ประโยค แล้ววิเคราะห์ประโยคเหล่านี้ว่า

ก. เป็นประโยคชนิดใด (ความเดียว ความรวม หรือความซ้อน)

ข. ซับซ้อนอย่างไร ที่ส่วนใดของประโยค

๓. อภิปรายร่วมกัน

๑) บทละครเรื่องนี้ให้ข้อคิดอะไรบ้างแก่นักเรียน จุดใดที่ให้ความสะเทือนใจมากที่สุด

๒) ระหว่างนายล้ากับพระยาภักดี ใครเป็นผู้ที่ “เห็นแก่ลูก” อย่างแท้จริง เพราะเหตุใด

๓) เราอาจกล่าวได้หรือไม่ว่า ลออเป็นหญิงสาวที่มีไหวพริบ

๔) ลักษณะนิสัยที่เด่น ๆ ของตัวละครทั้ง ๔ ตัวในเรื่องนี้ได้แก่อะไร

กิจกรรมเสริม

๑. สังเกตคำพูดของตัวละคร

๑) ทำไมพระยาภักดีจึงกล่าวพูดตรง ๆ ว่า “ถ้าไม่พบได้จะดีกว่า” ซึ่งออกจะไม่รักษาเยื่อใยต่อกุณสนทนากัน ทั้งที่ก่อนหน้านี้มีเยื่อใยกันในฐานะมิตรเก่าแก่คนหนึ่ง ให้อธิบายจากลักษณะนิสัยของพระยาภักดี จากความสัมพันธ์ของคนทั้งสอง จากท่าทีของนายล้าที่แสดงไว้ก่อนหน้านี้

๒) บทสนทนาตั้งแต่ตอนพระยาภักดี “หน้าตึง” ไปจนถึงนายล้า “ออกโกรธ” ตัวละครทั้งสองผลัดกันเป็นคน “ถามคำตอบคำ” ที่แรกเป็นพระยาภักดี ที่หลังเป็นนายล้า การสนทnalักษณะนี้อธิบายถึงการแสดงออกของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับสภาพอารมณ์ได้ว่าอย่างไร ถือเป็นสากลได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

๓) พระยาภักดีซึ่งเป็นฝ่ายที่ไม่อยากตอบบทสนทนาเรื่องแม่ลออ เหตุใดจึงกลับชวนนายล้าให้สนทนาเรื่องแม่ลออเสียเอง ในสถานการณ์และเหตุผลแวดล้อมเดียวกัน เหตุใดพระยาภักดีเป็นฝ่ายเสนอรูปถ่ายให้นายล้าได้เห็น

๒. สังเกตเนื้อเรื่อง

๑) โครงเรื่องของบทละครเรื่องนี้ คือ ตัวเอกของเรื่อง (นายล้า) ต้องการอ้างสิทธิในบุคคลที่สาม (ลออ) กับตัวรอง (พระยาภักดี) ความต้องการของตัวเอกถูกขัดขวางโดยความต้องการของตัวรอง ขัดแย้งดำเนินขึ้นไปจนสูงส่งสุดอย่างไม่มีที่ท่าว่าจะยุติได้ บุคคลที่สามซึ่งเป็นเจ้าของเรื่อง ปรากฏตัวเข้ามา สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากความไม่รู้ของบุคคลที่สาม ทำให้ตัวเอกหยุดความต้องการเดิมลง เรื่องจึงยุติได้เพราะขัดแย้งถึงขั้นสุด จงเขียนหรือเล่าบทละครของนักเรียนเองขึ้นมาอีกเรื่องหนึ่งโดยยึดโครงเรื่องนี้เป็นแบบ

(โครงเรื่องนี้คิดบทละครใหม่ขึ้นได้อีกหลายเรื่อง)

๒) ในเรื่องนี้เมื่อพิจารณาอย่างตรงไปตรงมา แม่ลออเอาชนะใจนายล้าได้ด้วยความซื่อและบริสุทธิ์ ไม่รู้ถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน แต่ถ้าพิจารณาไปอีกทางหนึ่ง สมมติว่าแม่ลออไม่ใช่เด็กสาวที่มองโลกด้านเดียว แต่เป็นผู้ที่มีไหวพริบฉลาดลึก เกิดอุกคิตเทียบเคียงความละม้ายของชายแปลกหน้ากับภาพบิดาในรูป ประกอบกับสามารถอ่านสถานการณ์ออกจากท่าทีตึงเครียดในสีหน้าของพระยาภักดี ท่วงทำนองของการแสดงละครพูด เรื่องนี้จะเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด

๓) ทำไมพระยาภักดี ไม่แสดงท่าทีใด ๆ เมื่อแม่ลออเข้ามาจริง ๆ ทั้งที่ย่อมเป็นไปได้ที่จะตัดบท เปลี่ยนเรื่อง หาเหตุ กีดกันเพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติที่มีมาก่อนหน้าที่แม่ลออจะเข้ามา หากไม่เป็นเพราะพระยาภักดีหัวใจจนแสดงอะไรไม่ถูก จะเป็นด้วยเหตุผลใดบ้าง โดยเฉพาะในกรณีที่รู้ว่าแม่ลออเป็นหญิงฉลาด และสองคนนี้สื่อสารถึงกันได้เป็นอย่างดีอยู่ก่อน

๔) นายล้าพ่ายแพ้ต่อ “ภาพ” ที่แม่ลออวาดไว้ “ภาพ” ที่ว่านี้ มีอิทธิพลต่อมนุษย์เราจริงหรือไม่อย่างไร มีตัวอย่างอื่น ๆ อีกไหมที่แสดงให้เห็นว่า คนเราเกรง “ภาพ” ชนิดนี้

๕) นายล้าเห็น “ภาพ” แม่ลออครั้งแรกเป็นภาพชนิดไหน และน่าจะนึก “ภาพ” แม่ลออว่าเป็นอย่างไร เมื่อได้พบจริง ๆ นายล้าได้เห็น “ภาพ” แม่ลอออย่างไร และเห็นว่าแม่ลออมอง “ภาพ” ตนเองเป็นอย่างไร ท้ายที่สุด ทำไมพระยาภักดีให้ “ภาพ” แม่ลออแก่นายล้า ในเชิงสัญลักษณ์จะมีความหมายว่าอย่างไร เมื่อนายล้าเก็บ “ภาพ” แม่ลออไปด้วย



บทร้อยกรอง

บทร้อยกรองที่เลือกมาให้เรียนในหนังสือเล่มนี้เป็นบทประพันธ์ของกวีผู้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในวงการวรรณคดี บทร้อยกรองบางบทคนไทยทั่วไปมักได้ยินได้ฟังกันจนคุ้นหู และบางคนอาจจดจำได้เพราะเป็นบทที่ไพเราะเป็นที่ติดอกติดใจ และได้ยินได้ฟังกันแพร่หลายมาช้านาน

ในหนังสือเรียนเล่มนี้มีบทร้อยกรอง ๔ เรื่อง ด้วยกันคือ

กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานและว่าด้วยงานนักขัตฤกษ์ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ดัดดัดตอนมาเฉพาะตอนชมเครื่องคาว

โคลงบางบทจากเรื่อง **นิราศนรินทร์** ของ นายนรินทรธิเบศร์ (อิน) กวีตันรัตนโกสินทร์ บทกลอน “อันของสูงแม้ปองต้องจิต” จากบทละครเรื่อง **ท้าวแสนปม** พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

ฉันท์เรื่อง “ณ หาดทรายชายทะเลแห่งหนึ่ง” ของ นายชิต บุรทัต กวีเอกซึ่งมีชีวิตสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘

กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน

นำเรื่อง

กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ประกอบด้วย คำประพันธ์กาพย์ยานี ๑๑ กับโคลงสี่สุภาพ กล่าวคือ ขึ้นต้นด้วยโคลงสี่สุภาพ ๑ บท ตามด้วยกาพย์ยานีจะเป็นก๊อปทกก็ได้ เนื้อหาของกาพย์บทแรกจะเหมือนกับเนื้อความในโคลงแล้วขยายกว้างออกไป ซึ่งมีลักษณะตรงกันกับกาพย์เห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรหรือเจ้าฟ้ากุ้งในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

นับตั้งแต่รัชกาลที่ ๒ ได้ทรงพระราชนิพนธ์กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานมาจนถึงปัจจุบัน คนไทยนิยมอ่านและฟังกันแพร่หลายมาก เพราะได้รับรสไพเราะจากถ้อยคำและศิลปะการร้อยกรอง ตลอดจนได้รับความรู้ทั้ง ๆ ที่มีใช้เป็นบทกวีที่ประสงค์จะให้ความรู้ ทั้งนี้เพราะกวีทรงมีฝีปากชั้นเอก และทรงเป็นผู้มีความรู้ ผู้อ่านผู้ฟังจึงได้รับความรู้ไปพร้อม ๆ กับได้รับรสไพเราะและสำเร็จอารมณ์ร่วมไปกับกวีได้ บทกาพย์ดังกล่าวเป็นงานประพันธ์ที่นักวรรณคดีนิยมกันว่าเข้าข่ายวรรณคดีบริสุทธิ์ คือ เฟื่องลิ้มความงดงามไพเราะยิ่งกว่าอย่างอื่น อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการรจนาบทกวีเช่นนี้ กวีไทยมักแสดงให้เห็นอารมณ์รักใคร่ชั้นประณีต อันเป็นการขัดเกลากายาบไปสู่ความประณีต

ผู้ที่อ่านบทกวีเช่นนี้ ควรอ่านหาความเพลิดเพลินไปก่อน พอใจตรงไหนก็รับรสความไพเราะตรงนั้น เมื่ออ่านจบแล้ว ถ้าใครสังเกตให้เกิดความรู้ทางวรรณคดีจึงอ่านซ้ำครั้งหลังอาจสังเกตข้อความรู้ แล้วสังเกตถ้อยคำที่กวีเลือกเฟ้นมาใช้หรือจะสังเกตความรู้ก่อน แล้วจึงเฟื่องลิ้มกับถ้อยคำ หรือสังเกตถ้อยคำก่อนแล้วจึงรับรสไพเราะก็ได้ ไม่จำเป็นต้องใช้ลำดับขั้นใดเป็นกฎเกณฑ์แน่นอนลงไป ในการอ่านร่วมกับเพื่อนในห้องเรียน นักเรียนก็อาจต้องสนใจตามความพอใจของหมู่ ไม่เป็นไปตามความพอใจของแต่ละคนก็ได้ เมื่อนักเรียนอ่านจบสัก ๒ ครั้งแล้ว ควรทำกิจกรรมที่จัดไว้ อาจทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น รับรสไพเราะได้มากขึ้นก็ได้



ภาพย์ให้ชมเครื่องดาวหวาน

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

โคลง

แกงไก่มีมันเนื้อ
หอมยี่หวารสจุน
ชายใดบริโภคนก
แรงอยากยอหัตถ์ขึ้น

นพคุณ พี่เอย
เจียบร้อน
พิศวาส หวังนา
อกให้หวานแสงฯ

มัสมันแกวแก้วตา
 ชายใดได้กลิ่นแกว
 ยำใหญ่ใส่สารพัด
 รสดีด้วยน้ำปลา
 ดับเหล็กหลวงหล่อนต้ม
 โอชาจะหาไหน
 หมูแฉะแหลมเลิครส
 พิศห่อเห็นรางซาง
 ก้อยกึ่งปรุงประทีน
 รสทิพย์หยิบมาโปรย
 เทโพพื้นเนื้อท้อง
 นำชดรสครามครัน
 ความรักยิ่งเปลี่ยนท่า
 กล่อมกล่อมเกลี้ยงกลม
 ข้าวหุงปรุงอย่างเทศ
 ใครหุงปรุงไม่เป็น
 เหลือรู้หมูป่าต้ม
 รอยแฉะแห่งความขำ
 ซ้ำซ้ำพล่าเนื้อสด
 คัดความยามถนอม
 ล่าเตี๋ยคิดเตี๋ยน้อง
 ลดหลั่นชั้นขอบกล
 เห็นห่อหมูรมทรวงเศร้า
 เจ็บไกลใจาวรณ์
 รังนกหนึ่งนำชด
 นกพรากจากรังรวง
 ไตปลาเสแสร้งว่า
 ไบโคกบอกโคกครวญ
 ผักโคมชื่อเพราะพร้อง
 ผักหวานชานทรวงใน

หอมยี่ห่อรสร้อนแรง
 แรงอยากให้ไผ่ผินหา
 วางจานจัดหลายเหลืตรา
 ญี่ปุ่นล้ำย้าวนใจ
 เจื่อน้ำส้มโรยพริกไทย
 ไม่มีเทียบเปรียบมือนาง
 พร้อมพริกสดใบทองหลาง
 ห่างห่อหวนป่วนใจโหย
 วางถึงลิ้นดินแดโดย
 ฤาจะเปรียบเทียบทันขวัญ
 เป็นมันย่องล่องลอยมัน
 ของสวรรค์เสวยรมย์
 ทำน้ำยาอย่างแกวขม
 ขมไม่วายคลบล้ายเห็น
 รสพิเศษใส่ลูกเอ็น
 เช่นเชิงมิตรประดิษฐ์ทำ
 แกงคั่วส้มใส่ระกำ
 ข้าทรวงเศร้าเจ้าตราครดอม
 พุ้งปรากฏรสหื่นหอม
 สนิทเนื้อเจือเสาวคนธ์
 นอนเตี๋ยทองท่าเมืองบน
 ยลอยากนิทรคิดแนบนอน
 รุ่มรุ่มเร้าคือไฟพอน
 ร้อนรุ่มรุ่มกลุ้มกลางทรวง
 โอชารสกว่าทั้งปวง
 เหมือนเรียมร้างห่างห้องหวน
 ดูจวจากระบิตกระบวน
 ให้พี่เศร้าเจ้าดวงใจ
 เป็นโคมน้องฤาโคมไหน
 ใคร่ครวญรักผักหวานนางฯ

กิจกรรม

๑. ศึกษาศัพท์

๑) ทำบัญชีศัพท์ที่นักเรียนไม่ทราบความหมาย และเรียงลำดับศัพท์ตามตัวอักษร แล้วหาความหมายจากศัพทานุกรมหรือพจนานุกรม จดความหมายไว้ (ควรทำเป็นการบ้าน)

หลังจากนั้นอาจทดสอบความรู้ศัพท์ด้วยตนเอง หรือให้เพื่อนช่วยทดสอบให้ โดยเขียนแต่คำศัพท์ไว้ แล้วเติมความหมายของศัพท์ หรือให้เพื่อนบอกคำศัพท์ แล้วนักเรียนบอกความหมายหรือกลับกัน คือให้เพื่อนบอกความหมาย แล้วนักเรียนบอกคำศัพท์ ทำเช่นนี้โดยผลัดกันกับเพื่อน

๒) อ่านบทกาพย์ครั้งหนึ่งหรือหลาย ๆ ครั้ง ให้พอเข้าใจความหมาย ให้นักเรียนสังเกตว่าศัพท์บางคำอาจมีความหมายเป็นอย่างอื่นในบริบทอื่น ควรเขียนบอกด้วยว่ามีความหมายว่าอะไร และทำหน้าที่อะไรในประโยค (เป็นกริยา วิเศษณ์ ประธานหรือกรรม)

๒. ฝึกความเข้าใจและสังเกตการลำดับเนื้อความ

๑) ในโคลงสี่สุภาพที่เป็นบทนำ มีเครื่องคาวก้อย่าง อะไรบ้าง

๒) เนื้อความของกาพย์บทแรกมีรายละเอียดตรงไหนบ้างที่แตกต่างกับเนื้อความในโคลง

๓) จากเนื้อความในกาพย์ทั้งหมด มีเครื่องคาวกี่ชนิด อะไรบ้าง

๔) มีเครื่องคาวชนิดใดบ้างที่รับประทานกับข้าว และชนิดใดรับประทานเป็นของว่าง

๕) มีเครื่องคาวชนิดใดบ้างที่นักเรียนไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยินหรือไม่เคยรับประทาน และมีชนิดใดที่นักเรียนเคยเห็น เคยได้ยิน เคยรับประทาน ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความรู้กัน

๖) ในกาพย์บทหนึ่ง ๆ นักเรียนสังเกตได้หรือไม่ว่า กวีมักกล่าวถึงเครื่องคาวก้อย่างมีกาพย์บทใดบ้างที่แตกต่างออกไปจากบทอื่น ๆ

๗) กับข้าวหรือเครื่องคาวแต่ละอย่าง กวีได้พรรณนาโยงไปถึงความรักที่มีต่อผู้หญิงอย่างไร นักเรียนคิดว่านักเรียนพอใจหรือชอบการพรรณนาในกาพย์บทใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

๓. ฝึกสังเกตความไพเราะและฝึกแสดงความคิด

๑) มีตอนใดของบทประพันธ์ที่นักเรียนเห็นว่ากวีเปรียบเทียบได้ดี ทำให้เห็นภาพเด่นชัดขึ้น

๒) นักเรียนคิดว่า กวีได้เลือกชนิดของเครื่องควมาพรรณนาเพื่อความไพเราะหรือเพียงแต่พรรณนาถึงเครื่องควที่กวีชอบเท่านั้น เพราะเหตุใดนักเรียนจึงคิดเช่นนั้น

๓) นักเรียนสังเกตได้หรือไม่ว่า มีที่ใดบ้างที่กวีเล่นสัมผัสในทั้งสัมผัสสระหรือสัมผัสพยัญชนะ ให้นักเรียนอ่านบทตรงที่มีสัมผัสดังกล่าวออกมาดัง ๆ แล้วนักเรียนคิดว่ามีผลต่อบทกวีนั้น ๆ อย่างไรบ้าง

๔) นักเรียนเห็นว่าบทประพันธ์ตอนใดไพเราะ และตอนใดไม่ถูกใจ เพราะอะไร

๕) นักเรียนอาจอ่านบทประพันธ์นี้เป็นทำนองเสนาะ หรืออาจฝึกหัดก็ได้ โดยให้เพื่อนที่เสียงดีและให้ได้เป็นต้นเสียง เพื่อน ๆ หลาย ๆ คนเป็นคนร้องรับ



จาก นิราศนรินทร์

นำเรื่อง

เรื่อง นิราศนรินทร์ นี้ นายนรินทร์เบศร์ (อิน) แต่งขึ้นเมื่อคราวตามเสด็จสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์เสด็จยกกองทัพหลวงไปปราบพม่าซึ่งยกลงมาตีเมืองกลางและเมืองชุมพร เมื่อต้นรัชกาลที่ ๒ ใน พ.ศ. ๒๓๕๒ เป็นบทประพันธ์โคลงสี่สุภาพ ๑๔๔ บท บทแรกเป็นร่ายสุภาพ

ถึงแม้ว่านายนรินทร์เบศร์จะเป็นกวีที่มีชื่อเสียงแต่เราทราบประวัติของท่านผู้นั้นน้อยที่สุด และยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าได้ประพันธ์งานกวีนิพนธ์อื่น ๆ อีก แต่โคลงนิราศนรินทร์นี้ถือว่าเป็นนิราศที่แต่งได้ดีอย่างยอดเยี่ยมของไทย ที่คัดมาให้เรียนเพียง ๕ บทนี้ ก็คงจะพอเป็นประจักษ์พยานที่ชี้ให้เห็นถึงอัจฉริยภาพของกวีท่านนี้ เฉพาะโคลงบทที่ ๔ นั้นอาจใช้เป็นแบบอย่างในการแต่งโคลงสี่สุภาพที่ถูกต้องตรงตามข้อบังคับในฉันทลักษณ์ทุกประการ เช่นเดียวกับโคลง “เสียงลือเสียงเล่าอ้าง อันใด พี่เอย” จากเรื่องลิลิตพระลอ

จาก นิราศนรินทร์

นายอนรินทร์ธิเบศร์ (อิน)

๑ (๒)* อยู่ร่ายยศล่มแล้ว
สิงหาสน์ปรารงค์รัตนบรร-
บุญเพรงพระหากสวรรค
บังอบายเบิกฟ้า

๒ (๓) เรื่องเรื่องไทรรัตนพัน
รินรสพระธรรมแสดง
เจดีย์ระตะแสง
ยลยิ่งแสงแก้วแก้ว

๓ (๑๐) โฉมควรรจกฝักฟ้า
เกรงเทพไ้ธรณินทร์
ฝักกลมเลื่อนโฉมบิน
ลมจะชายชักช้า

๔ (๒๒) จากมามาแล้วล้ำ
บางยี่เรือราพลง
เรือแพงช่วยพานาง
บางปรับคำคล้อง

๕ (๑๓๔) เอียงอกเทออกอ้าง
เมรุชูปสมุทรดินลง
อากาศจกจานผจง
โฉมแม่หยาดฟ้าแย้ม

ลอยสวรรค ลงๆ
เจ็ดหล้า
ศาสน์รุ่ง- เรื่องแธ
ฝักพื้นใจเมือง
พันแสง
คำเข้า
เสียดยอด
แก่นหล้าหลากสวรรค
ฤาติน ดีฤา
ลอบกล้า
บนเล่า นะแม่
ชอกเนื้อเรียมสงวน
ล้ำบาง
พี่พร้อง
เมียงม่าน มานา
คล่า่น้ำตากลอ
อวดองค์ อรเอย
เลขแต้ม
จารึก พอฤา
อยู่ร้อนฤาเห็น

* เลขหน้าวงเล็บบอกลำดับของโคลงในหนังสือเรียนนี้ เลขในวงเล็บบอกลำดับของโคลงในหนังสือ
นิราศนรินทร์

กิจกรรม

๑. ศึกษาศัพท์

ให้หาความหมายของศัพท์และวลีต่อไปนี้จากศัพทานุกรม (ทำเป็นการบ้าน)

ลุ่ม สิงหาสน์ บรรเจิด หล้า เพรง ศาสน์ อบาย ไตรรัตน์ พันแสง ระตะ หลาก
ไท้ ธรณินทร์ คล้าว (ลมจะ)ชาย รา เรือแผง เลข จาน

๒. ฝึกอ่านให้เข้าใจและถอดความ

- ๑) โคลงแต่ละบทตั้งแต่บทที่ ๑ ถึง ๕ กล่าวถึงอะไร ให้ตอบโคลงละ ๑ คำ หรือ ๑ วลี
- ๒) คำ *อยุธยา* ในโคลงบทแรก หมายถึงอะไรจึงจะทำให้ความหมายของโคลงบทนี้แจ่มชัดที่สุด
- ๓) คำ *สิงหาสน์* ในบาทที่ ๒ ของบทแรก เกี่ยวข้องกับใคร ในที่นี้ใช้แทนอะไร
- ๔) คำ *พระ* ในบาทที่ ๓ ของบทแรก หมายถึงผู้ใด
- ๕) การเรียงคำในบทประพันธ์อาจเรียงไม่ถูกไวยากรณ์ คือเรียงไม่ตรงกับประโยคที่เราใช้กันเป็นปกติในร้อยแก้ว หรืออาจละเว้นคำบางคำเสีย ทั้งนี้เพราะกวีประสงค์จะให้เอื้อแก่การส่งสัมผัส หรือจงใจให้เกิดผลกระทบใจกระทบความรู้สึกผู้อ่าน ให้นักเรียนพิจารณาบทประพันธ์ที่ยกมา แล้วเขียนเป็นร้อยแก้วให้ได้ความเท่าเดิม

ก. บังอบายเบิกฟ้า	ฝึกพื้นใจเมือง
ข. เรืองเรืองไตรรัตน์พัน	พันแสง
ค. ยลยิ่งแสงแก้วแก้ว	แก่นหล้าหลากสวรค์
ง. ฝากลมเลื่อนโฉมบิน	บนเล่า นะแม่
ลมจะชายชักช้า	ชอกเนื้อเรียมสงวน
จ. บางบ่รับคำคล้อง	คล้าวน้ำตาคลอ

- ๖) โคลงบทที่ ๓ แสดงถึงอารมณ์ของกวีอย่างไร มีเหตุอย่างไรจึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจเช่นนั้น

๗) โคลงบทที่ ๔ แสดงว่ากวีกำลังอยู่ที่ไหนและทำอะไรอยู่

- ๘) โคลงบทที่ ๕ อยู่ในตอนใดจะจบเรื่องนิราศนรินทร์ ให้นักเรียนถอดความทั้งบท แล้วเขียนเรียบเรียงใหม่ให้กะทัดรัด อธิบายเพิ่มเติมด้วยว่ากวีมีความรู้สึกอย่างไร

๓. ฝึกสังเกตการใช้ถ้อยคำและความไพเราะ

๑) นักเรียนคงสังเกตได้ว่า ในโคลงแต่ละบท กวีใช้คำอย่างประณีต คำทุกคำมีความหมายชัด ไม่มีคำที่เรียกว่า “กลอนพาไป” ยิ่งกว่านั้นทุกคำยังมีความหมายเต็มและลึกซึ้ง บางคำมีความหมายถึงสองชั้น ทำให้คำมีความหมายยิ่งขึ้น ให้นักเรียนรวบรวมคำดังกล่าวจากโคลงแต่ละบท**เท่าที่จะทำได้** และอธิบายว่ามีความหมายถึงสองชั้นอย่างไร

ตัวอย่างคำ อยุธยา ไม่ได้หมายความว่า กรุงศรีอยุธยาที่เป็นเมืองหลวงของประเทศไทยในสมัยหนึ่งเท่านั้น แต่หมายถึง กรุงเทพมหานครหรืออยุธยา ซึ่งเป็นเมืองหลวงของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ด้วย นอกจากนี้ยังอาจหมายถึงอาณาจักรไทยทั้งประเทศ

๒) การเลือกสรรถ้อยคำมาแต่ง ทำให้บทกวีมีความกระชับ ไพเราะและประณีต มีความหมายเข้มข้นลึกซึ้ง ก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจ การใช้คำซ้ำจะทำในที่ที่จำเป็น กวีจงใจใช้เพื่อให้เห็นจริง และให้ได้เสียงที่ไพเราะด้วย

นักเรียนจงสังเกตว่า โคลงบาทต่อไปนี้มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นหรือไม่อย่างไร

- | | |
|--------------------------|---------------|
| ก. เรืองเรืองไตรรัตน์พัน | พันแสง |
| รินรสพระธรรมแสง | คำเช้า |
| ข. โฉมควรจักฝากฟ้า | ฤาดีน ดีฤา |
| เกรงเทพไทรณินทร์ | ลอบกล้า |
| ค. เอียงอกเทออกอ้าง | อวดองค์ อรเอย |

๓) นักเรียนจงอธิบายว่า จากคำประพันธ์ในข้อ ๒ กวีได้ทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เห็นชัดเจนขึ้นด้วยวิธีใด

อันของสูงแม่ป่องท้องจิต

นำเรื่อง

“อันของสูงแม่ป่องท้องจิต” เป็นบทกลอนจากบทละครเรื่อง ท้าวแสนปม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ในขณะที่เสด็จกลับจากทอดพระเนตรเจดีย์ยุทธหัตถีที่จังหวัดสุพรรณบุรี ทรงร่างวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ และทรงพระราชนิพนธ์เสร็จในวันที่ ๒๙ มีนาคม ปีเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อแสดงตำนานเมืองอุทุมพรและประวัติพระเจ้าอุทุมพร ปฐมกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา

บทกลอนที่คัดมาให้นักเรียนอ่านเป็นสารตอบของนางอุษาราชธิดาพระเจ้าไตรตรึงษ์ที่เขียนใส่ในห่อหมากส่งไปให้นายแสนปมซึ่งที่แท้จริง คือ พระชินเสน โอรสพระเจ้ากรุงศรีวิไชยพลอมแปลงมา เพราะมีพระทัยเสน่หานางอุษา พระชินเสนได้ส่งสารมาก่อน โดยจารไว้ที่มะเขือผลใหญ่

บทร้อยกรองนี้ได้มีผู้นำมาใส่ทำนองขับร้องกันแพร่หลายมานานจนถึงทุกวันนี้ ที่คัดมาให้เรียนเพื่อให้นักเรียนสังเกตการสรรคำใช้อย่างประณีตของผู้ทรงพระราชนิพนธ์



อันบองสูงแม่ป่องท้องจิต

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในลักษณะนั้นว่าน่าประหลาด
เหตุไฉนย่อท้อรอร่า
เห็นแก้วแวววับที่จับจิต
เมื่อไม่เอื้อมจะได้อย่างไรมี
อันของสูงแม่ป่องท้องจิต
มิใช่ของตลาดที่อาจซื้อ
ไม่คิดสอยมัวคอยดอกไม้ร่วง
ดูแต่ภูมรินเที่ยวบินดอม

เป็นเชื้อชาตินี้กรบก้นเกล้า
ฤาจะกล้าแต่เพียงวาที
ใยไม่คิดอาจเอื้อมให้ถึงที่
อันมณีฤาจะโลดไปถึงมือ
ถ้าไม่คิดปิ่นปายจะได้ฤา
ฤาแย่งยื้อถือได้โดยไม่ยอม
คงชวดดวงบุปผชาติสะอาดหอม
จึงได้ออมอบกลิ่นสุมาลี

กิจกรรม

๑) ฝึกตอบคำถามและแสดงความคิด

- ๑) นักเรียนอ่านกลอนบทนี้จบแล้ว นักเรียนชอบหรือไม่ชอบเพราะเหตุใด
- ๒) บรรทัดที่นักเรียนชอบที่สุด เพราะเหตุใด
- ๓) นักเรียนเคยได้ยินกลอนตอนใดมาก่อนหรือไม่ นักเรียนเคยคิดเกี่ยวกับกลอนตอนนั้นว่าอย่างไร นักเรียนจำกลอนวรรคดังกล่าวได้หรือไม่
- ๔) นักเรียนคิดว่านางอุษาเป็นคนอย่างไร
- ๕) สารสำคัญของกลอนบทนี้คืออะไร
- ๖) หากไม่จำกัดอยู่เฉพาะในแง่ของสารสำคัญในข้อ ๕ กลอนที่ยกมาให้อ่านอาจช่วยให้นักเรียนเกิดความมานะพยายามในเรื่องอื่น ๆ ได้หรือไม่ ให้ยกตัวอย่างมาแล้วให้เห็นจริงด้วย

๒. ฝึกสังเกตการใช้คำและความไพเราะ

- ๑) คำ “แก้ว” หรือ “มณี” ในกลอนบทนี้หมายถึงอะไร นอกจากความหมายที่ตอบแล้วยังหมายถึงอะไรได้อีกบ้าง
- ๒) คำว่า “ของสูง” กับ “ของตลาด” หมายถึงอะไร ต่างกันอย่างไร
- ๓) บรรทัดว่า “ไม่คิดสอยมัวคอยดอกไม้วัง” หมายความว่าอย่างไร คนที่มีลักษณะดังที่ว้างนี้ มักเป็นคนอย่างไร
- ๔) คำ “ดอกไม้วัง” ในกลอน สมัยนี้มีผู้ใช้ว้างอย่างไรที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน

กิจกรรมเสริม

๑. นักเรียนอาจหาผู้ที่ขับร้องเพลงนี้ได้มาร้องให้ฟัง นักเรียนอาจฝึกร้องด้วยก็ได้ หรือนักเรียนอาจฝึกร้องจากแถบบันทึกเสียงก็ได้เช่นกัน
๒. ฝึกแต่งบทร้อยกรองชนิดอื่น ๆ เช่น กาพย์ โคลง ฯลฯ ให้มีเนื้อความเดียวกับบทร้อยกรองนี้



ณ หาดทรายชายทะเลแห่งหนึ่ง



นำเรื่อง

ฉันท์เรื่อง “ณ หาดทรายชายทะเลแห่งหนึ่ง” ที่เลือกมาเป็นบทอ่านนี้ นายชิต บุรทัต ได้แต่งเป็นอินทรวีเชียรฉันท์ ๑๑ ฉันท์ชนิดนี้คล้ายกาพย์ยานี ๑๑ ต่างกันที่อินทรวีเชียรฉันท์ บังคับครุ ลหุ เท่านั้น เนื้อหาความเป็นการพรรณนาธรรมชาติชายทะเลเวลาสายัณห์ และแสดง รายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ เช่น ท้องฟ้า แมกไม้ นก พื้นน้ำ คลื่นลม ฯลฯ ด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ เรียบง่าย ชวนให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการตามไปด้วย นอกจากพรรณนาทัศนียภาพของธรรมชาติ ชายทะเลแล้ว กวียังได้ฝากความคิดนึกเกี่ยวกับทะเลอันเป็นทรัพยากรมีค่ายิ่งของเมืองไทย ว่าเป็นแหล่งเลี้ยงชีวิตคนไทยและผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ สมควรที่ชาวไทยจะพิทักษ์รักษาไว้ ชั่วนิรันดร์

กวีได้แต่งเรื่องนี้ขณะยืนอยู่ ณ หาดทรายชายทะเลยามใกล้ค่ำ ได้รับความจรรโลงใจ จากทะเลอันมีทั้งความกว้างใหญ่ไพศาล ความงามและความลึกลับน่าพิศวง ก่อให้เกิดจินตนาการ กว้างไกล ตามต้นฉบับเดิม กวีใช้นามปากกาว่า “แมวคราว” ต้นฉบับที่นำมาให้เรียนนี้ได้ มาจากหนังสือ สวัสดิ์คุณธรณ์ สำนักพิมพ์ก้าวหน้าจัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔

ณ หาดทรายขาวทะเลแห่งหนึ่ง

บิต บุรทัต

อินทรวชิรพันธ์

สายัณห์ตะวันยาม
เข้าภาคนภาตอน
รอน ๆ และอ่อนแสง
เป็นครามอร่ามใส
เรื่อ ๆ ณ เมื่อรัต-
มิดมามีซ้าที
ริว ๆ ระริวเรื้อย
เย็นกายสบายแดน
ริก ๆ ภาะดิกทุก
ใบก้านตระการชม
ไร ๆ ไสวร้อน
เหนือพฤษะไพร์ผัน
ครั้น ๆ คะครั้นครั้น
โดยทางทะเลพัง
ลิว ๆ ละลอกปราด
ซัดทอยทยอยโถม
แทัธรรมชาติงาม
เฟ่งภาพผิคำนิ่ง
ดูย็น ณ พ้นทราย
ชมเพลินก็พลันความ
เมื่อมองกะคลองเนตร
ของไทยสิไพศา-
โน่น ๆ แ่นะยาวกว้าง
น้ำเขียวและเขียวกล

ขณะข้ามทิมัมพร
ทิศะดกก็รำไร
นภาแดงสืแปลงไป
สุภาะสดพิสุทธิ์สี
ติจะผลัดก็พลันมี
ศศิธรจะจรแทน
ระยะเฉื่อยฉะฉิวแสน
มนะด้วยระรวลอม
ทุมะรุกข์ระเริงรมย์
พิศะซอลลอครัน
จระว่อนวิหคพรรณ
มุขะเพื่อจะเมื่อรัง
ชละลั่นสนั่นดัง
สรคลิ้นเคะเครงโครม
ประทะ*หาดและสาตโชม
ทะลุฝั่งกระทั่งถึง
พิศะยามจะย่ำฟิง
ละกัณยานิยมตาม
เฉพาะชายทะเลงาม
ตริตระหนักประจักษ์มา
พิเคราะห์เขตอาณา
ลยะรอบประกอบชล
ณ ระหว่างทะเลวน
กะจะดำแดงสี

* เข้าใจว่ากวีต้องการเล่นเสียงสัมผัสอักษร คำนี้คือ ปะทะ

นั่น ๆ แนะนำบอก
ดินแดนอาชี-

เรือใบกระไลคล่อง
ไปมาและหากิน

ใคร ๆ ผิไม่นึก
พบเข้าก็เปล่านั้น

เห็นภาพทะเลแผ่น
ปราศฝังบไผ่ผืน

เห็นภาพพณิขกรรม
ตามถิ่นและทางใคร

หากใช้พินิจชอบ
นึกถึงประเทศน่า

โลกเราสี่เข้ายุค-
บุคคลและแคว้นหลาย

หาที่กระทำกิน
ทุกยุคและทุกวัน

ว่าอ้าไผ่ทแผ่น
ทั้งใหญ่และกว้างยล

ของไทยนะ - ของไทย
เจ้าของและบำเพ็ญ

ในถิ่นอุทกนั้น
สินธพจะคณนา

แผ่นน้ำ ณ เบื้องหน้า
เกิดเกิดสภาวะ

โปิประมงประมาณมี
วะเพราะปลาและอาจิน

ละเลาะล่องชะลอสินธุ์
ก็จะเกี่ยวกะมัจฉา

คติลีกละเอียดมา
จะมีติดมิผิดผัน

ดูจะแผ่นอุทกอัน
บพิจารณาไกล

กลธรรมดาไป
จะถนัดสมรรถทำ

วิเคราะห์รอบจะครอบงำ
นยะแนว ณ แนวหมาย

ระมิหุตมิหย่อนวาย
ตะลั่นจะป่วนหัน

และถวิลจะแย่งกัน
ผิวิจารณ์จะตื่นตน

ภพแด่นอุทกชล
เฉพาะเนตรถนัดเห็น

และก็ไทยนะ - ไทยเป็น
จะพิทักษ์จะรักษา

สื่อนันตบรรดา
บมิสุตอนุสรณ์

อุปมาจะอากร
ชีวะเรานิรันดร์แล

กิจกรรม

๑. ฝึกอ่านทำนองเสนาะให้ถูกต้องและไพเราะตามแบบของการอ่านอินทวิเชียรฉันท

๒. ศึกษาแผนและลักษณะบังคับของอินทวิเชียรฉันทว่าต่างจากกาพย์ยานี ๑๑ อย่างไร
โดยพิจารณาครุ ลหุ ในฉันทต่อไปนี้เป็นพิเศษ

สายน้ห้ตะวันยาม	ขณะข้ามทีหมัพร
เข้าภาคนุภาคอน	ทีตะตกก็รำไร
รอน ๑ และอ่อนแสง	นกะแดงสิแปลงไป
เป็นครามอร่ามใส	สุภาสดพิสุทธิ์ศรี

เมื่อได้ศึกษาแล้วให้ลองหัดแต่งอินทวิเชียรฉันท ชมความงามของธรรมชาติ
เช่น ทะเลยามรุ่งอรุณ ธรรมชาติในคืนเดือนเพ็ญ ฯลฯ ๔ – ๘ บท

หมายเหตุ : ดูข้อบังคับของกาพย์ยานี ๑๑ ในหนังสือเรียนภาษาไทย
ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๑ หน้า ๒๒๑ ประกอบ

๓. สังเกตการใช้ถ้อยคำในฉันทเรื่องนี้ ว่าให้สไพเราะแก่บทกวีนิพนธ์นี้อย่างไร

๑) การใช้คำซ้ำ เช่น รอน ๑ ริก ๑ ครีน ๑ ฯลฯ

๒) การใช้สัมผัสอักษร เช่น ฉ่อยฉฉฉ รุกข์ระเรีงรมย์ โปะประมงประมาณมี
นยะแนว ณ แนวหมาย ฯลฯ

๓) การใช้คำที่แนะนำให้เห็นภาพ โดยพิจารณาเป็นคำ ๑ และพิจารณาทั้งบท

ไร ๑ ไสวร้อน	จระว่อนวิหคพรรณ
เหนือพฤษะไพรวณ	मुखเพื่อจะเมื่อรัง

ฯลฯ

โนน ๑ น่ายาวกว้าง	ณ ระหว่างทะเลวน
น้ำเขียวและเขียวกล	กะจะดำแสดงสี

ฯลฯ

๔. พิจารณาความคิดนึกของกวีเกี่ยวกับทะเลและอาชีพของคนไทย โดยอาจแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มละ ๕ - ๗ คน อภิปรายกัน หรือจะทำเป็นรายบุคคลก็ได้

ข้อความที่ควรวิเคราะห์ เช่น

ว่าอ้าไผทแผ่น	ภพระแดนอุทกชล
ทั้งใหญ่และกว้างยล	เฉพาะเนตรถนัดเห็น
ของไทยนะ - ของไทย	และก้ไทยนะ - ไทยเป็น
เจ้าของและบำเพ็ญ	จะพิทักษ์จะรักษา
ในถิ่นอุทกนั้น	สื่อนันตบรรดา
สินธจะคณนา	บมิสุดอนุสรณ์

๕. ฝึกถอดคำประพันธ์เป็นร้อยแก้วที่สละสลวย จากฉันทต่อไปนี้

- | | | |
|----|---|---|
| ๑) | ดูยี่น ณ พื่นทราย
ชมเพลินก็พลันความ
เมื่อมองกะคลองเนตร
ของไทยสิไพศา- | เฉพาะชายทะเลงาม
ตริตระหนักประจักษ์มา
พิเคราะห์เขตอาณา
ลยระอบประกอบชล |
| ๒) | ใคร ๆ ฝิไม่นึก
พบเข้าก็เปล่าตา
เห็นภาพทะเลแผ่น
ปราศฝังบไผ่ผืน
เห็นภาพพณิश्यกรรม
ตามถิ่นและทางใคร | คติลีกละเอียดมา
จะมิตติมิผิดผัน
ดูจะแผ่นอุทกอัน
บพิจารณาไกล
กลธรรมดาไป
จะถนัดสมรรถทำ |



ประวัติผู้แต่ง

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เกิดเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๙ ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๖

เริ่มศึกษาชั้นแรกที่โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข เข้าศึกษาต่อ ณ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๕ - ๒๔๓๗ ได้รับประกาศนียบัตรครูและสอบไล่ได้เป็นที่ ๑ ของผู้สำเร็จวิชาครูชุดแรกในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ กระทรวงธรรมการได้คัดเลือกส่งไปศึกษาวิชาครู ณ ประเทศอังกฤษ ได้รับประกาศนียบัตรวิชาครูเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเริ่มเข้ารับราชการในกระทรวงธรรมการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีใน พ.ศ. ๒๔๕๙ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของประเทศไทย และในปีเดียวกันนั้นเองก็ได้ลาออกจากประธานสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเป็นรัฐมนตรีกระทรวงธรรมการอีกวาระหนึ่ง

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเป็นที่รู้จักในฐานะนักเขียนที่สำคัญคนหนึ่ง นามแฝงที่ใช้คือ “ครูเทพ” และ “เขี้ยวหวาน” งานประพันธ์ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีมีทั้งด้านวิชาการ สารคดีและบันเทิงคดี ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง งานเขียนที่สำคัญคือ **แบบเรียนเกี่ยวกับวิชาครู ตรรกวิทยา แบบสอนอ่านธรรมจริยา บทละครพูด** ได้แก่ เรื่อง **บ่อขี้ใหม่ แม่ศรีครัว หมั่นไว้** เรื่องสั้น ได้แก่ **คุณย่าเพ็ง** บทความเกี่ยวกับการศึกษา เศรษฐกิจ และการเมือง และบทร้อยกรองเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในชุด **โคลงกลอนของครูเทพ** ทั้งยังเป็นผู้ประพันธ์เนื้อร้องและทำนองเพลง “กราวกีฬา” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายอีกด้วย

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เกิดในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ และถึงแก่อสัญกรรมเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๘

ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้รับราชการเป็นหลวงสรวิชิต แล้วไปเป็นนายด่านเมืองอุทัยธานี ในสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เลื่อนเป็นพระยาพิพัฒน์โกษา และเป็นเจ้าพระยาพระคลังในที่สุด

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) มีความสามารถเป็นพิเศษในการประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง งานประพันธ์ที่สำคัญได้แก่ นิยายเรื่อง **ราชาธิราช สามก๊ก ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก (กัณฑ์กุมารและกัณฑ์มัทรี) บทมโหรีเรื่องกาگی ลิลิตเพชรมงกุฎ และอิเหนาคำฉันท์**

นายชิต บุรทัต

นายชิต บุรทัต มีนามสกุลเดิมว่า “ชวางกูร” ต่อมาได้รับพระราชทานนามสกุล “บุรทัต” จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นายชิต บุรทัต เกิดเมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๔๓๕ จึงมีอายุครบ ๑๐๐ ปี ในพุทธศักราช ๒๕๓๕ และได้มีสถาบันวิชาการในประเทศไทยบางแห่งจัดงานเฉลิมฉลองโอกาสสำคัญนี้ไปบ้างแล้ว

นายชิต บุรทัต เข้าเรียนชั้นประถม ณ โรงเรียนวัดราชบพิธ ด้วยบิดาเป็นครูสอนภาษาบาลีอยู่ที่วัดนั้น ปรากฏตามประวัติว่า เป็นผู้มีความสนใจใฝ่เรียนและรักการอ่านหนังสือมาก เมื่อเรียนจบชั้นประถมแล้ว ต่อมาได้เรียนชั้นมัธยมที่โรงเรียนวัดสุทัศน์ จนจบชั้นมัธยมบริบูรณ์ แล้วบรรพชาเป็นสามเณรที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เมื่อลาสิกขาแล้วได้เข้ารับราชการเป็นตำรวจ แล้วได้กลับมาบรรพชาเป็นสามเณรอีก ณ วัดเทพศิรินทราวาส ต่อมาย้ายไปจำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้เป็นศิษย์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระองค์ได้ทรงใช้สามเณรชิตให้ทำงานในหน้าที่เลขานุการ ปรากฏว่าทำงานดีเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระเจ้ามาก สามเณรชิต บุรทัต ได้เรียนภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาอังกฤษเพิ่มเติม และเริ่มสนใจเขียนบทร้อยกรองส่งไปลงพิมพ์ในวารสารสมัยนั้นหลายฉบับ โดยใช้นามปากกาว่า “เอกชน” บทกวีของสามเณรชิต บุรทัต เป็นที่พอพระทัยของเจ้านายหลายพระองค์ โดยเฉพาะสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพถึงรับสั่งว่า “เณรต้องเป็นจินตกวีของรัชกาลที่ ๖ เทียวนะ” ต่อมา สามเณรชิต ได้ลาสิกขาและประกอบอาชีพเป็นนักเขียนอิสระ

นายชิต บุรทัต ได้ฝากผลงานด้านกวีนิพนธ์ไว้แก่วงวรรณคดีไทยหลายชิ้น งานที่เด่นและได้รับการยกย่องมากที่สุด คือ “สามัคคีเภทคำฉันท์” แต่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หนังสือเรื่องนี้เป็นแบบเรียนมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๑ จนถึงปัจจุบัน เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ นี้ กรมศิลปากรได้เคยนำไปแสดงเป็นละครเวที และได้รับความนิยมมาก

นายชิต บุรทัต ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ รวมอายุได้ ๕๐ ปี

นายนรินทรธิเบศร์ (อิน)

นายนรินทรธิเบศร์ เดิมชื่อ อิน รับราชการเป็นมหาดเล็กฝ่ายพระราชวังบวร ได้รับพระราชทานยศเป็นหุ้มแพร มีบรรดาศักดิ์เป็นนายนรินทรธิเบศร์ เคยตามเสด็จสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ เสด็จยกกองทัพหลวงไปปราบพม่า ซึ่งยกลงมาตีเมืองถลางและเมืองชุมพร เมื่อต้นรัชกาลที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๕๒ ระหว่างเดินทางไปในราชการสงครามครั้งนี้ นายนรินทรธิเบศร์ได้แต่งนิราศไว้เรื่องหนึ่งเป็นที่รู้จักกันภายหลังว่า นิราศนรินทร รายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับประวัติของกวีเอกท่านนี้ ยังไม่มีผู้ใดค้นพบหรือได้รวบรวมไว้

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชสมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๙ พระนามเดิม ทองด้วง ครั้นกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าทรงดำรงตำแหน่งหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี ได้ทรงรับราชการกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และเป็นกำลังสำคัญในการปกป้องรักษาเอกราชของประเทศไทยไว้ให้มั่นคง ทรงทำสงครามขับเคี่ยวกับอริราชศัตรูได้ผลสำเร็จตลอดมา ทรงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์มาโดยลำดับ จนกระทั่งได้เป็นเจ้าพระยาจักรี แล้วได้เป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ครั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไม่สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้ ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ตามคำกราบทูลอัญเชิญของข้าราชการ ประชาชน ทรงแปลนาพระบรมราชจักรีวงศ์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ และทรงย้ายราชธานีมาตั้ง ณ กรุงเทพมหานคร

เกือบตลอดรัชกาล พระองค์ต้องทรงกระทำสงครามกับข้าศึกและทรงทะนุบำรุงประเทศชาติให้เจริญในทุกด้านเท่าเทียมกับกรุงศรีอยุธยาในสมัยที่ยังรุ่งโรจน์ ได้รวบรวมนักปราชญ์ราชบัณฑิต แต่งหนังสือสำคัญ ๆ ไว้เป็นมรดกแก่ชาติไทยมาตราบเท่าทุกวันนี้ เช่น **กฎหมายตราสามดวง ไตรภูมิโลกวินิจฉัย รามเกียรติ์ ราชธาราบ สามก๊ก** ผลงานอันยิ่งใหญ่ของพระองค์คือโปรดเกล้าฯ ให้สังคายนาพระไตรปิฎกสำเร็จบริบูรณ์ในรัชสมัยของพระองค์ นอกจากนี้ ได้ทรงสร้างสถานที่สำคัญและถาวรวัตถุอันสูงค่าไว้อีกมาก เช่น พระที่นั่งวัดวาอารามต่าง ๆ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จสวรรคต เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๒ สิริพระชนมายุ ๗๓ พรรษา ดำรงราชสมบัติอยู่ ๒๗ ปี

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๒ ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงพระราชสมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบรมชนกนาถไปในกองทัพตั้งแต่ทรงพระเยาว์ เมื่อได้สถาปนาพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทรต่อมาได้รับพระราชทานอุปราชภิเษกเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจฟื้นฟูบูรณะประเทศและราชธานีสืบต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถทุกด้านทุกทาง ปราบกฏพระอภัยนิเวศ พิเศษ คือ ทางศิลปะ ทั้งในด้านประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณคดี ดนตรี และ

นาฏศิลป์ พระราชนิพนธ์บทละครนอก เช่น **สังข์ทอง ไกรทอง** บทละครใน เช่น **อิเหนา รามเกียรติ์** และบทกวีต่าง ๆ นั้น มีความวิจิตรเยี่ยมยิ่ง เป็นที่ประทับใจของผู้ที่ได้อ่านได้ฟัง ตลอดจนจรรยาบทาทุกวันนี้

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จสวรรคต พ.ศ. ๒๓๖๗ สิริพระชนมายุ ๕๘ พรรษา ดำรงราชสมบัติอยู่ ๑๖ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ เมื่อพระชนมายุ ๘ พรรษา ทรงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเทพทวาราวดี ทรงได้รับการศึกษาขั้นต้นในพระบรมมหาราชวัง เมื่อพระชนมายุ ๑๔ พรรษา ได้เสด็จไปศึกษาวิชาที่ประเทศอังกฤษ ทั้งวิชาพลเรือนและวิชาทหารที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด และโรงเรียนนายร้อยทหารบกแซนเฮิสต์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารแทนสมเด็จพระบรมเชษฐา เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ซึ่งสวรรคต

เมื่อเสด็จกลับจากทรงศึกษาวิชาในประเทศอังกฤษแล้ว ทรงผนวชและจำพรรษาที่วัดบวรนิเวศวิหาร เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๖ ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงปรับปรุงบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า เช่น ยกฐานะโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งธนาคารออมสิน ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พระราชบัญญัติขนานนามสกุล ตั้งกองเสือป่า และลูกเสือ เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์ที่เป็นทั้งปราชญ์และจินตกวี ทรงเชี่ยวชาญทางด้านอักษรศาสตร์ โบราณคดี ได้ทรงพระราชนิพนธ์งานวรรณคดีประเภทต่าง ๆ ทั้งบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษกว่า ๒๐๐ เรื่อง อาทิ **มัทนะพาธา อุตตะระกुरु** (พระราชนิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ) **ลัทธิเอาอย่าง** ในงานพระราชนิพนธ์ทรงใช้นามแฝงต่าง ๆ กัน เช่น “อัสวพาหุ” “รามจิตติ” “ศรีอยุธยา” “พระขรรค์เพชร” “พันแหลม” “นายแก้วนายขวัญ” เป็นต้น ชาวไทยได้ถวายพระราชสมัญญาแด่พระองค์ว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ รวมพระชนมายุ ๔๕ พรรษา

พระยาปริยัติธรรมธาดา

พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) เกิดเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๕ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บ้านเดิมอยู่ตำบลบ้านเพรียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ได้ศึกษาเล่าเรียนขั้นต้นที่วัดเพรียงและวัดมหาสมณาราม เมื่ออายุได้ ๑๙ ปี ได้บวชเป็นสามเณรและย้ายไปศึกษา ณ วัดราชประดิษฐในกรุงเทพฯ ได้เป็นเปรียญ ๔ ประโยคตั้งแต่ยังเป็นสามเณร ต่อมาได้อุปสมบทที่วัดราชประดิษฐ์นั้นเอง บวชอยู่ได้ ๕ พรรษา จึงลาสิกขา ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเข้ารับราชการในกรมศึกษาธิการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐ ได้เลื่อนยศบรรดาศักดิ์และตำแหน่งหน้าที่ในการงานตามลำดับ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญทางอักษรศาสตร์เป็นพิเศษ สามารถพูดได้หลายภาษา โดยเฉพาะภาษาบาลีและสันสกฤต ได้เคยนำพระสงฆ์จากลังกาเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้ภาษาสันสกฤตในการสนทนาโต้ตอบกันตลอดเวลา

พระยาปริยัติธรรมธาดา ได้แต่งหนังสือต่าง ๆ ไว้เป็นอันมาก ทั้งที่เป็นหนังสือทางพระพุทธศาสนา หนังสือแบบเรียน และตำราต่าง ๆ

พระยาปริยัติธรรมธาดาถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๙ อายุได้ ๖๔ ปี

พระสุนทรโวหาร (ภู่)

พระสุนทรโวหาร นามเดิม ภู่ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า สุนทรภู่ เกิดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๙ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘

สุนทรภู่ได้เล่าเรียนวิชาหนังสือในสำนักวัดชีปะขาว ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า วัดศรีสุดาราม ในคลองบางกอกน้อย ต่อมาได้เข้ารับราชการเป็นเสมียน ในกรมพระคลังสวน แต่ไม่ชอบทำงานอื่นนอกจากแต่งบทกลอน ซึ่งสามารถแต่งได้ดี ตั้งแต่ยังรุ่นหนุ่ม

ใน พ.ศ. ๒๓๕๙ ในรัชกาลที่ ๒ สุนทรภู่เข้ารับราชการในกรมอาลักษณ์ได้เป็นขุนสุนทรโวหาร ระหว่างรับราชการต้องถูกจำคุกเพราะเมาสุราจนครองสติไม่ได้ ภายหลังพ้นโทษได้เป็นพระอาจารย์ถวายอักษรสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอาภรณ์ พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒

ในรัชกาลที่ ๓ สุนทรภู่ออกจากราชการและออกบวช เมื่อลาสิกขาแล้วถวายตัวอยู่กับพระองค์เจ้าลักขณานุคุณได้ปีหนึ่ง ครั้นเจ้านายพระองค์นั้นสิ้นพระชนม์ สุนทรภู่ก็ขาด

ที่พึงได้รับความลำบากมาก ต้องลอยเรืออยู่และแต่งหนังสือขายเลี้ยงชีวิต ต่อมาจึงได้รับพระอุปถัมภ์จากกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๓๙๔ สุนทรภู่ได้เป็นเจ้ากรมอาลักษณ์ฝ่ายพระราชวังบวร มีบรรดาศักดิ์เป็นพระสุนทรโวหาร

วรรณกรรมของสุนทรภู่ มีมากมายหลายประเภท คือมีทั้งนิราศ เช่น นิราศเมืองแกลง นิราศพระบาท นิราศภูเขาทอง นิทานคำกลอน เช่น พระอภัยมณี โขบุตรลักษณวงศ์ สุภาสิตคำกลอน เช่น สวัสดิรักษา เพลงยาวถวายโอวาท เสภา เช่น ขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม บทเห่กล่อม เช่น เห่เรื่องจันระบำ เห่เรื่องกาเกี เป็นต้น

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประสูติวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๓๖ พระนามเดิม พระองค์เจ้ามั่ง พระมารดา คือ เจ้าจอมมารดานิ่ม ธิดาของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) กวีเอกผู้แปลและเรียบเรียงหนังสือ สามก๊ก และ ราชพิธีราช ตั้งแต่ครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ทรงชำระโคลงโลกนิติของเก่าซึ่งมีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. ๒๓๗๔ ทรงนิพนธ์เพิ่มเติมแล้วรวบรวมลงจารึกไว้บนแผ่นศิลา ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ตามพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร สิ้นพระชนม์ พ.ศ. ๒๔๐๒ ทรงเป็นต้นราชสกุล เดชาดิวงศ์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ฉายา สุวฑฺฒโน นามเดิม เจริญ คชวัตร ประสูติเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ที่จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้บรรพชาเป็นสามเณร ที่วัดเทวสังฆาราม และ พ.ศ. ๒๔๗๖ อายุครบ ๒๐ ปี ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ที่วัดเทวสังฆาราม จังหวัดกาญจนบุรี ต่อมาในปีเดียวกันได้อุปสมบทซ้ำเป็นธรรมยุต ที่วัดบวรนิเวศวิหาร โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมจนสอบได้เปรียญ ๙ ประโยค เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔

ทรงดำรงตำแหน่งสำคัญในทางการคณะสงฆ์หลายตำแหน่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้เป็น “พระอภิบาล” (พระพี่เลี้ยง) ของพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ในระหว่างที่ทรงผนวชเป็นพระภิกษุและเสด็จประทับที่วัดบวรนิเวศวิหาร พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นพระราชากรมวาจาจารย์ ในการทรงผนวชของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และเป็นผู้ถวายพระมงคลวิเสสกถาในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ จนถึงปัจจุบัน

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์นี้ ได้ทรงนิพนธ์หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไว้เป็นจำนวนมาก ในระยะหลังได้ทรงนิพนธ์หนังสือ ชุด **แสงส่องใจ** สำหรับแจกแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปในวันประสูติ หลังที่ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๓๒



ศัพทานุกรม



คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

ก

กง	ส่วนรอบของล้อรถหรือเกวียน
กมล	ใจ
กร	มือ แขน
กรรเจียกจร	ดอกไม้ทัดหู
กรรมฐาน	ที่ตั้งแห่งการงาน หมายถึง อุบายทางใจ มี ๒ ประการ คือ สมถกรรมฐาน เป็นอุบายสงบทางใจ และวิปัสสนากรรมฐาน เป็นอุบายทางปัญญา
กระแจะ	ผงเครื่องหอมที่ใช้กันมา ประกอบด้วย แป้งดินสอพอง ผสมผงเครื่องหอม เช่น ไม้จันทน์ หญ้าฝรั่น ชะมดเชียง ละลายในน้ำมันต์หรือน้ำมันไทยพองขึ้น ใช้เจิมบุคคล หรือวัตถุเพื่อความ เป็นสิริมงคล
กระทาย	กระบุงเล็กปากผาย
กระบินทร์	ลิงผู้เป็นใหญ่
กระหนก	ชื่อแบบลายไทยประเภทหนึ่ง ใช้ผูกเขียนเป็นลวดลาย มีทั้ง ระบายสี ปิดทองรดน้ำ บันหรือแกะสลัก เป็นต้น
กริด	เข้าใจว่ามาจากคำ <i>กฤตย</i> แปลว่า คาถาอาคม
กล	ราวกับ
กลั่น	คัดเอา เลือกเอา
ก้อยกุ่ม	อาหารชนิดหนึ่งคล้ายพล่าทำด้วยกุ่มสด
กังสดาล	ระฆังวงเดือน
กันดาร	คับแค้น ฝืดเคือง อัดคั่ง
การรณยุทธ์	การรบ
กุนฑล	ตุ้มหู
กุดั่น	ทองแกมแก้ว คือ เครื่องประดับเพชรพลอยหรือกระจก
กุสุมาศ	ดอกไม้ มาจากคำ <i>กุสุม</i> ในที่นี้กวียืมเสียงเพื่อให้ไพเราะและ รับสัมผัส เช่นเดียวกับคำ <i>กมลาค นีราศ</i>
แก้ว	แก้วประดับ

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

เกยूर
เกลือทอ้ง

ชื่อเสนาวานรทหารของพระราม หนึ่งในพวกสิบแปดมงกุฏ
คำเดียวกับคำ กลั้วทอ้ง มีความหมายว่า รับประทานแต่พอ
ประทังชีวิตอยู่

เกี้ยว
แกงขม
แกงคั่วส้ม
แก่นหล้า

รัด พันแน่น ตัดแน่น
เครื่องกินกับขนมจีนน้ำยา มีมะระ และผักบุ้งต้ม เป็นต้น
แกงคั่วที่ใส่เครื่องที่ทำให้มีรสเปรี้ยว เช่น ส้มมะขาม
เป็นแก่นโลก หลักโลก

แก้วแก้ว
แก้วตา
โกลา โกลาหล
ไกร

แก้วแก้วประการ แปลจากศัพท์ นพรัตน์
หญิงผู้เป็นที่รัก
เสียงกึกก้อง อื้ออึง
ยิ่ง
ฤทธิ์ไกร อำนาจอันยิ่ง อำนาจอันศักดิ์สิทธิ์

บ

ขยัน
ข้อน
ขีตชิน
เข็ญใจ
เขม้น

ครันคร้าม เกรง ไม่กล้า แหียง
ยกมือขึ้นทาบแรง ๆ
ชื่อเมืองของเหล่าวานรสายหนึ่ง มีพาลีปกครอง
ยากจน
เพ่ง จ้องดู

ค

คติ
ครอบ
คล้าว
ความขำ
คัมภีร์ไตรเพททางศาสตร์
คัล

ทาง ที่ไป
คลุมไว้
ไหลหลั่ง
สิ่งหรือข้อความที่มีนัย ไม่ควรเปิดเผย
ตำราที่ว่าด้วยความรู้ทางศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเรียกว่า พระเวท
มี ๓ เรื่อง คือ ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท
เฝ้า

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

เครว้า

คอย

เครื่องกัณฑ์

ของถวายพระที่มาเทศน์ เครื่องไทยธรรม

เครื่องสูง

เครื่องประกอบเกียรติยศ มีฉัตร พัดโบก จามร กลด เป็นต้น

ง

งอน

ส่วนปลายของบางอย่างที่เป็นรูปยาวเรียวและชันขึ้น

ง่า

เก็บไว้

จ

จักรราศี

ทางโคจรรอบดวงอาทิตย์ของดาวพระเคราะห์ แบ่งออกเป็น ๑๒ ส่วน หรือ ๑๒ ราศี

จังเกียง

ชื่อวานรทหารกลุ่มหนึ่งของพระราม

จังไร จัญไร

เลวทราม เป็นเสนียด ไม่เป็นมงคล

จาน

เอื้ออูดหนุน เช่น เจือจาน

จำเนียร

นาน

จำวัด

นอน ใช้สำหรับภิกษุ สามเณร

จินดา

ความคิด แก้วมีค่า

จินนอก

คนจีนที่เกิดในเมืองจีน แล้วอพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเมืองไทย

จุนเจือ (บทจุนเจือ)

บทบาลีสัน ๆ ยกขึ้นมากล่าวนำก่อนที่จะเทศน์ตามเนื้อเรื่อง เช่น ก่อนจะเทศน์เนื้อเรื่องมหาเวสสันดรชาดก พระผู้เทศน์ก็จะเริ่มด้วยบทบาลีนำเรื่องขึ้นมาสั้น ๆ ก่อน

เจ้าอธิการ

พระภิกษุที่เป็นเจ้าอาวาส

ใจเพชร

ใจแข็งเกร่ง ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

ฉ

ฉลององค์

เสื่อ

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

ฉัตร	เครื่องสูงที่มีรูปคล้ายร่มที่ซ้อนกันขึ้นไปเป็นชั้น ๆ มีขนาดลดหลั่นกันไปจากใหญ่ไปหาเล็ก สำหรับปัก แขนว ตั้ง หรือเชิญเข้ากระบวนแห่เป็นเกียรติยศ
ฉัน	กินอาหาร ใช้สำหรับภิกษุสามเณร
โณม	ชื่อผักชนิดหนึ่ง บางแห่งเรียก ผักกะโณม

บ

ชมพู่	ต้นหว่า เป็นชื่อเมืองของเหล่าวานรสายหนึ่ง มีท้าวชมพู่ราชาปกครอง
ชวด	อด ไม่ได้รับ
ชอบ	ถูกต้อง พินิจชอบ พิจารณาให้ถูกต้อง
ชาญสมร	เชียวชาญจัดเจนในการรบ
ซ้ำซ้ำ	เป็นคำอุทานคล้ายชะชะ
ชาติภูมิ	ถิ่นที่เกิด
ชาย	พัต (นิราศนรินทร์) ใช้กับลม
ชายแครง	ผ้าห้อยทับหน้าขาทั้งสองข้าง (ภูษา)
ชายไหว	ผ้าห้อยหน้าอยู่ในระหว่างชายแครง
ชีตัน	พระสงฆ์
เชษฐา	พี่ชาย

ฎ

ฎีกา	หนังสือเขียนบอกเรื่องราวที่ประสงค์ เช่น ฎีกาณิมนต์พระภิกษุ ฎีกาเบิกเงิน วางฎีกา ยื่นฎีกา
------	--

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

ฐ

ฐานันดร

ลำดับแห่งยศ ปัจจุบันหมายถึงฐานะของบุคคลตามที่สังคมรับรอง อาจโดยกฎหมายหรือโดยความนิยม

ด

ดวงแข

ดวงจันทร์

ดิฉัน

สรรพนามบุรุษที่ ๑ ใช้แทนชื่อผู้พูด เมื่อต้องการความสุภาพ ตามแบบผู้ชาย

ดุม

ส่วนกลางของล้อรถหรือล้อเกวียนมีรูสำหรับสอดเพล

ดุสิต

สวรรค์ชั้น ๔ ในสวรรค์ ๖ ชั้น

เด็กเพชร

เด็กเมืองเพชร คือ เมืองเพชรบุรี

ต

ตริยตริงศ์

สวรรค์ชั้นที่ ๒ แห่งสวรรค์ ๖ ชั้น พระอินทร์ครอง

ตรา

กำหนด

ตริภพ

สามโลก หมายถึง สวรรค์ โลกมนุษย์ บาตาล นามหนึ่งของ พระนารายณ์ หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ในโลกทั้งสามนี้

ตะบึง

ริบแรงไปโดยไม่หยุด

ตัดมหัดไทย

มหาดไทย คือตัดผมแบบหนึ่ง มีหย่อมไว้ตรงกลางศีรษะ ข้าง ๆ และข้างหลังเกรียน

ดับเหล็ก

เครื่องในหมู มองดูคล้ายตับแต่ที่จริงคือม้ามของหมู

ตาบทศ

เครื่องประดับเป็นแผ่น ๆ ที่ติดกับสังวาลอยู่ที่สะเอวและข้างหลัง

ติดเทียน

เงินถวายพระที่มาเทศน์ (แต่ก่อนนิยมเอาเงินนี้ติดเทียน ภายหลัง หมายถึง เงินที่ถวายพระ แม้จะไม่ได้ติดไว้ที่เทียน)

ต้นตน

ต้นตัว

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

เตียวเพชร	ชื่อวานรทหารกลุ่มหนึ่งของพระราม
แต่้ม	แต่ง
ไต่ปลา	เครื่องในปลาทุ ใช้หมักเกลือแล้วนำมาปรุงเป็นอาหารประเภทเครื่องจิ้ม
ไตรจักร	อาณาจักรทั้งสาม หมายถึง อาณาจักรสวรรค์ อาณาจักรโลก และอาณาจักรบาดาล
ไทรทวาร	ทวารทั้ง ๓ คือ กายทวาร วจิตวาร มโนทวาร (กาย วาจา ใจ)
ไทรมาส	๓ เดือน เทศน์ไทรมาส เทศน์ตลอด ๓ เดือนตั้งแต่เข้าพรรษาจนออกพรรษา
ไทรรัตน์	แก้วสามประการ ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ หมายถึง พระพุทธศาสนา
ณ	
ถวายเป็น	ถวายพระพร อวยชัยให้พร
ถวายเป็นพรลา	ทูลลา เป็นคำราชาศัพท์ที่ภิกษุสามเณรใช้กับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์
ถ้ำ	ถุ่ยยาวขนาดใหญ่หรือเล็ก สำหรับใส่เงินหรือสิ่งของ โดยมากใช้คาดเอว

ท

ทรงเครื่อง	แต่งตัว
ทรชน	คนชั่ว
ทวย	ไม้เท้าแขนที่รับเต้า บางทีทำเป็นรูปนาค เรียก คันทวย ก็มี
ทวิพัท	ชื่อวานรทหารของพระราม หนึ่งในพวกเตียวเพชร
ทศพักตร์	สิบหน้า หมายถึง ทศกัณฐ์
ทศพิธ	ธรรมะของพระเจ้าแผ่นดิน มี ๑๐ ประการ

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

ทองกร

กำไลมือ

ทับ

กระท่อม สิ่งปลูกสร้างที่ทำสำหรับอยู่ชั่วคราว

ทับทรวง

เครื่องประดับรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนฝังเพชรพลอยติดทับทรวงออกตรงที่สังวาลไขว้

ทายก

ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตามรูปศัพท์แปลว่า ผู้ให้ ผู้ถวาย จตุปัจจัยแต่ภิกษุสามเณร ถ้าเป็นหญิง เรียกว่า ทายิกา

ท้าว

ห่วงใย วุ่นวายใจ

ทิมัมพร

ท้องฟ้ากว้าง

ทิศตก ทิศตะก

ทิศตะวันตก

ทุมะ

พุ่มไม้

ทูป

ไม้แม่ที่ยื่นไปติดกับแอก

เทโพ

ปลาน้ำจืด ปกติมีขนาดใหญ่ ไม่มีเกล็ด มีเงี่ยงยาว เนื้อมีมันมาก

เทวษ

เศร้าโสภ ความทุกข์

เทวัญ

พวกเทวดา

เทเวศร์

เทวดา (ชาวสวรรค์ที่มีดาทิพย์ หูทิพย์ และกินอาหารทิพย์)

เทศน์ธรรมวัตร

ทำนองเทศน์ตามธรรมดา ไม่ใช่ทำนองมหาชาติ

โทษกรรม

(อ่าน โทด-สะ-กอน) โทษ อาชญา

ให้

ผู้เป็นใหญ่

เทพให้ เทวดาผู้เป็นใหญ่

ธ

ธงฉาน

(โป) ธงนำกระบวนทัพ มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม

ธรณินทร์

ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดิน

ธรรม

คุณความดี

ธรรมดาโลก

ความเป็นไปตามธรรมดาของชีวิตมนุษย์

ชาติรี

โลก แผ่นดิน

ธำมรงค์

แหวน

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

น

นพคุณ	ทองเนื้อเก้า ทองที่มีโลหะอื่นปนน้อยที่สุด
นยะ	นัย ความหมาย
นิมิต	สร้าง ทำ แปลง
นิราศ	ปราศจาก ไม่มี
นิลชั้น	ชื่อเสนาวานรทหารของพระราม หนึ่งในพวกสิบแปดมงกุฏ
นิลนนท์	ชื่อพญาวานรทหารเอกผู้หนึ่งของพระราม
นิลราช	ชื่อเสนาวานรทหารของพระราม หนึ่งในพวกสิบแปดมงกุฏ
เนาวรัตน์	แก้ว ๙ อย่าง คือ เพชร ทับทิม มรกต บุษราคัม นิล โกเมน มุกดา เพทายและไพฑูรย์

บ

บังคมคลี่	แสดงความเคารพพระมหากษัตริย์
บัน	จั่ว หน้าบันขนาดเล็กใช้ประดับเป็นกระบัง
บัลลังก์	พระแท่นที่ประทับของพระมหากษัตริย์
บาง	บริเวณที่มีลำน้ำผ่าน
บายศรี	เครื่องเชิญขวัญหรือรับขวัญ มีข้าวสุกเป็นส่วนประกอบสำคัญ
(บาย - ข้าว ศรี - สิริ	บรรจุไว้ในกรวยใบตอง อาจตกแต่งเป็นชั้น ๆ มีขนาดใหญ่เล็ก
หมายถึง ข้าวอันเป็นสิริ)	สอบขึ้นไปตามลำดับ เป็น ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้น หรือ ๙ ชั้น
	มีเสาปักตรงกลางเป็นแกน มีเครื่องสังเวทวางอยู่โดยรอบและมี
	ไข่มุกปักปกเปิดอกแล้ว เรียกว่า ไข่มุกขวัญ เสียบบนบทยอด
บาเรียน	มาจากเปรียญซึ่งหมายถึง ผู้ที่สอบความรู้ปริยัติธรรมได้ตั้งแต่
	ประโยคสามขึ้นไป
บาลี	ชื่อภาษาที่ใช้บันทึกคัมภีร์พระพุทธศาสนา
บำเหน็จ	รางวัล สิ่งที่ทำให้เป็นเครื่องตอบแทนความสามารถ
บุษบก	มณฑปขนาดเล็ก ด้านข้างโปร่ง เป็นที่ประทับของกษัตริย์ใน
	พระราชพิธีหรือประดิษฐานปูชนียวัตถุ
บูรณะ	ตกแต่งให้สมบูรณ์
	บูรณะปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซม

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

ใบ

นึ่ง ไม่พุด

สตับทราบสำคัญ คูใบ หมายความว่า ฟังแล้วรู้มีค่าเท่ากับนึ่งไม่พุด

ป

ปฐพี

แผ่นดิน

ปฐม ก กา

ชื่อหนังสือแบบสอนอ่านสมัยโบราณ

ประกาศิต

คำสั่งเด็ดขาด

ประเคน

ยกของส่งถวายพระในระยะพอดีที่ทั้งสองฝ่ายไม่ต้องเอื้อม ซึ่งเรียกว่า ในระยะหัตถบาท

ประณีต

ละเอียดลออ เรียบร้อยงดงาม

ประดักประเดิด

ลำบาก ยุ่งยาก

ประทีน

เครื่องหอม

ประพาฬ

แกวชชนิดหนึ่งสีแดงอ่อน เกิดจากหินปะการังใต้ทะเล

ประไพ

งาม

ประภัสสร

แสงพราว ๆ แสงพระอาทิตย์แรกขึ้น

ประลัยกาล

มาจากประลัยกัลป์ ลมประลัยกาล เป็นลมร้ายแรงที่ล้างผลาญโลก

ประเวณี

ในเรื่องนี้มาจาก ประเพณี คือ สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน

ประหล้าหรือปะวะหล้า

เครื่องประดับสำหรับผูกข้อมือทำเป็นลูกกลม ๆ สลักเป็นลวดลายปัจจุบัน ทุกวันนี้

ปรตยุบัน

ปรางค์

ปราสาทมียอดเป็นพระปรางค์ พระปรางค์ คือ ปูชนียวัตถุ สร้างมียอดสูง รูปทรงคล้ายผักข้าวโพด บนยอดมีนพศูล ซึ่งเป็นหลาวแหลมด้านข้างมีรัศมีเป็นแถบเรียกผักเพกา

ปราลี บราลี

เครื่องประดับตามแบบสถาปัตยกรรมไทย ทำเป็นยอดแหลมเล็ก ๆ ใช้ประดับเรียงรายไปบนสันหลังคา

ปรีชาชาญ

ความรอบรู้จัดเจน

ปวารณา

ยอมให้ใช้ ยอมให้ขอ ยอมให้ว่ากล่าวตักเตือน

ปัจฉิมราตรี

ยามสุดท้ายของกลางคืน ระหว่าง ๐๓.๐๐-๐๖.๐๐ น.

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

ปัญญวันตลักษณะ
ปัตนิ

ลักษณะของบุคคลผู้มีปัญญา (มาจาก ปัญญา + วันต + ลักษณะ)
ตามปกติ อ่านว่า ปัด-ตะ-หนี แปลว่าหญิงแม่เรือน ภรรยา
ในที่นี้หมายถึง “เนื้อคู่” ตามตำราหมอดู และควรอ่านว่า
ปัด-ตะ-นิ เพื่อสัมผัส

ปัดมั่งตั้งตัวนะปัดตลอด

เป็นชื่อคาถาอาคม บางทีเรียกว่า นะปัดมั่งหรือนะปัดตลอด เป็น
คาถาทำให้คนรัก มักใช้เขียนลงบนฝ่ามือแล้วผัดหน้า หรือใช้
เสกเป่าก็มี

ปาโมกขอาจารย์

อาจารย์ผู้เป็นหัวหน้า

ปิงคลา

ชื่อวานรทหารของพระราม หนึ่งในพวกเดิวยเพชร

ปัญญวันตบุคคล

ผู้มีบุญ (มาจาก บุญ + วันต + บุคคล)

เปรียญ (ปะเรียน)

ผู้สอบความรู้ชั้นพระปริยัติธรรมได้ตามหลักสูตรตั้งแต่ ๓ ประโยค
ขึ้นไป

เปลาตา

เห็นแต่ไม่ตระหนักความหมาย

ผายผัน

ไป

ผี

แม้ ถ้า

เผื่อ

สรรพนามบุรุษที่ ๑ เป็นคำโบราณ

พ

พยนต์

สิ่งที่ผู้ทรงวิทยาอาคมปลุกเสกให้มีชีวิตขึ้น เช่น หุ่นยนต์

พยัคฆ์

เสือ

พยุหบาตร

กระบวนทัพ

สุบรรณพยุหบาตร กระบวนทัพรูปครุฑ

พรณราย

สีพรายพรายล้อมระยิบ

พรมเจียม

พรมที่ทำด้วยขนสัตว์ชนิดหนึ่งจำพวกกวาง

พรหมาสูตร

ชื่อครุฑหนึ่งของพระราม

พริ้ง

พุด กล่าว ร้อง

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

พระปริยัติธรรม	ธรรมที่ต้องเล่าเรียน ได้แก่ พระไตรปิฎก
พระพาย	ลม
พระราชฐาน	เขตพระราชวังที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดิน
พระแสงขรรค์	อาวุธมีคม ๒ ข้าง ตรงกลางทั้งด้านหน้าและหลังเป็นสันเล็ก คล้ายคมรูปหอก ด้ามสั้น
พระอัยกา	ปู่ ตา
พลับพลา	ที่ประทับชั่วคราวสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน
พสุธา	แผ่นดิน
พหุการ	การให้ความอุปการะหรือช่วยเหลืออย่างมาก
พ้อม	ภาชนะสานขนาดใหญ่สำหรับบรรจุข้าวเปลือก
พันแสง	พระอาทิตย์ มาจากศัพท์ “สหสรังสี” สหส แปลว่า พัน รังสี แปลว่า แสง
พานรินทร์	พญาลิง
พาหุรัต	เครื่องประดับสวมรัดต้นแขน
พาเหียร	ภายนอก (จาก พาหิร) ในที่นี้หมายถึง นอกคอก
พิฆาต	ฆ่า ทำลายล้าง
พิบัติ	ความฉิบหาย ความผิด โทษ
พิรุณ	ความผิด กิริยาที่แสดงให้ผู้อื่นจับเงื่อนเท็จได้ (พิรุณ มักเกิดจากความประหม่าสะทกสะท้าน)
พิศวาส	รักใคร่
พึงสงวน	ควรเก็บไว้ ควรรักษาไว้
พุทธบูชา	การบูชาพระพุทธรูป
พุทธเพท	คาถาทงพุทธศาสนา
เพรง	เก่า ก่อน บุญเพรง บุญแต่ปางก่อน
เพลาะ	ผ้าสองผืนที่เย็บริมให้ติดกัน เพื่อให้หน้ากว้างขึ้น ใช้สำหรับห่ม หรือ คลุม
ไพบูลย์	เต็มเปี่ยม (ในที่นี้แปลว่า ด้วยสุจริต)
ไพรวัน	ป่า

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

ไพโรสไนท์

ป่า แนวป่า

ไพล

ชื่อไม้ล้มลุก มีหัว ต้นและใบคล้ายขิง หัวสีเหลืองอมเขียว ใช้
ทำยาได้

ฟ

ไฟกัลป์

ไฟบรรลัยกัลป์

ไฟที่เชื่อกันว่าจะล้างโลกเมื่อสิ้นกัลป์

ภ

ภควา อระหัง

พระนามของพระพุทธเจ้า (เมื่อพระผู้เทศน์ เอยคำนี้ ผู้ฟังจะ
พนมมือกล่าวว่า สาธุ ด้วยความเคารพเสมอไป)

ภักษาหาร

อาหาร

ภานุมาศ

พระอาทิตย์

ภุญช์

กิน

ภูวไนย

พระเจ้าแผ่นดิน

ภูษิต

ประดับ แต่ง

ม

มงคล

เหตุแห่งความเจริญ

พิธีมงคล พิธีที่จัดขึ้นเพื่อความเจริญ เช่น พิธีอุปสมบท แต่งงาน
ไหว้ครู

มณฑก

กบ

มณะ

ใจ

มหัทธิกัน

ชื่อวานรทหารของพระราม หนึ่งในพวกเดียวเพชร

มหาชาติ

ชาติที่ยิ่งใหญ่ หมายถึง ชาติที่พระโพธิสัตว์อุบัติเป็นพระเวสสันดร
ถวาย

มหิงสา

มายูร

ชื่อเสนาวานรทหารของพระราม หนึ่งในพวกสิบแปดมงกุฏ

มัลลย์

หนังสือเรื่องพระมัลลย์

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

มี	แซ่ อี้กทีก
मुख मुखะ	หน้า
มูลศึกษา	การศึกษาเบื้องต้น
เมาลี	ผมจุก
เมียง	มอง
เมื่อ	กลับ
เมื่อ	ไป
เมือง	อาจหมายถึงพลเมือง
	ฝึกพื้นใจเมือง ฝึกจิตใจของชาวเมืองให้ฟื้นขึ้นจากความหลงผิด งมงาย

ย

ยอ	ยก
ยাত্রา	เดินเป็นกระบวน
ยำใหญ่	ชื่ออาหารประเภทยำ
ยี่หระ	ชื่อเครื่องเทศชนิดหนึ่ง ใบและเมล็ดเล็ก เป็นเครื่องปรุงสำคัญ ของแกงมัสมั่น
ยุดิ	จบ เลิก
โยธา	ทหาร
โยมอุปฐาก	ผู้อุปการะพระสงฆ์

ร

ร้อนอาสน์	สำนวนพูดแบบไทย หมายความว่า มีความกระวนกระวายใจ จนนั่งอยู่ ณ ที่เดิมไม่มีความสุข
ระกำ	ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นเป็นกอ ผลใช้ในการประกอบอาหาร หรือ รับประทานเป็นผลไม้
ระตะ	เรียงรายกันไป
รัก	ยางไม้ชนิดหนึ่งใช้ลงพื้นหรือทาสีต่าง ๆ มีสีดำ

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

เลข	รอย เขียน
เล่ห์	คล้าย เปรียบ เป็นทำนอง ในที่นี้แปลว่า เป็นนัยให้เห็น เผยพจน์กล่าวเล่าลือ ลมเล่ห์ สัตย์แล หมายความว่า กล่าวเล่าลือ เป็นนัยให้เห็นว่า ผู้นั้นมีความสัตย์ แม้จะไม่กล่าวตรง ๆ
โลมา	ชน

ว

วรรณ	สี
วัดสุวรรณवास (ราม)	ชื่อนี้เรียกเป็น ๒ อย่างคือ สุวรรณवास ก็มี สุวรรณาราม ก็มี เข้าใจว่ายกขึ้นเป็นพระอารามหลวงในตอนหลัง เป็นเหตุให้ เปลี่ยนชื่อเป็น สุวรรณาราม
วัตรปฏิบัติ	ข้อปฏิบัติ การปฏิบัติตามหน้าที่
วับริยญาณ	ใจหาย
วิบาก วิบากกรรม	ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง ผลกรรมดีกรรมชั่วอันทำได้ แต่ปางก่อน แต่ที่ใช้ในภาษาไทยมักหมายถึง ความยากลำบาก เช่น วังวิบาก
วิปริต	แปรปรวน ผิดปกติ
วิลาวัณย์	งามยิ่ง งามเลิศ

ศ

ศรัทธา	ความเชื่อถือ
ศฤงคาร	เครื่องทำให้เกิดความรัก ความยินดี ในที่นี้หมายถึง ทรัพย์สิน สมบัติ
ศาลาการเปรียญ ศาสน์	อาคารซึ่งใช้เป็นที่พักสอนพระธรรมและเป็นที่ทำบุญของทายก พระพุทธศาสนา

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

ถ

สกันธ์	ร่างกาย
สกุณา	นก
สถาวร	มั่นคง
สถิต	ตั้งอยู่
สนับเพลา	กางเกงขายาวเลยเข่า สวมไว้ชั้นใน แล้วนุ่งพระภูษาทับ
สมณศักดิ์	บรรดาศักดิ์ของพระ
สมบุรณ์	บริบูรณ์ เต็มพร้อม
สมประดี	ความรู้สึกตัว ไม่/สมประดี ทำอะไรไม่ถูก
สมภาร	เจ้าอาวาสซึ่งได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากคณะสงฆ์
สมรรถ	สามารถ
สัณลิ้ม	มะม่วงกวนที่แผ่เป็นแผ่นผิ้งแดด สัมแผ่นก็เรียก
สยอ	หวาดกลัว
สร	เสียง
สรรค์	สร้าง
สรรพพยาการ	อาการทั้งปวง ในที่นี้หมายถึงการกระทำใด ๆ กระทำการ ทุกอย่าง
สรุป	รวบรวม รวมความมาย่อเอาแค่ประเด็นของเรื่อง
สวัสดิ์ สวัสดิ์	ความดี ความงาม ความเจริญรุ่งเรือง
สะธุการ	ชื่อเพลงครุ ใช้สำหรับโหมโรง หรือในพิธีที่เกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ เช่น ชุมนุมเทวดา ชื่อที่ถูกต้องคือ สาธุการ แต่ในที่นี้ต้องการ สัมผัส จึงแผลง สา เป็น สะ สาธุการ การแสดงออกซึ่งความรู้สึกว่าชอบแล้ว ดีแล้ว อนุโมทนา ด้วย
สังวาล	สายสร้อยใช้คล้องสะพายแล่ง
สันทัดคน	คนมีรูปร่างปานกลาง ไม่ใหญ่ ไม่เล็ก ไม่สูง ไม่ต่ำ
สัปคับ	ที่นั่งบนหลังช้าง ไม่มีประทุนเหมือนนกยูง

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

สาธารณ	ดำ เลว
สาธุชน	คนดี
สามัญ	ปกติ ธรรมดา เป็นพื้น
สายนั	เวลาเย็น
สาลวัน	ป่าต้นสาละหรือต้นรัง
สิงขร	ภูเขา
สิงหาสน์	ที่นั่งแห่งผู้มีอำนาจตั้งราชสีห์ คือ พระที่นั่งพระเจ้าแผ่นดิน
สินธพ	ม้าพันธุ์ดีเกิดที่ลุ่มน้ำสินธุ
สีหนาท	เสียงที่น่าเกรงขามเหมือนเสียงราชสีห์ มักใช้กับเสียงตวาดของ นักรบ เพื่อให้เป็นที่น่าสนใจของข้าศึก
สุคนธ์ธาร	น้ำหอม
สุธาตล	แผ่นดิน มาจาก พสุธาตล
สุบรรณ	ครุฑ
สุบิน	ฝัน
สุรการ	ชื่อเสนาวานรทหารของพระราม หนึ่งในพวกสิบแปดมงกุฏ
สุรเสน	ชื่อเสนาวานรทหารของพระราม หนึ่งในพวกสิบแปดมงกุฏ
สุริยวงศ์	เชื้อสายพระอาทิตย์
สุวรรณ	ทอง
เสถียร	มั่นคง
เสน	สารประกอบประเภทออกไซด์ของตะกั่ว ลักษณะเป็นผงละเอียด
แสร้างว่า	ชื่ออาหารประเภทเครื่องจิ้ม ทำด้วยกุ้ง มีรสเปรี้ยว เค็ม หวาน
โสมนัสสา	ปลาบปลื้มดีใจ
โสรจสรง	อาบน้ำ
ไสยาสน์	นอน

ห

หมัน	ไม่มีลูก ไม่มีผล ลมหมัน เกิดแะ หมายความว่า พุดแล้วไม่เกิดผล เพราะพุด ไม่จริง คนอื่นไม่เชื่อถือ
------	--

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

หมูแนม	อาหารว่างชนิดหนึ่ง ใช้เนื้อหมูสุกฉีกประสมกับข้าวคั่วป่น ถ้าทำด้วยปลา เรียก ปลาแนม
หุ่ม	ชื่ออาหารคาว ใช้หมูทำไส้ หุ้มไข่ จัดเป็นคำ ๆ มีลักษณะคล้ายคลึงกับอาหารประเภทล่าเตียง
หลาก	๑) ท่วม ๒) ล้น ๓) แปลกประหลาด หลากสวรรค์ อาจหมายความว่า ท่วมถึงสวรรค์ หรือแปลกประหลาดแก่สวรรค์
ห้วงทุกข์	กองทุกข์ ในที่นี้เปรียบความทุกข์ประดุจห้วงน้ำ ซึ่งกว้างยาว วายไม่ใคร่จะถึงฝั่ง
หวาน	ชื่อผักชนิดหนึ่ง
หอไตร	หอสำหรับเก็บพระไตรปิฎก
หับ	ปิด
หับเผย	โรงเรียนที่มีลักษณะอย่างกระท่อมเล็กและที่คุ่มขังซึ่งปิดจับและเปิดค้าขึ้นได้ ในที่นี้หมายถึง ที่คุ่มขังที่มีลักษณะเป็นกระท่อมเล็ก
หัวใจ	คือ คำย่อของคาถา เช่น หัวใจอิตติปิโส ย่อว่า อิสวาสู (อียอกจาก อิตติปิโสทั้งบท สวา ย่อจาก สวากุขาโตทั้งบท สฺย ย่อจาก สฺยปฏิปันโนทั้งบท)
เหย้า	เรือน บ้านเรือน

อ

อดิศร	ผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่
อนุโมทนา	พลอยยินดี ยินดีตาม
อโนดาต	ชื่อสระ ๑ ใน ๗ สระในป่าหิมพานต์
อบาย	ที่ซึ่งปราศจากความเจริญ บังอบายเบิกฟ้า ปิดทางอบายและเบิกทางสวรรค์ให้
อมรินทร์	พระอินทร์
อยู่บดอยู่ฝน	บด = ปั่นให้ละเอียด ฝน = ขัดถู อยู่บดอยู่ฝน หมายความว่า บดฝนอยู่เรื่อย ๆ โดยไม่ทอดทิ้ง ในที่นี้หมายความว่า พาก-

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

	เพียรพยายามหาความรู้ใส่ตน
อรรถ	งาม
อรรถ	อรรถ เรื่องราวหรือความหมาย เรียนอรรถแปลบาลี เรียนความหมายในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย ในปัจจุบันรวมการแปลภาษาไทย เป็นภาษาบาลีด้วย
อร่ามเรือง	งามแพรวพราว
อลงกรณ์	การตกแต่งประดับประดา
อลงการ	งามด้วยเครื่องประดับตกแต่ง
อสังข์	ไม่จริง
อธรรม	ไม่ดี (อะ สำหรับเติมข้างหน้าคำให้เป็นปฏิเสธว่า “ไม่”)
อ่อนหู	เบื่อบระอา เบื่อหู
อ่อน	แกงชนิดหนึ่งมักใส่มะระ รสออกขม
อัชฌาสัย	กิริยาดี ความรู้จักผ่อนปรน นิสัยใจคอ
อัถ	เนื้อความ ประโยชน์
อัมพร	ท้องฟ้า
อัษฎาทศมงกุฏ	สิบแปดมงกุฏ คือ เสนาวานร ๑๘ ตน ในกองทัพของพระราม ได้แก่ นิลพานัน นิลเอก นิลชั้น กุมมิตัน วิสันตราวี โกมุท หรือโคมุท นิลราช วิมล(นิลพานร) มาลุนทเกสร นิลปาสัน สุรเสน สัตพลี เกยूर มายूर เกษรทมาลา สุรการ ไวยบุตร และ ไชยยามพวาน
อากร	ที่เกิด
อากุล	คั่งค้าง รุงรัง
อาเกียรณ์	เกลื่อนกล่น เกลื่อนกลาด
อาตมะ	ตนเอง
อาทิ	แรก ต้น เช่น อาทินัดดา หลานคนแรก อาทิภวี ภวีคนแรก
อาพาธ	ป่วย ใช้สำหรับภิกษุ
อ้ายซิก	รูปแกะจำลองอวัยวะเพศชาย ใช้เป็นเครื่องรางของขลัง ปลัดซิก หรือ ขุนเพ็ด ก็เรียก

คำศัพท์

คำอธิบายศัพท์

อำไพ

อิทธิเจ

อินทรีย์

อิสรภาพ

อีด

อุโฆษ

แอก

โอฬาร

ไอศวรรย์

งาม สุกใส

เป็นชื่อคาถาที่ใช้เขียนลงฝ่ามือแล้วภาวนาว่า “นะ เมตตา โม กรุณา พุท ปรานี ธา ยินดี ยะ เอ็นดู” แล้วผัดหน้า เป็นคาถาสำหรับเสน่ห์ทำให้คนรัก

ร่างกาย

ความเป็นไทแก้ตัว ความเป็นใหญ่

อด ทน อดกลั้น อันไว้

ก้อง โต้งดัง

ไม้วางขวางคอกวัวหรือควายเทียมคู่ลากเกวียนหรือรถ

ใหญ่โต ยิ่งใหญ่

ความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน



คณะผู้จัดทำหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช ๒๕๖๑

นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ
หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ
นางสาวชอนกลีน พิเศษสกุลกิจ
นางบุญชื่น ทองอยู่
นางสาววลัยรัตน์ อติแพทย์
นางยุพา ส่งศิริ
นายสวณิต ยมาภัย
นางประคอง นิมมานเหมินท์
นางนิตยา มาศะวิสุทธิ์
นางนุชนาค คำเมือง

นางปราณี บุญชุ่ม
นางสมศรี ทักษิรัตน์
นางสายใจ อินทร์พรรย์
นายอภิวัฒน์ ปรีชาประศาสน์
ร.ต. ไพโรจน์ อุปพงศ์
หม่อมหลวงเสริมแสง พันธุมสุด
นางประณม จันทิม
นางศิริรัตน์ วงศ์สุวรรณ
นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ
นางสาวหรรษา นิลวิเชียร

คณะผู้ปรับปรุงหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช ๒๕๖๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๓)

นายสวณิต ยมาภัย
นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ
นางสาววลัยรัตน์ อติแพทย์
นางยุพา ส่งศิริ
นางมาลินี ฝิโลประการ

นางดารณี วงษ์อยู่น้อย
นางสาวนันทพร พวงแก้ว
นางจารุณี ฝิโลประการ
นางปราณี ปราบริปู
นางสุทิน ทองไสว

ผู้อนุเคราะห์ภาพประกอบ

พระธรรมราชาнуวัตร (กมล โกวิท)
เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม
นายทองต่อ กล้ายไม้ ณ อยุรยา
นายวินัย ปราบริปู

ถ่ายภาพประกอบ

นายทวีพร ทองคำใบ
นายวิชัย เพชรตะกู

ผู้จัดรูปเล่มจำลอง

นายสมเจตน์ กาพศิษย์
นายสฤกษ์ดี สิงห์ลำพอง

ปกและภาพประกอบ

นายธานี อิสรา	ภาพ “ทำขวัญพลายงาม”
นายทวีพร ทองคำใบ	ภาพ “จุล่งฝ่าทัพ”
	ภาพ “เครื่องแต่งตัวพระ”
นายเดชา สายสมบุญ	ภาพ “เสือกกับโค”

บรรณาธิการ

นางปราณี ปราบริปู
นางสุทิน ทองไสว



ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้ปรับปรุงหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓ ท ๓๐๕ ท ๓๐๖
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่งจัดทำตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ ให้สอดคล้อง
กับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ย่างขึ้น กระทรวง
ศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

(นางสาวจุไร ลีอากาศ)

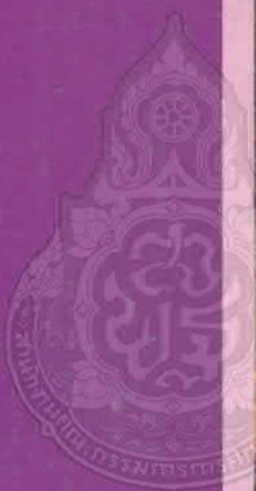
รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ



ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์



พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว นายวิชัย พยัคฆโส ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๔๓



ศึกษานิเทศก์พาณิชย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายวิชัย พงษ์คณโธ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๔๔๐๐๒๓๗



ทักษะสัมพันธ์ ล.3

ISBN 974-01-2087-3



9 789740 120872

ราคา 51.00 บาท

